UCHWAŁA NR XLV/359/2014
RADY GMINY LIDZBARK WARMIŃSKI

z dnia 14 listopada 2014 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2014-2017

Na podstawie art. 87 ust 3, Ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2014r.,poz. 1446, ze zm.), po uzyskaniu pozytywnej opinii Warmińsko – Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków; Rada Gminy Lidzbark Warmiński uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się do realizacji Gminny program opieki nad zabytkami dla Gminy wiejskiej Lidzbark Warmiński na lata 2014-2017, stanowiący załącznik nr 1 do niniejszej uchwały, sporządzony przez Wójta Gminy Lidzbark Warmiński zgodnie z Zarządzeniem Nr 347/2014 z dnia 12 listopada 2014 r.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Warmińsko – Mazurskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Tadeusz Staszewski

ZARZĄDZENIE Nr 347/2014

Wójta Gminy Lidzbark Warmiński
z dnia 12 listopada 2014r.

w sprawie sporządzenia Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2014-2017 dla Gminy wiejskiej Lidzbark Warmiński

Na podstawie art. 87 ust.1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 ze zm.) zarządzam, co następuje:

§ 1.

Sporządza się Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2014-2017.

§ 2.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2014-2017 stanowi załącznik nr 1 do niniejszego zarządzenia.

§ 3.

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

GMINA LIDZBARK WARMIŃSKI

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2014 - 2017

Opracowanie i fotografie:
Wioletta Wrona - Gaj
Fundacja Otwartego Muzeum Techniki

Lidzbark Warmiński 2014

SPIS TREŚCI

1. Wstęp....4

2. Podstawa prawna opracowania Programu....4

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce....5

3.1. Podstawowe uwarunkowania prawne....5

3.2. Pozostałe uwarunkowania prawne....10

3.3. Pozostałe uchwały i akty prawa....12

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego:

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami....13

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu....18

4.3. Pozostałe dokumenty, w tym na poziomie powiatu....23

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego:

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy:....28

a) wynikające z dokumentów o charakterze strategicznym....28

b) wynikające z opracowań wyznaczających kierunki polityki przestrzennej gminy....29

c) wynikające z innych dokumentów....33

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy....39

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony....55

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków....57

5.5. Propozycja aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków....59

5.6. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy....60

6. Analiza szans i zagrożeń dla środowiska kulturowego gminy Lidzbark Warmiński....60

7. Założenia programowe:

7.1. Priorytety programu opieki....62

7.2. Kierunki działań i zadania programu opieki....63

7.3. Szczegółowe postulaty ochrony konserwatorskiej dziedzictwa kulturowego gminy Lidzbark Warmiński....67

8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami....69

9. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.....70
10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami:
10.1. Środki publiczne.....71
10.2. Środki prywatne.....79
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.....79
12. Aneksy (wykazy):
Załącznik 1. Pierwotny wykaz Gminnej Ewidencji Zabytków
Załącznik 2. Aktualizacja GEZ (obiekty usunięte)
Załącznik 3. Aleje przydrożne ujęte w GEZ
Załącznik 4. Stanowiska archeologiczne ujęte w GEZ
Załącznik 5. Obiekty dodane do GEZ przez Lidzbark Warmiński
Załącznik 6. Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Lidzbark Warmiński (całość)

1. Wstęp

Przedmiotem niniejszego opracowania jest dziedzictwo kulturowe Gminy Lidzbark Warmiński, odzwierciedlające historię i znaczenie regionu, będące widomą pozostałością przeszłości, będącej oparciem w konstruowaniu przyszłości. Lokalne zabytki stanowią istotny element krajobrazu kulturowego, kształtują indywidualną tożsamość i świadomość mieszkańców regionu.

Głównym celem powstania Programu jest określenie kierunków działań w zakresie ochrony owego dziedzictwa, pozwalające na skuteczne zarządzanie zasobami kulturowymi na równi i w harmonii z działaniami gospodarczymi czy społecznymi. W rezultacie wyeksponowanie walorów spuścizny materialnej i poprawa jej stanu zachowania umożliwi rozwój turystyki regionalnej w oparciu o lokalny produkt i tradycję etnograficzną.

Program określa również procedurę i przepisy prawa, pozwalające na wprowadzenie poprawnej polityki w zakresie dziedzictwa kultury oraz mechanizmy finansowania ich ochrony. Adresowany jest do mieszkańców gminy, w tym do właścicieli objętych ochroną obiektów, władz samorządu terytorialnego, miejscowych organizacji i władz Urzędu Gminy, mogących w praktyce zastosować się do nakreślonych postulatów i możliwości działań.

2. Podstawa prawna opracowania Programu

Podstawę prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Lidzbark Warmiński stanowi art. 21 *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 z dnia 17 września 2003 r. z późniejszymi zmianami, ostatnia nowelizacja 18 marca 2010 r.- Dz. U. Z 2010 r. nr 75, poz. 474)*, w którym wprowadzony został obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, w oparciu o ewidencję. W przypadku programów na poziomie gminnym podstawą jest Gminna Ewidencja Zabytków. W myśl artykułu 87 ust 1 w/w ustawy Wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami.

W ust. 2 art. 87 wymienione zostały zasadnicze cele sporządzenia programu:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;

- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Zgodnie z ust. 3-5 art. 87 w/w *Ustawy...* Gminny Program Opieki nad Zabytkami przyjmuje Rada Gminy po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, po czym program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Z realizacji programu Wójt Gminy co 2 lata sporządza sprawozdanie, które jest zobligowany przedstawić Radzie Gminy.

Jednocześnie ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami uwzględnione zostają w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art. 19 ust. 2 w/w Ustawy...).

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

3.1 Podstawowe uwarunkowania prawne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.z 1997, nr 78, poz. 483, z późniejszymi zmianami)

Zgodnie z Konstytucją RP Państwo Polskie „strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju" (art. 5) oraz „stwarza warunki upowszechnienia i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju" (art. 6, ust.1), natomiast „każdy [obywatel] jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa" (art.86). Rzeczpospolita Polska ma zatem obowiązek chronić dziedzictwo kulturowe, na którego straży powinni stać także obywatele państwa.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami *(Dz. U. nr 162, poz. 1568 z 2003 r. z późniejszymi zmianami, ostatnia nowelizacja 18 marca 2010 r.- Dz. U. z 2010 r. nr 75, poz. 474)*

Ustawa reguluje pojęcia zabytku oraz ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce, określając politykę zarządzania zabytkami, w tym kompetencje organów ochrony, administracji rządowej i samorządowej, formy ewidencjonowania zabytków, finansowania ich opieki, etc.

Art. 3 *Ustawy...* wprowadza pojęcie zabytku, za który uznaje „nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową". W art.

6 rozgraniczone zostały różne formy zabytków. Wszystkie z nich podlegają ochronie bez względu na stan zachowania:

- za zabytki nieruchome uznaje się krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź instytucji;
- za zabytki ruchome uznaje się dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne oraz przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytkami archeologicznymi są pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej, będące, wedle art. 3, zabytkiem nieruchomym, formą powierzchownej, podziemnej lub podwodnej pozostałości egzystencji i działalności człowieka, złożonej z nawarstwień kulturowych wraz z wytworami, ich śladami (zabytkami ruchomymi).

Ustawowej ochronie mogą ponadto podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Wedle art. 4 ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej:

- działań mających na celu zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i
- finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich
- zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,
- kontrole stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Natomiast zgodnie z art. 5 opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,

- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości.

Art. 7 określa formy ochrony zabytków, w szczególności:

- wpis do rejestru zabytków, który prowadzony jest przez wojewódzkiego konserwatora zabytków (dla danego województwa) (art. 8). Warunki i proces wpisania obiektu do rejestru zabytków określają art. 9 – 13, zaś sposób prowadzenia rejestru oraz ewidencji zabytków: *Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawe (Dz. U. nr 124, poz. 1305). Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. Dz. U. Z 2011 r., nr 113, poz. 661.*
- uznanie za pomnik historii, którym mogą zostać zabytki nieruchome wpisane do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury (przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego) (art.15);
- utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej; park kulturowy może utworzyć na podstawie uchwały rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 16);
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 19). Punkt ten dotyczy w szczególności zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru oraz ich otoczenia, a także innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, dla których w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego w razie potrzeby ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy (art. 18).

W *Ustawie...* zawarte zostały zapisy dotyczące obowiązków i kompetencji samorządów lokalnych w zakresie ochrony zabytków. Obok sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87), gmina:

- prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, w tym zabytków nieruchomych znajdujących się w rejestrze, ewidencji oraz innych wskazanych przez wójta/burmistrza/prezydenta miasta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 22, ust. 4 i 5),
- tworzy na mocy uchwały Rady Gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, park kulturowy. Park kulturowy, przekraczający granice

gminy może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał Rad Gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być utworzony (art. 16),

- uwzględnia ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 18),
- może udzielić dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale (art. 81),
- na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków wojewoda może powierzyć gminie prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych (art. 96).

Ustawa... przytacza także prawa i obowiązki właścicieli nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków. Zgodnie z art. 25 zagospodarowanie na cele użytkowe zabytku rejestrowego wymaga posiadania przez właściciela:

a) dokumentacji konserwatorskiej określającej stan zachowania zabytku nieruchomego i możliwości jego adaptacji, z uwzględnieniem historycznej funkcji i wartości zabytku,

b) uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków programu prac konserwatorskich i remontowych, z uwzględnieniem jego zakresu, sposobu prowadzenia, przy wskazaniu niezbędnych materiałów i technologii.

c) uzgodnień z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków programu zagospodarowania zabytku nieruchomego wraz z otoczeniem oraz dalszego korzystania z tego zabytku, z uwzględnieniem wyeksponowania jego wartości.

Zgodnie z art. 26 w/w *Ustawy...* w umowie sprzedaży, dzierżawy, zamiany lub darowizny zabytku nieruchomego spisanego do rejestru zabytków, będącego własnością Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, przy określeniu sposobu korzystania z tego zabytku należy nałożyć , jeżeli stan zachowania zabytku tego wymaga, na nabywcę lub dzierżawcę obowiązek przeprowadzenia w określonym terminie niezbędnych prac konserwatorskich przy tym zabytku. Przepis ten stosuje się odpowiednio do decyzji o oddaniu w trwały zarząd zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru.

Wg art. 27 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami na wniosek właściciela lub posiadacza zabytku wojewódzki konserwator zabytków przedstawia, w formie pisemnej, zalecenia konserwatorskie, określające sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także zakres dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku – we wniosku należy wskazać zakres prowadzonych prac, ze wskazaniem zaplanowanych do zastosowania materiałów budowlanych i rozwiązań technicznych.

Zgodnie z art. 28 w/w ustawy, właściciel lub posiadacz zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

- uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
- zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia,
- zmianie miejsca przechowywania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany,
- zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 roku (Dz. U. 2013 r., poz. 594 z późniejszymi zmianami)

Art. 7, ust. 1, pkt 9 Ustawy.. ukazuje, iż wykonanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym obowiązkiem samorządów: do zadań własnych gminy zaliczono „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty (...). W szczególności zadania własne gminy obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami".

3.2. Pozostałe uwarunkowania prawne

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

(Dz.U. 2012 poz. 647 z późn. zm.).

W art. 1 *Ustawy* wymienia się czynniki i elementy uwzględniane podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego, w tym „wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej"(ust. 2 pkt 4).

Uzupełnieniem tej zasady jest art. 10, w którym mowa jest o uwarunkowaniach wynikających ze: stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego; stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;

„(...) wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej", które należy uwzględnić w studium. Studium oraz plany zagospodarowania przestrzennego powinny m.in. określać „obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk, obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej" (ust. 2, pkt 3 i 4).

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane *(tekst jednolity Dz. U. 2013 r. poz. 1409 z późniejszymi zmianami)*

W art. 5 ust. 1, pkt 7 podkreśla się, iż projektowanie i budowa obiektów budowlanych wraz ze związanymi z nimi urządzeniami zapewniać musi „ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską".

Art. 39. ust.1 Reguluje sposób prowadzenia prac budowlanych przy obiekcie wpisanym do rejestru zabytków oraz znajdującym się na obszarze wpisanym do rejestru zabytków oraz przekształcania samych zabytków, które to roboty wymagają uprzedniego pozwolenia właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków. Rozbiórka obiektu wpisanego do rejestru zabytku odbywa się na podstawie dokumentu wydanego przez Generalnego Konserwatora Zabytków, stwierdzającego skreślenie obiektu z rejestru (ust. 2),. Najważniejszym z punktu widzenia realizacji zadań wpisanych do GEZ jest ust. 3, który stanowi: „W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków".

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 1232)

W Art. 96. stwierdzono, że: „Sejmik województwa może, w drodze uchwały, w celu zapobieżenia negatywnemu oddziaływaniu na środowisko lub na zabytki określić dla terenu województwa bądź jego części rodzaje lub jakość paliw dopuszczonych do stosowania, a także sposób realizacji i kontroli tego obowiązku".

Art. 101. stanowi, że ochrona powierzchni ziemi polega na zachowaniu wartości kulturowych z uwzględnieniem zabytków archeologicznych.

(to zostało uchylone. Albo przekeic to co w Kole alb olac)

Ustawa o z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody *(tekst jednolity z 2013 r. poz. 627 z późn. zmianami)*

Art. 5, pkt 21 wprowadza definicję terenów zieleni, jako m.in. „(...) parki, zieleńce, promenady, bulwary (...) zabytkowe oraz cmentarze".

W art. 83, ust. 2 znajduje się informacja na temat zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, które wydaje wojewódzki konserwator zabytków. Zasada ta dotyczy również drzew owocowych.

Art. 105 traktuje o procedurze powołania i charakterystyce parków krajobrazowych oraz przyrodniczo – krajobrazowych, które stanowią mniej popularną formę ochrony zabytków. W Ust. 4, pkt 1 mowa jest o „wartościach historycznych i kulturowych", będących jednymi z podstawowych czynników ochrony danego terenu.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2010 r. nr 102, poz. 651 z późn. zmianami)

W rozumieniu *Ustawy* „opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami" jest jednym z wymienionych w art. 6 celów publicznych.

Art. 13, ust. 4 reguluje problem sprzedaży, zamiany, darowizny lub oddania w użytkowanie wieczyste „nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, a stanowiących własność Skarbu Państwa (tu wyjątkiem są nieruchomości będące we władaniu Agencji Nieruchomości Rolnych) lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek", które to działania wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości gruntowej, na której zlokalizowane są obiekty wpisane do rejestru zabytków może wiązać się z wprowadzeniem przy określaniu sposobu korzystania nabywcy z tej nieruchomości obowiązku odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w umowie (art. 29, ust. 2).

W przypadku sprzedaży (bądź prawa użytkowania wieczystego) nieruchomości wpisanej w rejestr zabytków prawo pierwokupu przysługuje gminie (art. 109, ust. 1, pkt 4).

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej *(Dz. U. 2012 r., poz. 406 z późn. zmianami)*

Zgodnie z art. 9, ust. 2 Ustawy.. „prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym", natomiast państwo, jako mecenas, wspiera tę działalność, a minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może wspomóc finansowo realizację planowanych na dany rok zadań (art. 9a). Szczególne miejsca zajmują w kręgu organizacji kulturalnych tzw. instytucje kultury**,** dla których organizatorami są jednostki samorządu terytorialnego, mogące otrzymywać dotacje celowe na zadania objęte mecenatem państwa, w tym dotacje celowe na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji, z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego"(art. 9, ust. 3).

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie *(Dz.U. 2010 r., nr 234, poz. 1536 z późn. zmianami)*

Do strefy zadań organizacje pożytku publicznego (Fundacje i Stowarzyszenia) można zaliczyć działalność na rzecz kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art.4, ust.1, pkt 13), które wymienione zostają w statucie organizacji. Na rzecz działalności statutowej organizacje takie mogą uzyskać w drodze otwartego konkursu ofert zlecenie na realizację zadania publicznego, związanego w interesującym nas przypadku z ochroną i

opieką nad zabytkami, rozumianą zarówno jako dbanie o fizyczny stan zachowania obiektów, jak też ich promocję, popularyzację i działalność edukacyjno – społeczną, opartą o regionalne i ponadregionalne dziedzictwo kulturowe.

3.3. Pozostałe uchwały i akty prawa:

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- *Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach* tekst jedn. (Dz.U. z 2012 r., poz. 987 z późn. zm.)

- *Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach* (Dz. U. Z 2012 r., poz. 642 z późn. zmianami)

Na temat ochrony materiałów archiwalnych: *Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach* (tekst jednolity Dz.U. z 2011 r. nr 123, poz. 698 z późn. zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Pełna realizacja *Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lidzbark Warmiński* będzie możliwa za sprawą uwzględnienia wcześniejszych zapisów dokumentów strategicznych szczebla krajowego, wojewódzkiego i powiatowego, pod warunkiem, że nie pozostają one w sprzeczności z lokalnym interesem ochrony dziedzictwa kulturowego gminy.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Strategia Rozwoju Kraju 2007 – 2015 (dokument opracowany przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego w 2006 r.)

Strategia..., wieloletni dokument strategiczny rozwoju społeczno – gospodarczego kraju, podkreśla dogodne położenie kontynentalne Polski, które wraz z walorami środowiska i różnorodnością spuścizny kulturowej stanowi potencjał rozwoju turystyki. W rozbudowie infrastruktury turystycznej konieczne jest natomiast wsparcie inicjatyw regionalnych. Podkreśla się przy tym zasadę zrównoważonego rozwoju, potrzebę pielęgnowania i zachowania dziedzictwa kulturowego, które jest jednym z czynników wpływających na podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców Polski – głównego celu Strategii.

W dokumencie postuluje się ponadto poprawę stanu infrastruktury technicznej i społecznej, wzrost konkurencyjności i innowacyjność gospodarki, wraz ze wzrostem obszarów wiejskich, regionalnych przy jednoczesnym podniesieniu spójności terytorialnej. Są to priorytety pośrednio odnoszące się do dziedzictwa kulturowego, jego ochrony, ekspozycji i zagospodarowania.

Strategia Rozwoju Kraju 2020 (Uchwała nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012r.)

Jest to główna strategia rozwojowa w średnim horyzoncie czasowym, wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe.

Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne - Sprawne i efektywne państwo, Konkurencyjna gospodarka, Spójność społeczna i terytorialna, w których koncentrować się będą główne działania oraz określa, jakie interwencje są niezbędne w perspektywie średniookresowej w celu przyspieszenia procesów rozwojowych.

W ramach celu **I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego w**prowadzony zostanie obowiązek sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących: obszary miejskie, a w szczególności metropolitalne, tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną i użytkowaniem gospodarczym zasobów naturalnych, dziedzictwa kulturowego.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 i Uzupełnienie NSRK na lata 2004-2020 wraz z ***Narodowym Programem Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004-2013”***

Opisuje politykę państwa wobec szeroko pojętej kultury, opartej o mechanizmy rynkowe, a zaistniałej w zmienionej sytuacji politycznej po wstąpieniu do Unii Europejskiej. W narodowej strategii głównym założeniem stało się działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturowego poszczególnych regionów kraju.

Wśród priorytetów wymieniono:

- aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe celem poprawy stanu zachowania zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do mieszkańców, turystów i inwestorów,
- edukację i administrację na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

W celu wdrożenia Strategii w sferze materialnego dziedzictwa kultury Polski stworzono *Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”*, w którym zawarto strategiczne cele:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami,
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa,
- poszukiwania instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej,
- ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowania,

- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (aktualizacja *Koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju*, oprac. przez Rządowe Centrum Studiów Strategicznych, przyjętej w dniu 17.11.2000 r. przez Sejm RP (M.P. Nr 26, poz. 432))

W najnowszej koncepcji (przyjętej uchwałą Rady Ministrów w dniu 13 grudnia 2011 roku), mowa jest o zrównoważonym rozwoju kraju. Ochrona dziedzictwa kulturowego wspomniana jest wielokrotnie, szczególnie przy omówieniu drugiego celu polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, dot. „poprawy spójności wewnętrznej (...) poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów". Dokument zwraca uwagę na rażąco niskie, niezgodne z potencjałem rozwojowym, „wykorzystanie funkcji symbolicznych i promocyjnych tych zasobów" (s. 28). Wedle koncepcji powinny być chronione wraz z przyległą przestrzenią, tworzącą krajobraz kulturowy. Podkreśla się konieczność nadania nieużytkowanym zabytkom, zgodnej z ich potencjałem i wymogami ochrony, funkcji, która może ocalić obiekty przed destrukcją.

Ponadto, w odniesieniu do ochrony zasobów kulturowych, *Koncepcja* zakłada:

- wzrost roli dziedzictwa kulturowego w procesach rozwoju przestrzennego (w perspektywie przyszłych 20 lat),
- przekształcenia zasobów, ich lokalizacja i umiejętność wykorzystania w procesach rozwoju będzie wpływała pozytywnie na tok koncentracji gospodarczej, ludnościowej i rangę kultury i turystyki,
- wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w rozwoju społeczno – gospodarczym intensywnie wesprze rozwój gospodarek lokalnych,
- wzmocnieniu muszą ulec funkcje symboliczne poszczególnych zabytków,
- wzrost odsetku dziedzictwa materialnego przekształconego w ramach rewitalizacji (szczególnie w strukturach metropolitarnych), rewitalizację jako element przywracający symbolikę miejsca,
- ochrona przestrzeni o charakterze symbolicznym, posiadającej ponadprzeciętne walory i znaczny potencjał rozwojowy będzie stopniowo zwiększana poprzez powoływanie kolejnych miejsc o charakterze promocji dziedzictwa kulturowego i naturalnego (miejsca światowego dziedzictwa UNESCO, pomniki historii i parki kulturowe).

Koncepcja odwołuje się do dokumentu KSOCh - Krajowego Systemu Obszarów Chronionych (systemu składającego się z parków narodowych (PN), rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych (PK), obszarów chronionego krajobrazu (OChK) i drobnych form uzupełniających, którego budowa, rozpoczęta w latach 70. XX wieku, nie została zakończona,

a po zmianie ustawy o ochronie przyrody w 2004 r. system stracił umocowanie prawne), podkreślając wzajemną korelację pomiędzy chronionymi zespołami przyrodniczymi (w tym Natura 2000), a znajdującymi się w ich obrębie siedliskami ludzkimi, układami urbanistycznymi, ruralistycznymi, które jako całość posiadają niejednokrotnie nie wykorzystany potencjał, mogący wspierać atrakcyjność danego regionu.

Dokument podnosi konieczność wprowadzenia zintegrowanej ochrony środowiska kulturowego w przypadku działań planistycznych, czyli „opracowanie metodologii dotyczącej identyfikacji równorzędnych wartości przyrodniczych, krajobrazowych, niematerialnego dziedzictwa kulturowego związanego z regionem geograficznym i zabytkowych obiektów kultury materialnej (…) oraz zarządzania nimi w celu stworzenia warunków do prowadzenia aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do tych zasobów". Całość ma być opracowana przez zespół, złożony z przedstawicieli ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego, Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, ministra właściwego ds. kultury i dziedzictwa narodowego, Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz środowisk naukowych. Same obszary zostaną natomiast „wyodrębnione w planach zagospodarowania przestrzennego województw jako ustalenie wiążące".

Krajowy Program. **Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami** na lata 2013–2016. (Projekt opublikowany przez MKiDN: Warszawa, 20 września 2013 r)

Program przedstawi cele, kierunki działań oraz zadania, stojące przed organami i jednostkami administracji publicznej w celu ochrony i opieki nad zabytkami. Oparty będzie o tezy nakreślone przez zespół powołany przez Ministra Kultury. W dokumencie znajdą się odniesienia do wagi lokalnych programów opieki nad zabytkami, które powinny zawierać następujące cele i kierunki działań w interesującym nas obszarze:

- integracja ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego, krajobrazu oraz stosownych zasad zagospodarowania przestrzennego,
- promocja wartości materialnych oraz wartości niematerialnych dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza zabytków w warunkach gospodarki rynkowej,
- wzmocnienie roli dziedzictwa, zwłaszcza zabytków, w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości,
- ustalenie czytelnych kryteriów priorytetów oraz usprawnienie systemu rozdziału środków,
- zorganizowanie w skali kraju systemu i służb dla monitorowania stanu dziedzictwa,
- kształcenie społeczeństwa w duchu poszanowania dla autentyzmu oraz wartości materialnych i niematerialnych wspólnego, wielokulturowego dziedzictwa,
- poprzez m.in.: edukację na wszystkich poziomach szkół, również wśród kadr nauczycielskich i kadr samorządowych - budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony i dawności zabytków, odczytywanych jako źródło

tożsamości, wiedzy i dumy z przeszłości, tradycji, wiedzy o sposobie życia i pracy przodków.

Program precyzuje ponadto działania dotyczące prac konserwatorskich, wprowadzając siedem podstawowych zasad:

- zasada *primum non nocere*
- zasada maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
- zasada minimalnej, niezbędnej ingerencji (powstrzymywania się od działań niekoniecznych)
- zasada, zgodnie z którą usuwać należy jedynie to, co na oryginał działa niszcząco,
- zasada czytelności i odróżnialności ingerencji,
- zasada odwracalności metod i materiałów,
- zasada wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Rozporządzenia – akty wykonawcze do poszczególnych ustaw, regulujących zakres ochrony i opieki nad zabytkami

a) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w *sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, bada*n *konserwatorskich, bada*n *architektonicznych i innych działa*ń *przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz bada*n *archeologicznych* (Dz.U. z 2011 r. Nr 165, poz. 987);

b) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. *w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków* (tekst jednolity Dz.U. z 2014 r. , poz. 399 z pózn. zm.);

c) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. *w sprawie organizacjii sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych* (Dz.U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153);

d) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. *w sprawie odznaki "Za opiek*ę *nad Zabytkami"* (Dz.U. z 2004 r. Nr 124 , poz. 1304 z pózn. zm.)

e) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia

2011 r. *w sprawie wywozu zabytków za granic*e (Dz.U. z 2011 r. Nr 89, poz. 510);

f) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r.

*w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granic*e *niezgodnie z prawem* (Dz.U. z 2011 r. Nr 113, poz. 661);

g) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. *w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych* (Dz.U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650);

h) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004r. *w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków* (Dz.U. z 2004r. nr 30, poz.259);

i) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w *sprawie rzeczoznawców*

Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami (Dz.U. z 2004 r. nr 124, poz. 1302);

j) Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. *w sprawie Polskiego*

Komitetu Doradczego (Dz.U. z 2004 r. nr 102, poz. 1066).

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Program Opieki nad zabytkami województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2012-2015 (Załącznik do Uchwały Nr XIII/240/11 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 grudnia 2011 r.)

Program jest materiałem wyjściowym do sporządzania Powiatowych Programów Opieki nad Zabytkami. Ideą opracowania Programu Opieki nad Zabytkami dla województwa warmińsko-mazurskiego było uznanie potrzeby zachowania zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego jako ważnego czynnika wpływającego na kształtowanie się tożsamości regionalnej i promocji turystycznej.

W ramach celu programowego: 2**.** Opieka nad zabytkami nieruchomymi ze szczególnym uwzględnieniem obiektów i zespołów charakterystycznych dla województwa warmińsko-mazurskiego wyznaczono następujące podziałanie:

2.5.3. Program ochrony dziedzictwa wiejskiego

Podkreślono, że dziedzictwo wiejskie woj. warmińsko-mazurskiego obejmuje zachowane historyczne układy przestrzenne wsi i osiedli wiejskich, formy zagospodarowania przestrzeni publicznej, architekturę sakralną i cmentarze, rozplanowanie i kształt zagród oraz tradycyjną, drewnianą i murowaną zabudowę. W skali kraju jest to stosunkowo dobrze i czytelnie zachowany sposób kształtowania i zagospodarowania przestrzeni wiejskiej. Wyrazistość i odrębność kulturowego krajobrazu wiejskiego może służyć budowaniu regionalnej tożsamości.

Dla realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lidzbark Warmiński istotne jest także 2.5.1. Program ochrony gotyckiej architektury ceglanej.

2.5.9. Program ochrony architektury sakralnej XIX i XX wieku

Czasy najnowsze, to jest XIX i pierwsza połowa XX wieku to kolejny po fazie gotyckiej rozkwit architektury sakralnej, zarówno pod względem skali tego zjawiska, jak też rangi artystycznej wznoszonych budowli. Budowle te charakteryzuje z jednej strony umiejętność

wykorzystania tradycyjnych, historycznych wzorców architektonicznych, z drugiej nowe, a czasami nowoczesne, jak w przypadku modernizmu, rozwiązania architektoniczne. Architektura ta jest jednym z najbardziej charakterystycznych zjawisk rozwoju sztuki sakralnej w regionie. Program przewiduje wspomaganie działań przy konserwacji i restauracji obiektów.

2.5.10. Program ochrony kapliczek i krzyży przydrożnych

Krzyże i kapliczki przydrożne, charakterystyczny element krajobrazu Warmii, stanowią świadectwo kulturowej i religijnej odrębności tej krainy. Ich liczba (ok. 1500 kapliczek) oraz skala występowania w poszczególnych miejscowościach (od 2 do nawet 10 w jednej wsi) świadczą o randze i roli tych obiektów. Są one zatem ważnym i charakterystycznym elementem codzienności i tradycji religijnej dawnych mieszkańców regionu. Przewidziane jest wspomaganie działań przy konserwacji i restauracji obiektów.

Więcej na:
(http://www.warmia.mazury.pl/images/Departamenty/Departament_Kultury_i_Edukacji/dokumenty/program_opieka_nad_zabytkami.pdf).

Strategia rozwoju społeczno – gospodarczego województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2025 (uchwała Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego nr XXVIII/553/13 z dnia 25 czerwca 2013 r.)

Założenia Programu Opieki nad Zabytkami gminy Lidzbark Warmiński odwołują się do ogólnych treści przyjętych w Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2020 roku. Powyższy dokument nie odnosi się bezpośrednio do zagadnień ochrony zabytków. Jednak jednym z postulowanych celów rozwoju województwa jest wzrost potencjału turystycznego. W województwie odnotowano znaczną dynamikę liczby osób zainteresowanych ofertą muzealną (w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w latach 2004-2011 zajmuje 8. miejsce w kraju).

Dokument pośród atutów województwa wymienia znaczącą w kraju liczbę obiektów zabytkowych. Podobnie pośród atutów obszarów wiejskich wymienione zostały dobrze wykształcone funkcje turystyczne w wybranych gminach, oraz relatywnie duże nasycenie obiektami zabytkowymi. Z faktem tym współgra rozwój turystyki wodnej, cieszącej się dużą popularnością.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego (Uchwała Nr XXXIII/505/02 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dn. 12 lutego 2002 r.)

Dokument jest podstawowym narzędziem prowadzenia polityki przestrzennej na poziomie regionu, rozumianej jako celowe oddziaływanie władz województwa na rozmieszczenie funkcji i przestrzenne różnicowanie dynamiki rozwoju. Głównym zadaniem Planu jest określenie przestrzennych uwarunkowań rozwoju oraz kierunków i priorytetów kształtowania

środowiska przyrodniczego, kulturowego i zurbanizowanego w ciągu najbliższych kilkunastu lat, w dostosowaniu do strategicznych kierunków rozwoju społecznego i gospodarczego województwa zawartych w Strategii Rozwoju Województwa Warmińsko-Mazurskiego, z równoczesnym uwzględnieniem koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju. Stanowi on punkt wyjścia dla opracowania innych wojewódzkich programów i dokumentów strategicznych.

W Planie zwrócono uwagę na fakt, że znaczna koncentracja obiektów zabytkowych w miastach i na terenach wiejskich stanowi potencjał do rozwoju turystyki krajoznawczej.

Dokument uznaje turystykę za wiodącą dziedzinę gospodarki Warmii i Mazur. Realizacji tego celu strategicznego służyć mają min. następujące cele operacyjne i działania:

- maksymalne i dynamiczne wykorzystanie predyspozycji turystycznych regionu;
- opracowanie szerokiej oferty turystycznej opartej o tradycje historyczne, obiekty zabytkowe;

Dokument za jeden z celów strategicznych wymienia: „Bogactwo dziedzictwa i kultury regionu istotnym czynnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego". Realizacji tego celu strategicznego służą następujące cele operacyjne i działania:

• Dobry stan zabytków i muzeów:

- rewaloryzacja i zagospodarowanie dóbr kultury

• Szeroka oferta kulturalna:

- budowa nowych i doinwestowanie istniejących instytucji kulturalnych (w tym centrum kultury mniejszości narodowych, centrum szkoleniowe w Górowie Iławeckim dla młodzieży z Europy środkowo-wschodniej). Wyżej wymienione cele strategiczne, operacyjne i działania znalazły swoje odzwierciedlenie w zdefiniowanych celach zagospodarowania przestrzennego województwa, w polityce przestrzennej poprzez określenie zasad i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz wskazania obszarów realizacji zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych.

Dokument wymienia główne kierunki ochrony środowiska kulturowego.

Ustala się objęcie szczególną ochroną miast określonych w niniejszym planie województwa jako ośrodki kulturowe oraz zespoły kulturowe. Ośrodki kulturowe są to miejsca koncentracji obiektów zabytkowych będące miastami historycznymi. Przy ich ocenie wzięto pod uwagę ilość i jakość następujących elementów obejmujących: układ staromiejski — Stare Miasto, w tym rynek, zamek, kościół, obwarowania miejskie i ratusz, a także obiekty zabytkowe w ich sąsiedztwie. Ośrodkami o dużej koncentracji zabytków uznano: Olsztyn, Lidzbark Warmiński, Reszel, Frombork, Elbląg;

Rozwiązanie problemów w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego na obszarze województwa głównie będzie obejmowało:

- działania ochronne i zabezpieczające, a także określenie zasobów i ich wartości;

- opracowanie strategii działań zmierzających do skutecznej i ciągłej ochrony, prawidłowego ich zagospodarowania i wypromowania;
- usystematyzowanie istniejących opracowań dotyczących krajobrazu kulturowego na fragmentach byłych województw włączonych w granice nowego regionu, dokonanie ich oceny według jednolitych kryteriów oraz uzupełnienie braków;
- przystosowanie obiektów zabytkowych do nowych funkcji (np. turystyka).

Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Warmińsko-Mazurskiego (przyjęta uchwałą nr XLIII/831/10. Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego).

Strategia rozwoju turystyki w województwie warmińsko-mazurskim jest dokumentem stanowiącym rozwinięcie „Strategii Rozwoju Województwa Warmińsko-Mazurskiego" w obszarze „Turystyka", w związku z tym punktem wyjścia do sformułowania wizji jej rozwoju jest cel strategiczny: turystyka wiodącą dziedziną gospodarki Warmii i Mazur.

Poprzez ochronę i kontrolowany rozwój posiadanych zasobów naturalnych i kulturowych Warmia i Mazury staną się synonimem miejsca generującego produkty turystyczne wysokiej jakości, skutecznie konkurującego zarówno na rynku krajowym, jak i na rynkach zagranicznych.

Wskazane obszary strategiczne stanowią główne kierunki wieloletnich i docelowych działań

zmierzających do osiągnięcia celu nadrzędnego w turystyce Warmii i Mazur:

1. produkt turystyczny

2. promocja

3. zasoby ludzkie i struktury organizacyjne.

Z ich struktury wynikają priorytety rozwojowe, do których zaliczono:

1. rozwój regionalnych produktów turystycznych

2. skuteczna promocja produktów turystycznych

3. rozwój aktywności społecznej i kadr oraz branżowych struktur organizacyjnych.

W nawiązaniu do priorytetów rozwoju zostały sformułowane cele strategiczne i operacyjne. Cele strategiczne w odniesieniu do priorytetu pierwszego obejmują wskazania rozwojowe w czterech obszarach produktowych:

- produktów wizerunkowych, które na potrzeby niniejszego opracowania zdefiniowano jako produkty o najwyższej rozpoznawalności, decydujące o wizerunku regionu wśród potencjalnych turystów. Przez pryzmat tych produktów będzie tworzony ogólny wizerunek regionu wśród mieszkańców całej Polski i turystów zagranicznych, zaś potencjał do ich tworzenia będzie oceniany pod kątem rynku krajowego i międzynarodowego

- produktów podstawowych, którymi są najpopularniejsze produkty turystyczne, przyciągające największą liczbę odwiedzających lub generujące największy wolumen dochodów z turystyki w regionie. Produkty te powstają i funkcjonują w oparciu o dominujące formy turystyki na danym obszarze. Podkreślić należy, że do grupy produktów podstawowych zalicza się także produkty wizerunkowe.
- produktów niszowych, za które uważa się produkty komercjalizowane na niewielkich rynkach, tworzonych dla turystów charakteryzujących się specyficznymi lub wyjątkowymi upodobaniami, poszukujących unikalnych lub szczególnie atrakcyjnych miejsc, które mogą zaspokoić ich potrzeby. W rzeczywistości istnieje niewielka różnica jakościowa pomiędzy rynkiem produktów podstawowych a rynkiem produktów niszowych. Różnią się one jedynie liczbą osób, które je tworzą
- produktów uzupełniających, które to produkty stanowią uzupełnienie oferty turystycznej województwa (w rozumieniu całościowym). Przeznaczone są do komercjalizacji przede wszystkim na regionalnym rynku wewnętrznym, często lokalnym. Nie stanowią one tym samym o specyfice regionu na rynkach zewnętrznych, ale mogą odgrywać istotną rolę dla lokalnych gospodarek obszarów recepcyjnych. Obejmują dość zróżnicowane produkty, wykorzystujące walory rangi lokalnej lub regionalnej, jak również specyfikę położenia geograficznego (np. produkty dla turystyki tranzytowej, produkty dla turystyki świątecznej w pobliżu dużych miast). Wśród tych produktów mogą występować także takie, które mogą być komercjalizowane na wielką skalę (np. produkty dla podmiejskiej turystyki świątecznej).

Z kolei cele operacyjne w tym priorytecie dla każdego rodzaju produktów wskazują na najważniejsze działania w dwóch aspektach:

• rozwoju walorów i atrakcji turystycznych

• rozwoju infrastruktury.

Cele strategiczne dla priorytetu drugiego to:

• poprawa promocji regionu i produktów turystycznych

• usprawnienie systemu regionalnej informacji turystycznej.

Z kolei cele strategiczne dla priorytetu trzeciego stanowią:

• aktywizacja społeczna na rzecz turystyki i krajoznawstwa

• kształcenie, szkolenie i doskonalenie kadr turystycznych

• rozwój branżowych struktur organizacyjnych.

4.3. Pozostałe dokumenty, w tym na poziomie powiatu:

Strategia rozwoju powiatu lidzbarskiego na lata 2001-2016

Dokument wyznacza wizję rozwoju powiatu: „zachowanie i rewitalizacja zasobów przyrodniczo – kulturowych powiatu podstawą jego rozwoju społeczno – gospodarczego".

Cele strategiczne sformułowano w następujących obszarach rozwoju Powiatu, przyjętych jako priorytetowe:

- aktywizacja gospodarcza i rozwój rynku pracy,

- oświata i wychowanie,

- ochrona zdrowia i pomoc społeczna,

- turystyka, sport i dziedzictwo kulturowe,

- infrastruktura transportowa, łączność, zagospodarowanie przestrzenne i budownictwo,

- rolnictwo, leśnictwo i ochrona środowiska,

- bezpieczeństwo i porządek publiczny.

Dziedzictwo kulturowe powiatu lidzbarskiego jest jednym z czynników związanych nierozłącznie z możliwością rozwoju turystyki. Dlatego też dla turystyki i dziedzictwa kulturowego określono jeden wspólny cel strategiczny.

Cel strategiczny 1:

Turystyka motorem rozwoju społeczno – gospodarczego powiatu

Realizacja tego celu zostanie oceniona następującymi miernikami efektywności:

- wzrost liczby turystów o 500%,

- wzrost zatrudnienia w obsłudze ruchu turystycznego o 200%,

- wzrost zatrudnienia w sferach pozaturystycznych o 20%.

Wszystko to złoży się na wzrost dochodów własnych samorządów oraz wzrost dochodów

mieszkańców.

Służyć mają temu następujące cele operacyjne:

1. Zadbane zabytki wizytówką powiatu.

Osiągnięcie tak zdefiniowanego celu będzie możliwe poprzez stałą konserwację oraz rewaloryzację niszczejących obiektów zabytkowych. Konieczne również będzie oznaczenie i udostępnienie zwiedzającym miejsc i obiektów historycznych takich jak: wzgórze w Ignalinie, miejsce bitwy napoleońskiej, cmentarz jeńców I wojny światowej w Markajmach i inne.

2. Dobrze rozwinięta baza turystyczna

Realizacji tego celu mają służyć następujące działania:

- wyznaczenie i oznakowanie tras rowerowych,

- zagospodarowanie 3 tras kajakowych: Łyna, Symsarna, Pasłęka,

- rozwój szlaku sanktuariów maryjnych – Orneta, Krosno, Mingajny, Lidzbark Warmiński,

Stoczek Klasztorny

- utworzenie 6 kąpielisk nad jeziorami: Blanki, Symsarn, Wielochowo, Tonki, Taftowo, zorganizowanie wypożyczalni sprzętu wodnego,

- otwarcie nowych restauracji oraz punktów małej gastronomii,

- zostanie rozwinięta baza hotelarska,

- wzrost liczby kwater agroturystycznych.

Działania te będą możliwe dzięki stworzeniu systemu preferencji prawno-finansowych dla inwestycji turystycznych oraz hotelarsko-gastronomicznych.

3. Bogata i różnorodna oferta kulturalna wsparciem dla rozwoju turystyki

Realizacji tego celu ma służyć właściwy dobór kadry w placówkach kultury. Dzięki doinwestowaniu bazy technicznej placówek kultury oraz wybudowaniu amfiteatrów w Lidzbarku Warmińskim i Ornecie, będzie możliwe organizowanie cyklicznych imprez kulturalnych o zasięgu ponadlokalnym. Niezwykle istotne jest też wykorzystanie miejsc historycznych, tj. Zamku Lidzbarskiego, czy też obiektów sakralnych, do organizacji imprez kulturalnych np. przedstawień teatralnych czy koncertów.

Bardzo ważną rolę odegrają tu istniejące i nowopowstałe stowarzyszenia lokalne. Aktywny udział w życiu kulturalnym powiatu wezmą również miejscowe zespoły artystyczne a działalność artystyczna mniejszości narodowych będzie szczególnie promowana. Lokalni twórcy będą wzbogacać ofertę kulturalną powiatu dzięki ścisłej współpracy z placówkami kultury.

4. Dobra promocja powiatu podstawą rozwoju turystyki

Żadne z dotychczas wymienionych działań nie doprowadzi do realizacji celu strategii, jeżeli potencjalny turysta nie będzie wiedział nic, lub wiedział bardzo niewiele, o możliwości spędzenia czasu w miejscowościach wchodzących w skład powiatu. Dlatego też należy skupić się na działaniach służących szerokiej informacji turystycznej. Służyć temu ma powołanie Centrum Informacji Turystycznej oraz zatrudnienie fachowej kadry, ds. promocji i turystyki w gminach. Zostaną także opracowane profesjonalne informatory i przewodniki oraz kompleksowa oferta powiatu w internecie.

Niezwykle istotną rolę odegra aktywna współpraca samorządów gminnych i powiatowego

w zakresie promocji:

- wydawanie wspólnych materiałów promocyjnych,

- organizacja szkoleń i konferencji,

- organizacja wspólnych imprez np. dożynki powiatowe,

- wspólny udział w targach ogólnopolskich i zagranicznych.

Kolejnym celem wyznaczonym w ramach programu jest:

5. Rozwój budownictwa w powiecie

Tak szeroko rozumiany cel operacyjny będzie wymagał wielu działań przygotowawczych tj. uregulowania stosunków własnościowych budynków, zagospodarowania terenów pod budownictwo, uzbrojenia terenów budowlanych.

Należy również podjąć działania w kierunku poprawy stanu technicznego i estetycznego istniejącej substancji budowlanej. Trzeba rozpocząć kampanię promocyjną zadbanych i wyremontowanych budynków i posesji, szczególnie na terenach wiejskich, oraz stworzyć mechanizmy prawne do egzekwowania właściwej estetyki. Mogą temu służyć np. konkursy gminne na najbardziej zadbaną posesję. W celu powstrzymania procesu niszczenia zabytkowych budynków konieczne będzie m.in. zagospodarowanie zabytkowych pustostanów.

Nawiązanie do regionalnej architektury, tradycji kulturowych i historycznych sprzyjać będzie rozwojowi turystyki kajakowej oraz działalności pozarolniczej na terenach wiejskich. Gospodarka turystyczna powinna jak w najmniejszym stopniu ingerować w środowisko naturalne, w celu uniknięcia jego niekorzystnych zmian. Pod względem rozwoju gospodarczego Powiatu duże znaczenie powinno mieć powołanie Biura Informacji Turystycznej, instytucji wspierającej rozwój ilościowy i jakościowy bazy i infrastruktury turystycznej.

Powiatowy program opieki nad zabytkami dla Powiatu Lidzbarskiego (Załącznik

do uchwały Nr OR.0007.213.2013 Rady Powiatu Lidzbarskiego z dnia 29 sierpnia 2013 r.).

W niniejszym dokumencie za silne strony uznano:

bogaty i różnorodny zasób zabytków charakterystycznych i wyróżniających region;

- wyjątkowy w skali kraju zespół zabytkowej architektury miejskiej Lidzbarka Warmińskiego i Ornety;
- różnorodny zasób zabytków budownictwa regionalnego, murowanego;
- zachowana duża ilość obiektów obronnych o różnej chronologii – pruskich, krzyżackich i nowożytnych;
- wysokie walory i atrakcyjność środowiska kulturowego dla gospodarki, mieszkańców i turystyki;
- efektywne działania samorządu powiatowego mające na celu opiekę i promocję dziedzictwa kulturowego regionu

Za słabe strony uznano:

- zły stan zachowania znacznej części obiektów zabytkowych niewpisanych do rejestru zabytków

- brak wystarczających środków finansowych na konserwację i rewaloryzację obiektów zabytkowych;
- zniekształcanie zespołów zabudowy historycznej poprzez wprowadzenie nowej zabudowy, nie liczącej się z lokalną tradycją, architekturą i historycznymi uwarunkowaniami;
- zbyt niski poziom społecznego zainteresowania problematyką zachowania obiektów zabytkowych, przede wszystkich nie objętych opieką prawną poprzez wpis do rejestru zabytków.

W dokumencie sformułowano następujące Cele strategiczne Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Lidzbarskiego na lata 2013-2016:

1. Prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i budowlanych przy obiektach zabytkowych nieruchomych będących własnością powiatu; zabezpieczenie i utrzymanie tych obiektów oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystanie z nich w sposób zapewniający trwale zachowanie ich wartości. Zapewnienie warunków do naukowego badania i dokumentowania obiektów zabytkowych.

2. Ustanawianie przez starostę na wniosek Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków społecznych opiekunów zabytków; cofanie ustanowienia społecznych opiekunów zabytków; prowadzenie listy społecznych opiekunów zabytków; wydawanie osobom fizycznym legitymacji społecznego opiekuna zabytków; wydawanie zaświadczeń osobom prawnym lub innym jednostkom organizacyjnym pełniącym funkcję społecznego opiekuna zabytków. Zgodnie z art. 102 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami społecznym opiekunem zabytków może być osoba posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych, niekaralna, posiadająca wiedzę w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Funkcję społecznego opiekuna zabytków może sprawować też osoba prawna lub inna jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej. Zadaniem społecznych opiekunów zabytków jest podejmowanie działań związanych z zachowaniem wartości zabytków i utrzymaniem ich w jak najlepszym stanie, upowszechnianie wiedzy o zabytkach oraz współdziałanie w tym zakresie ze Starostwem oraz Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

3. Umieszczanie przez starostę, przy współpracy z gminami wchodzącymi w skład powiatu lidzbarskiego oraz w uzgodnieniu z Warmińsko-Mazurskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków na obiekcie zabytkowym nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków znaku informującego o tym, iż obiekt ten podlega ochronie.

3.1. Ustalenie z Warmińsko-Mazurskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków listy obiektów do oznakowania; zamówienie stosownych znaków, umieszczenie ich na wszystkich obiektach w powiecie.

4. Współpraca na wniosek zainteresowanych stron w zakresie utrzymania istniejących i wytyczanie nowych szlaków kulturowych.

4.1. Wspieranie podejmowanego przez gminy zagospodarowania miejsc atrakcyjnych turystycznie, m. in. szlaków kulturowych, ścieżek edukacyjnych, tras rowerowych i innych związanych z dziedzictwem kulturowym.

5. Współpraca z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz ochrony zasobów kulturowych i przyrodniczych oraz rozwoju turystyki w powiecie lidzbarskim.

5.1. Współpraca z organami samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi działającymi w sektorze ochrony dziedzictwa kulturowego w zakresie:

- edukacji dzieci i młodzieży obejmującej ochronę zabytków;
- organizacji konkursów poszerzających wiedzę uczniów na temat idei propagujących walory powiatu lidzbarskiego w zakresie dziedzictwa kulturowego i jego ochrony;
- podejmowanie działań mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat historii regionu.

6. Upowszechnianie wiedzy o zasobach kulturowych powiatu oraz jego walorach turystycznych na stronie internetowej powiatu oraz innych dostępnych środkach masowego przekazu.

6.1. Wydawanie niekomercyjnych niskonakładowych wydawnictw (drukowanych: przewodników, albumów, widokówek, folderów itp. lub wykorzystujących inne techniki zapisu, np. płyty CD) popularyzujących wiedzę o zasobach kulturowych powiatu; współpraca z organizacjami działającymi na rzecz promocji regionu w tym zakresie.

- przeprowadzenie akcji w formie informacji na stronie internetowej starostwa, plakatu lub ulotek mającej na celu uświadomienie mieszkańcom regionu głównej zasady konserwatorskiej związanej z przeprowadzanymi remontami obiektów zabytkowych, tj. wykonywanie ich przy użyciu materiałów historycznie uzasadnionych, z maksymalnym zachowaniem substancji zabytkowej i minimalną w nią ingerencją.
- propagowanie opieki nad dawnymi cmentarzami cywilnymi poprzez usuwanie roślinności zielnej oraz samosiewek drzew, oznakowanie obiektów, upowszechnianie wiedzy na ich temat wśród mieszkańców gminy, zwłaszcza dzieci i młodzieży szkolnej. Zwracanie szczególnej uwagi na obowiązek otaczania opieką miejsc grzebalnych, niezależnie od pochodzenia i wyznania osób tam spoczywających.

7. Kontynuacja wspierania właściciel zabytków w realizacji prac remontowych przy zabytkach. Realizacji tego działania służy przywoływana w niniejszym *Programie* Uchwała Nr 0710.16.2012 Rady Powiatu Lidzbarskiego z dnia 25 października 2012 r. w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

8. Kontynuacja organizacji corocznych konferencji naukowych w ramach „Dni Dziedzictwa Warmii" – imprezy promującej i przybliżającej mieszkańcom wybitne walory dziedzictwa kulturowego regionu.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy):

a) dokumenty o charakterze strategicznym:

Strategia rozwoju gminy Lidzbark Warmiński *(Uchwała nr XIII/139/2000 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 19 kwietnia 2000 r.)*

Strategia wyróżnia, w oparciu o analizę dokumentów znajdujących się w gminie i sondaż społeczny, turystykę – jako szansę rozwoju gminy, z uwagi na jej atrakcyjne położenie geograficzne. Wśród celi strategicznych, gdzie dominuje ochrona środowiska, ochrona dziedzictwa kulturowego nie została wymieniona.

W ramach celu szczątkowego 1.2 (ochrona zieleni) – postuluje się ochronę starodrzewia i ewidencję pomników przyrody. Natomiast w celu szczątkowym 3.2 (rozwój turystyki), podkreśla się walory nie tylko środowiska naturalnego, ale też krajobrazu antropogenicznego gminy, w tym obiekty sakralne (kapliczki) i cmentarze, choć nie poświęca się im wiele miejsca, zakładając, że najważniejsza dla regionu jest ekoturystyka.

b) opracowania wyznaczające kierunki polityki przestrzennej gminy:

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Lidzbark Warmiński *(Uchwała nr III/7/10 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 15 grudnia 2010 r.)*

W studium uwarunkowań mowa jest o rozwoju produktu wiodącego w turystyce poprzez wprowadzenie większego nacisku na turystykę rekreacyjną (ścieżki rowerowe, piesze), specjalistyczną (sanatoria), jednak wspomniane jest też dziedzictwo kulturowe, jako element rozwoju regionu. Większy nacisk kładzie się jednak na ekologię, zabytki pozostają w cieniu krajobrazu. W części I pojawia się postulat uwzględnienia stanowisk archeologicznych wraz z cmentarzyskami i kurhanami w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. W dokumencie pojawia się też twierdzenie oparte na analizach, że w kolejnych latach nie zawsze rentowna gospodarka rolna zastępowana będzie stopniowo turystyką oraz produkcją.

W *Studium*... pojawia się teza, jakoby na terenie gminy nie znajdowały się ciekawsze zabytki architektury poza kościołami (cz. I, s. 116), tymniejmniej jako piąty z obszarów priorytetowych, wymagających rozwoju, wymienia się ochronę dziedzictwa kulturowego.

Część II *Studium*... wymienia typy zabytków obecnych na terenie gminy oraz sposób ich ochrony:

w przypadku zabytków architektury i techniki:

- zabrania się wyburzeń, nadbudów, zmian pokrycia dachu,
- ochronie podlega opracowanie elewacji, stolarka okienna i drzwiowa.
- wszelkie remonty odbywać się mogą jedynie w oparciu o wytyczne konserwatorskie,

- zabrania się zmiany ekspozycji obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków

odniesieniu do układów ruralistycznych:

- oprócz samych układów ochronie podlegają również akcenty, osie kompozycyjne i dominanty przestrzenne oraz otoczenie zabytków
- w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego należy określać (w porozumieniu z WUOZ) zakres ochrony konserwatorskiej i w uzasadnionych przypadkach – wyznaczyć strefy ochrony.

w odniesieniu do zabytków archeologicznych:

- wszelkie inwestycje na stanowiskach archeologicznych muszą być poprzedzone badaniami archeologicznymi, na które należy uzyskać pozwolenie wkz,
- na stanowiskach wpisanych do rejestru zabytków oraz o własnej formie terenowej (grodziska, kurhany, wały i inne) obowiązuje zakaz prowadzenia jakichkolwiek inwestycji.

w odniesieniu do założeń cmentarnych:

- jako główna dominanta wsi (obok świątyń) podlegać powinny ochronie poprzez wydzielenie strefy ochronnej, wraz ze znajdującymi się na ich terenie elementami małej architektury i drzewostanem,
- w strefie obowiązywać powinien zakaz wznoszenia obiektów kubaturowych

w przypadku założeń dworsko – parkowych: postuluje się wykonanie inwentaryzacji, studiów historyczno – krajobrazowych i projekty rewaloryzacji (uzależnione od stanu zachowania).

w odniesieniu do krajobrazu kulturowego:

- w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego powinny zostać uzgodnione strefy ekspozycji w celu utrzymania naturalnego krajobrazu kulturowego,
- postuluje się ochronę elementów krajobrazu kulturowego (szczególnie związanych z elementami przyrodniczymi: zespoły przyrodnicze, aleje, etc.)

Studium odnosi się również do nowej zabudowy, która powinna być dostosowana do sąsiadujących budynków historycznych pod względem bryły, wysokości, układu kalenicowego i dachu oraz faktury wykonania elewacji, czy materiałów, z których sporządzono pokrycie dachu. Nowe budowlepowinny też wpisywać się w linię zabudowy. Ponadto zaleca się zabudowę mieszkaniową wedle schematu: rzut na planie wydłużonego prostokąta, niska piwnica, wysoki dach z zachowaniem kątów spadku 30-45 stopni z tradycyjnymi dachami (dachówka ceramiczna czerwona). Natomiast budynki gospodarcze zachować powinny tradycyjną kubaturę i układy kalenicowe.

Miejscowe Plany zagospodarowania przestrzennego:

Dla Gminy Lidzbark Warmiński sporządzono szereg miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które nadal obowiązują, jednak zdecydowana większość z nich stworzona została dla terenów w granicach których nie występowały obiekty podlegające ochronie. Jednocześnie zaznacza się w nich, że nowa zabudowa powinna posiadać gabaryty i być kształtowana z dbałością o zachowanie skali i lokalnego charakteru zabudowy.

Tylko kilka planów miejscowych stanowi dokument wprowadzający dodatkową ochronę dziedzictwa kulturowego:

Uchwała nr XXXVI/193/06 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 10 marca 2006 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lidzbark Warmiński w obrębie geodezyjnym Kłębowo – w paragrafie 7 pkt. 2. wprowadza na terenie całego opracowania strefę obserwacji archeologicznej OW.

Uchwała nr XI/114/99 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 28 grudnia 1999 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lidzbark Warmiński dotyczącej terenu projektowanej elektrowni wodnej na rzece Łynie w rejonie miejscowości Kotowo z obszarem zalewowym:

- postuluje konieczność przeprowadzenia szczegółowych badań powierzchniowych przekształcanych terrenów, zaś w przypadku odnalezienia nowych stanowisk archeologicznych – badań ratunkowych;
- istniejące w bezpośrednim sąsiedztwie terenów zalanych i podtopionych stanowiska archeologiczne i grodziska wymagają opracowania specjalistycznego programu zabezpieczeń.

Uchwała nr XLV/286/10 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 10 listopada 2010 r. w sprawie uchwalenia planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Medyny, gmina Lidzbark Warmiński wprowadziła ochronę:

- stanowiska archeologicznego znajdującego się w obrębie terenu podlegającego planom: AZP 17-62/41. Wszelkie działania w obrebie tego stanowiska należy uzgadniać z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Olsztynie, zaś prace ziemne należy wykonywać pod nadzorem archeologicznym.
- dom z 1 ćw. XX w. nr działki 35/10 wraz z budynkiem gospodarczym, znajdujący się w wykazie gminnej ewidencji zabytków – zakazuje się zmian, mogących doprowadzić do utraty wartości zabytkowej (wyburzanie, nadbudowa, zmiana kształtu dachu, zmiana rodzajów pokrycia dachowego), przebudów i zmian w obrebie elewacji, z wyłączeniem prac adaptacyjnych uwzględniających walory zabytkowe tych obiektów dokonanych na podstawie wytycznych konserwatorskich oraz zmian wynikających z ustaleń zdobytych na podstawie badań naukowych i konserwatorskich. Bez zezwolenia WKZ niemożliwym jest też montaż wszelkiego rodzaju urządzeń technicznych, tablic i reklam w obrębie obiektu.

Uchwała nr XIX/189/2000 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 20 grudnia 2000 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego fragmentów gminy Lidzbark Warmiński w obrębie Hminy Suryty oraz *Uchwała nr VII/61/99 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 28 kwietnia 1999 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Lidzbark Warmiński dotyczącej terenu projektowanej elektrowni wodnej na rzece Łynie w rejonie miejscowości Wojdyty z obszarem zalewowym* – w zakresie ochrony dóbr kultury ustalają dwa założenia:

- prace ziemne prowadzone powinny być pod nadzorem archeologicznym,
- w przypadku odkrycia stanowisk archeologicznych należy wstrzymać prace i przeprowadzić ratownicze badania archeologiczne.

Uchwała nr XXVIII/149/05 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 24 maja 2005 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy zagrodowej, mieszkaniowej jednorodzinnej i rekreacyjnej w Blankach i Surytach gmina Lidzbark Warmiński, wprowadza strefę ochrony krajobrazu „K", w której budynki mieszkalne w zabudowie zagrodowej, budynki gospodarcze i garaże powinny nawiązywać do cech architektury regionalnej, zaś architektura obiektów mieszkalnych i rekreacji indywidualnej oraz gospodarczych i garaży powinna harmonizować z otaczającym krajobrazem. Równocześnie uchwała reguluje szczegółowe cechy nowej zabudowy w sterefie „K", wraz z kątem nachylenia połaci dachu, dekoracją elewacji, wysokością zabudowy i cechami ogrodzenia. Wszelkie zasady będą też określane w decyzjach konserwatorskich, wszelkie projekty budowlane w strefie podlegają bowiem uzgodnieniu konserwatorskiemu.

Uchwała nr XLV/284/10 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 10 listopada 2010 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Wielochowo, gmina Lidzbark Wamiński. Na opracowywanym terenie znajduje się jeden obiekt w gminnej ewidencji zabytków: dom z 1 ćw. XX w. (nr działki 33/11) – zakazuje się zmian, mogących doprowadzić do utraty wartości zabytkowej (wyburzanie, nadbudowa, zmiana kształtu dachu, zmiana rodzajów pokrycia dachowego), przebudów i zmian w obrebie elewacji, z wyłączeniem prac adaptacyjnych uwzględniających walory zabytkowe tych obiektów dokonanych na podstawie wytycznych konserwatorskich oraz zmian wynikających z ustaleń zdobytych na podstawie badań naukowych i konserwatorskich. Bez zezwolenia WKZ niemożliwym jest też montaż wszelkiego rodzaju urządzeń technicznych, tablic i reklam w obrębie obiektu.

Uchwała nr XII/100/10 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 18 października 2011 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przetrzennego części wsi Kłębowo, gmina Lidzbark Warmiński. W paragrafie 5 wymieniono obiekty i obszare chronione:

- cmentarz (wojewódzka ewidencja zabytków),
- dom z 2 ćw. XX w. (nr działki 133/1) oraz dom wraz z budynkiem gospodarczym z 1 ćw. XX w. (również nr działki 133/1), ob. Kłębowo nr 62
- krzyż przydrożny (drewniany) z 1 ćw. XX w. (nr działki 169).

Uchwała zakazuje wprowadzania zmian, mogących doprowadzić do utraty wartości zabytkowej (wyburzanie, nadbudowa, zmiana kształtu dachu, zmiana rodzajów pokrycia dachowego), przebudów i zmian w obrebie elewacji, z wyłączeniem prac adaptacyjnych uwzględniających walory zabytkowe tych obiektów dokonanych na podstawie wytycznych konserwatorskich oraz zmian wynikających z ustaleń zdobytych na podstawie badań naukowych i konserwatorskich. Bez zezwolenia WKZ niemożliwym jest też montaż wszelkiego rodzaju urządzeń technicznych, tablic i reklam w obrębie obiektu. Dla zabudowy mieszkaniowej wokół cmentarza ustalono natomiast strefę ochronną o szerokości 50 m ze strefą zieleni urządzonej.

W obrębie opracowanego planu znalazło się również stanowisko archeologiczne AZP 17-62/17 oraz AZP 17-62/18, na których terenie wszelkie prace inwestycyjne należy poprzedzić sondażowymi badaniami archeologicznymi, których wynik należy przedłożyć WKZ.

Uchwała nr XI/86/11 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 9 września 2011 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi Markajmy, gmina Lidzbark Warmiński. W granicach planu znalazły się m.in. obiekty uwzględnione w wykazie gminnej ewidencji zabytków: domy mieszkalne i budynki gospodarcze (wg wykazu) nr 9, 10, 20, 32, 37, 38, trzy krzyże drewniane i dwa obeliski kamienne oraz cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej wpisany do rejestru zabytków.

Uchwała zakazuje wprowadzania zmian, mogących doprowadzić do utraty wartości zabytkowej (wyburzanie, nadbudowa, zmiana kształtu dachu, zmiana rodzajów pokrycia dachowego), przebudów i zmian w obrebie elewacji, z wyłączeniem prac adaptacyjnych uwzględniających walory zabytkowe tych obiektów dokonanych na podstawie wytycznych konserwatorskich oraz zmian wynikających z ustaleń zdobytych na podstawie badań naukowych i konserwatorskich. Bez zezwolenia WKZ niemożliwym jest też montaż wszelkiego rodzaju urządzeń technicznych, tablic i reklam w obrębie obiektu. Dla zabudowy mieszkaniowej wokół cmentarza ustalono natomiast strefę ochronną o szerokości 50 m ze strefą zieleni urządzonej.

Prace inwestycyjne na stanowiskach archeologicznych, które znalazły się w obrębie opracowanego planu - należy poprzedzić sondażowymi badaniami archeologicznymi, których wynik należy przedłożyć WKZ.

c) inne dokumenty:

Program ochrony środowiska na lata 2004-2010 z perspektywą na lata 2011-2020

Dokument zakłada zachowanie, ochronę i właściwe użytkowanie m.in. przyrody nieożywionej, krajobrazu, zieleni w miastach i wsiach, jak też wytyczenie obszarów chronionego krajobrazu i prowadzanie ochrony w drodze uznania: za pomnik przyrody; stanowisko dokumentacyjne; użytek ekologiczny; zespół przyrodniczo-krajobrazowy. Na terenie gminy znajdują się cztery obszary chronionego krajobrazu przyrodniczego, ustanowione rozporządzeniem nr 20 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z 11 kwietnia 2003 w sprawie wprowadzenia obszarów chronionego krajobrazu na terenie województwa

warmińsko-mazurskiego (Dz.U.Woj.W-M Nr 52 z 22 kwietnia 2003, poz.725). Są to: Równina Ornecka nr 29, Dolina Elmy nr 34, Dolina Dolnej Łyny nr 35, Dolina Symsarny nr 37. *Program*... zwraca też uwagę na kształtowanie przestrzeni przyrodniczej, m.in. w związku z wdrażaniem systemu Natura 2000.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Lidzbark Warmiński *(Uchwała nr III/7/10 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 15 grudnia 2010 r.)*

W studium uwarunkowań mowa jest o rozwoju produktu wiodącego w turystyce poprzez wprowadzenie większego nacisku na turystykę rekreacyjną (ścieżki rowerowe, piesze), specjalistyczną (sanatoria), jednak wspomniane jest też dziedzictwo kulturowe, jako element rozwoju regionu. Większy nacisk kładzie się jednak na ekologię, zabytki pozostają w cieniu krajobrazu. W części I pojawia się postulat uwzględnienia stanowisk archeologicznych wraz z cmentarzyskami i kurhanami w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. W dokumencie pojawia się też twierdzenie oparte na analizach, że w kolejnych latach nie zawsze rentowna gospodarka rolna zastępowana będzie stopniowo turystyką oraz produkcją.

W *Studium*... pojawia się teza, jakoby na terenie gminy nie znajdowały się ciekawsze zabytki architektury poza kościołami (cz. I, s. 116), tymniejmniej jako piąty z obszarów priorytetowych, wymagających rozwoju, wymienia się ochronę dziedzictwa kulturowego.

Część II *Studium*... wymienia typy zabytków obecnych na terenie gminy oraz sposób ich ochrony:

w przypadku zabytków architektury i techniki:

- zabrania się wyburzeń, nadbudów, zmian pokrycia dachu,
- ochronie podlega opracowanie elewacji, stolarka okienna i drzwiowa.
- wszelkie remonty odbywać się mogą jedynie w oparciu o wytyczne konserwatorskie,
- zabrania się zmiany ekspozycji obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków

odniesieniu do układów ruralistycznych:

- oprócz samych układów ochronie podlegają również akcenty, osie kompozycyjne i dominanty przestrzenne oraz otoczenie zabytków
- w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego należy określać (w porozumieniu z WUOZ) zakres ochrony konserwatorskiej i w uzasadnionych przypadkach – wyznaczyć strefy ochrony.

w odniesieniu do zabytków archeologicznych:

- inwestycje na terenach o domniemanej wartości archeologicznej muszą być poprzedzane badaniami terenowymi, uzgadnianymi z WKZ w Olsztynie, a prowadzonymi pod nadzorem,

- stanowiska o wykształconej formie terenowej (grodziska, kurhany, wały, cmentarzyska etc) muszą pozostać nieużytkowane.

w odniesieniu do założeń cmentarnych:

- jako główna dominanta wsi (obok świątyń) podlegać powinny ochronie poprzez wydzielenie strefy ochronnej, wraz ze znajdującymi się na ich terenie elementami małej architektury i drzewostanem,
- w strefie obowiązywać powinien zakaz wznoszenia obiektów kubaturowych

w przypadku założeń dworsko – parkowych: postuluje się wykonanie inwentaryzacji, studiów historyczno – krajobrazowych i projekty rewaloryzacji (uzależnione od stanu zachowania).

w odniesieniu do krajobrazu kulturowego:

- w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego powinny zostać uzgodnione strefy ekspozycji w celu utrzymania naturalnego krajobrazu kulturowego,
- postuluje się ochronę elementów krajobrazu kulturowego (szczególnie związanych z elementami przyrodniczymi: zespoły przyrodnicze, aleje, etc.)

Studium odnosi się również do nowej zabudowy, która powinna być dostosowana do sąsiadujących budynków historycznych pod względem bryły, wysokości, układu kalenicowego i dachu oraz faktury wykonania elewacji, czy materiałów, z których sporządzono pokrycie dachu. Nowe budowlepowinny też wpisywać się w linię zabudowy. Ponadto zaleca się zabudowę mieszkaniową wedle schematu: rzut na planie wydłużonego prostokąta, niska piwnica, wysoki dach z zachowaniem kątów spadku 30-45 stopni z tradycyjnymi dachami (dachówka ceramiczna czerwona). Natomiast budynki gospodarcze zachować powinny tradycyjną kubaturę i układy kalenicowe.

Plany odnowy wsi

Plan odnowy wsi Miejska Wola na lata 2010-2017*, uchwalony na mocy uchwały Nr 2/2010 Zebrania Wiejskiego Sołectwa Miejska Wola z dnia 24 sierpnia 2010 stanowiący załącznik do uchwały Nr XLIII/266/10 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 27 sierpnia 2010 r.*

Dokument w krótkiej charakterystyce przestrzennej sołectwa wspomina o tym, że przy głównym skrzyżowaniu dróg znajduje się zabytkowy krzyż przydrożny. Ponadto w sąsiedztwie ok. 50 m mieści się kaplica. W mocnych stronach sołectwa wymieniane są: korzystne warunki do rozwoju turystyki (ścieżki rowerowe) oraz wysokie walory krajobrazu, zarówno przyrodnicze jak i turystyczne. Wobec tego w planie inwestycyjnym sołectwa przewidziano wytyczenie i oznakowanie lokalnych tras turystycznych, ścieżek rowerowych kosztem 15 000 zł.

***Plan odnowy wsi Nowosady na lata 2010-2017**, uchwalony na mocy uchwały Nr 1/2010 Zebrania Wiejskiego Sołectwa Nowosady z dnia 23 sierpnia 2010 r., stanowiący załącznik do uchwały Nr XLIII/263/10 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 27 sierpnia 2010 r.*

Jednym z priorytetów inwestycyjnych we wspomnianym programie jest zagospodarowanie centrum wsi oraz poprawa jej estetyki oraz promocja walorów rekreacyjno - wypoczynkowych miejscowości poprzez organizację stoisk promocyjnych wsi Nowosady przy okazji różnorakich spotkań międzygminnych, imprez. Planowane jest także wydanie ulotek promujących wieś.

***Plan odnowy miejscowości Rogóż na lata 2008-15**, uchwalony na mocy uchwały Nr 2/2009 Zebrania Wiejskiego Sołectwa Rogóż z dnia 10 lipca 2009 r., stanowiący załącznik do uchwały Nr XXXI/201/09 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 15 lipca 2009 r.*

Dokument w historii miejscowości wspomina o tym, że w Rogóżu znajduje się zabytkowy, gotycki kościół pod wezwaniem Św. Barbary. Jako szanse sołectwa dokument wymienia popyt w Polsce i Unii Europejskiej na usługi turystyczne oparte o zasoby przyrodnicze oraz walory kulturowe. W zakresie planowanych inwestycji dokument wymienia m.in. naprawę zabytkowego muru przy kościele (lata 2013-2014). Ponadto planowana jest budowa ogrodzenia i parkingu przed cmentarzem wiejskim, remont i przebudowa świetlicy wiejskiej.

***Plan odnowy miejscowości Pilnik na lata 2011-20**, stanowiący Załącznik do uchwały Nr 01/2011 Zebrania Wiejskiego Sołectwa Pilnik z dnia 08 września 2011 r. i załącznik do uchwały Nr XI/88/11 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 09 września 2011 r.*

Dokument stwierdza, że dalszy rozwój miejscowości Pilnik związany jest głównie z rozwojem działalności kulturalnej i sportowej. Dziedziny te mogą w przyszłości przyczynić się do rozwoju turystyki - co z kolei może mieć przełożenie na nowe miejsca pracy. W priorytetach oraz w zadaniach inwestycyjnych nie wymieniono działań związanych z remontem istniejącego we wsi zespołu dworskiego (wraz z czworakami) ani remontu istniejącego we wsi kościóła Podwyższenia Krzyża Świętego.

***Plan Odnowy Miejscowości Koniewo**, stanowiący załącznik do uchwały Nr 1/2009 Zebrania Wiejskiego Sołectwa Koniewo z dnia 19 lutego 2009 i załącznik do uchwały Nr XXVII/171/09 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 24 lutego 2009.* Dokument jako szanse sołectwa wymienia rozwój bazy kulturalnej i sportowej.

***Plan Odnowy Miejscowości Nowa Wieś Wielka**, uchwalony na mocy uchwały Zebrania Wiejskiego Sołectwa Nowa Wieś Wielka z dnia 30 października 2007 i stanowiąca załącznik do uchwały Nr XII/78/07 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 6 listopada 2007 r.* Dokument jako szanse sołectwa wymienia rozwój bazy kulturalnej i sportowej.

***Plan Odnowy Miejscowości Sarnowo na lata 2009-2016**, stanowiący załącznik do uchwały Nr 2/2010 Zebrania Wiejskiego Sołectwa Sarnowo z dnia 17 sierpnia 2010 r. i załącznik do uchwały Nr XLIII/267/10 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 27 sierpnia 2010 r.*

Jednym z działań inwestycyjnych przewidzianych w dokumencie na lata 2010-12 jest remont kaplicy wiejskiej. W ramach projektu planowany jest remont dachu oraz elewacji kaplicy oraz malowanie wnętrza kaplicy. Ponadto planowane jest uporządkowanie i zagospodarowanie terenu wokół kaplicy. Kolejnym zadaniem wskazanym w dokumencie jest wytyczenie i oznakowanie lokalnych tras turystycznych, w tym rowerowych (2010 rok).

***Plan odnowy miejscowości Kłębowo na lata 2010-17**, stanowiący załącznik do uchwały Nr 2/2010 Zebrania Wiejskiego Sołectwa Kłębowo z dnia 23 sierpnia 2010 i załącznik do uchwały Nr XLIII/264/10 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 27 sierpnia 2010 r.*

Plan za najważniejsze obiekty dla życia społeczno-kulturalnego mieszkańców wsi wymienia: Publiczną Szkołę Podstawową w Kłębowie, kościół parafialny, parafię, boisko sportowe, sklep spożywczo-przemysłowy, świetlica wiejska oraz plac wioskowy przed świetlicą wiejską. Zapisane zostały następujące zadania inwestycyjne na terenie sołectwa: remont świetlicy wiejskiej oraz zakup niezbędnego wyposażenia do świetlicy, wytyczenie i oznakowanie lokalnych tras rowerowych.

***Plan odnowy wsi Kochanówka na lata 2012-20** ,stanowiący załącznik do uchwały Nr 1/2014 Zebrania Wiejskiego Sołectwa Kochanówka z dnia 23 kwietnia 2014 i załącznik do uchwały Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 25 kwietnia 2014.*

Kochanówka to wieś z trzema kapliczkami warmińskimi, pozostałością po młynie wodnym na dopływie Kirsny oraz zabytkowym kościołem p.w. św. Wawrzyńca. We wsi zachował się jeszcze pomnik mieszkańców poległych w trakcie I wojny światowej w latach 1914 – 1918. Dlatego pośród mocnych stron w analizie SWOT wymienione zostały bogate zasoby historyczne wsi w tym zabytkowy kościół. Wizja wsi została określona jako: „Kochanówka – wieś turystyczna, stwarzająca doskonałe warunki do wypoczynku i rekreacji w oparciu o zasoby przyrodnicze i historyczne oraz czyste środowisko naturalne". W zadaniach inwestycyjnych planowana jest renowacja pomnika poległych w I wojnie światowej oraz Remont dachu zabytkowego kościoła p.w. św. Wawrzyńca.

***Plan odnowy wsi Stryjkowo na lata 2010-17**, stanowiący załącznik do uchwały Nr 1/2010 Zebrania Wiejskiego Sołectwa Stryjkowo z dnia 9 lutego 2010 i załącznik do uchwały Nr XXXVII/230/10 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 12 lutego 2010 r.*

Dokument jako zadania zaplanowane na lata 2010-11 wymienia remont świetlicy wiejskiej oraz wytyczenie i oznakowanie lokalnych tras rowerowych.

Plan odnowy miejscowości Kraszewo na lata 2010-17*, Załącznik do uchwały Nr 2/2010 Zebrania Wiejskiego Sołectwa Kraszewo z dnia 24 sierpnia 2010 i załącznik do uchwały Nr XLIII/261/10 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 27 sierpnia 2010 r.*

Planowany do realizacji przedsięwzięcie na mocy tego dokumentu jest remont zabytkowego kościoła i kaplicy. Realizacja powyższej inwestycji wpłynie także na poprawę warunków mieszkańców wsi do zaspokojenia potrzeb religijnych. Dokument za mocne strony sołectwa uznaje dużą atrakcyjność turystyczna miejscowości (zabytkowy kościół, kapliczki, cmentarz). Wobec powyższego na lata 2010-12 zaplanowano remont elewacji, wymianę pokrycia dachu nad nawą główna i prezbiterium wraz z nawami bocznymi zabytkowego kościoła św. Elżbiety oraz kaplicy św. Rocha w Kraszenie. Kolejną zaplanowaną na lata 2010-11 inwestycją jest uporządkowanie cmentarza grzebalnego we wsi Kraszewo – alejka, krzewy, poprawa ogrodzenia, usunięcie drzew grożących zawaleniem. Kolejnym jest rozbudowa szkoły podstawowej w Kraszenie (lata 2010). Planowana inwestycja obejmuje rozbudowę budynku szkoły podstawowej w kierunku biblioteki gminnej.

Uchwała nr VI/34/11 Rady Gminy Lidzbark Warmiński z dnia 25 marca 2011 r. w sprawie zasad przyznawania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków na terenie Gminy Lidzbark Warmiński

Ustala warunki i wytyczne dot. funduszy, które mogą pozyskać właściciele zabytków wpisanych do rejestru, nieprowadzący działalności ze środków publicznych. Wnioski składać można do 1 lipca każdego roku, zaś dofinansowanie można otrzymać raz na 10 lat. Uchwała określa dokumenty, które powinny zostać przedłożone przez właściciela nieruchomości, procedurę rozpatrywania wniosków oraz sprawozdań z przyznanych środków.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

Zarys historii regionu

Obszar Gminy Lidzbark Warmiński obejmuje historyczną Warmię, pierwotnie należącą do pruskiego plemienia Warmów – ludu bałtyjskiego spokrewnionego z dzisiejszymi Litwinami i Łotyszami. Pomiędzy 1237 – 1242 r. cały region podbity został przez Krzyżaków (właściwie Zakon Jerozolimski Szpitala NMP Domu Niemieckiego), którzy stworzyli tu jedną z najnowocześniejszych organizacji państwowych w ówczesnej Europie. W 1243 r. powstała diecezja warmińska, której stolicą od roku 1350 stał się Lidzbark Warmiński. Biskupstwo było częściowo niezależne od Krzyżaków, od XIII w objęte zostało kolonizacją niemiecką, zaś w wieku kolejnym w regionie osiadać poczęli chłopi i drobna szlachta z Mazowsza czy Śląska. Powstawały kolejno wsie, osady i miasta na suchym korzeniu na specjalnie stworzonym prawie chełmińskim (wariant prawa magdeburskiego). Rodzima ludność uległa tym dwóm żywiołom – polskiemu i niemieckiemu. W wyniku wojny trzynastoletniej, na mocy II pokoju toruńskiego z 1466 r. obszar przyłączono do Polski, jednak wciąż bezpośrednią władzę sprawowała kapituła i biskup diecezji. Na wybór tych ostatnich królowie

Polscy starali się mieć wpływ aż do utracenia Warmii w wyniku I rozbioru Polski (1772 r.). Biskupi kierowali sejmikiem warmińskim (z przedstawicielstwem szlachty, miast oraz sołtysów), zaś w XVII i XVIII w. używali tytułu książąt biskupów warmińskich. Po sekularyzacji zakonu w 1525 r. i utworzeniu świeckiego państwa z dominującą religią protestancką – Dominium Warmińskie, będące lennem królów polskich i silnie z tradycjami polskimi związane, nadal pozostawało strukturą katolicką. Po 1772 r. obszar dzisiejszej Gminy został wcielony do Prus, by dopiero po drugiej wojnie światowej, w roku 1945 mógł on przejść w posiadanie Polski.

Istotnym faktem historycznym, obecnym i widomym w krajobrazie kulturowym tych terenów jest przeważająca własność ziemska kapituły i biskupa – nieliczna szlachta otrzymywała od nich ziemię w lenno: na terenie Gminy Lidzbark Warmiński na próżno szukać dużych latyfundiów rodowych, majątków ziemskich wraz z zespołami pałacowymi – powstały tu jedynie majątki biskupie oraz nieliczne małe majątki szlacheckie.

Osią rozwoju okolicznych osad i wsi był Lidzbark Warmiński, po raz pierwszy wzmiankowane w 1240 r. (Lecbarg), który otrzymał prawa miejskie w 1308 r. wraz z napływem kolonizatorów ze Śląska. Pomimo burzliwej historii, w tym najazdów szwedzkich, miasto prężnie się rozwijało, stanowiąc centrum handlowe, kulturowe i przemysłowe dla okolicznych osadników. To z tego okresu pochodzi znakomita większość kościołów wystawionych w okolicznych wsiach. Dopiero po 1772 r., kiedy zniesiono kapitułę, zaś na zamku umieszczono garnizon wojskowy, rozwój ten został przyhamowany.

Dzisiejszy charakter ziemi lidzbarskiej wiąże się silnie z rozwojem osadnictwa kolonialnego w XIX i XX w., kiedy to poza centrami wsi, w dużych, czasem kilkukilometrowych odległościach powstawały pojedyncze, osamotnione gospodarstwa rolne, stanowiące po dziś dzień znaczący procent całej zabudowy Gminy. Dominacja takich układów ruralistycznych wiązała się z jednej strony ze znikomą własnością szlachecką, na ziemi lidzbarskiej nie rozwinęły się też większe latyfundia arystokratyczne, zaś z drugiej strony z małą urodzajnością okolicznych ziem (na których powstawały głównie pastwiska) i ukształtowaniem terenu. W początkach lat 30. XX w. region całej Warmii przeżywał natomiast rozkwit budowlany, którego świadectwem są tak zwane kochówki: proste, charakterystyczne domy dla napływowej ludności, dla nowych osadników.

Po II wojnie światowej autochtoni utożsamiający się z narodem niemieckim zostali wysiedleni, zaś na ich miejsce przybyli nowi osadnicy z Wileńszczyzny, Ukrainy i Polesia, a następnie, w ciągu kolejnych 30 lat – rolnicy z Kielecczyzny, Podlasia, Mazowsza czy Lubelszczyzny.

Region rozwijał się powoli, długoletni brak poważniejszych inwestycji w obrębie okolicznych wsi i brak bodźców ekonomicznych oraz przemysłowych, które wpłynęłyby na szybki rozwój Gminy sprawiły, że przeważająca większość obecnej zabudowy pochodzi sprzed 1945 r. Z uwagi na niepewność polityczną ziem odzyskanych znikać poczęła część istniejącej infrastruktury technicznej.

Krajobraz kulturowy

W krajobrazie kulturowym Gminy Lidzbark Warmiński dominują założenia ruralistyczne o przeważającej zabudowie murowanej z II poł. XIX w. i 1 ćw. XX w, posiadające metrykę średniowieczną. Jedynym ośrodkiem miejskim pozostaje Lidzbark Warmiński, tworzący odrębną Gminę (miejską) w sercu omawianego terenu. Przeważa zabudowa z okresu przedwojennego, w centrach wsi bardzo rzadko zdarza się napotkać budownictwo współczesne i z II poł. XX w. Nie zachowały się drewniane domy mieszkalne. Uderzająca jest bardzo duża ilość gospodarstw zachowanych w stanie kompletnym – w pełnych układach z budynkami gospodarczymi. Krajobraz kulturowy odznacza się obecnymi na terenie całej Gminy koloniami osadniczymi, malowniczo położonymi pomiędzy pagórkami, polami uprawnymi, łąkami, w lasach oraz nad trzema dużymi jeziorami: Blanki (Gajlickie), Symsar oraz Wielochowskim. Znamienne dla współczesnego krajobrazu są również opustoszałe wioski takie jak Kaszuny czy Pomorowo, otoczone ze wszystkich stron lasami, w których centrach pozostała tylko część historycznej zabudowy, większość dawnego układu ruralistycznego przestała istnieć.

Tylko w co piątej osadzie wzniesiono kościół lub kaplicę, natomiast w całej Gminie zlokalizowano ponad 100 kapliczek i krzyży przydrożnych, które wraz z koloniami położonymi wśród wzgórz stanowią główny element krajobrazu kulturowego. Z uwagi na swą historię w Gminie nie zachował się żaden znaczący kompleks rezydencjonalny poza dwoma budynkami mieszkalnymi umownie nazywanymi dworami oraz czterema zespołami folwarcznymi czy dworskimi, niektóre z nich ze szczątkowo zachowanymi parkami. Prawie niezauważalne są też zabytki techniki i przemysłu – w tej grupie wyróżniają się jedynie remizy strażackie i kuźnie oraz jeden młyn i dawna zabudowa tartaku. Czytelne w terenie są natomiast pozostałości nieużytkowanych linii kolejowych, których stacje uległy przekształceniu na domy mieszkalne, zaś wzdłuż dawnych torowisk poprowadzono ścieżki rowerowe.

Integralnymi elementami lokalnego dziedzictwa pozostają liczne stanowiska archeologiczne.

Zabudowa wiejska

- **układ zagród i domy mieszkalne**

  Z uwagi na jednorodność etniczną ziem warmińskich przed II wojną światową w regionie tym wszelkiego rodzaju nowinki w zakresie budownictwa przyswajane były niejednokrotnie z dużym opóźnieniem, zaś po ich zastosowaniu stawały się elementami stałymi krajobrazu kulturowego, chętnie powielanymi i powtarzanymi. Fakt ten tłumaczyć może wznoszenie klasycznego domu z tzw. babą w środku, na osi założenia, aż po lata 20. i 30. XX w. Wiele nowych domów wznoszonych było od lat 70 i 80 XIX w. aż po 1 ćw. XX. w. z zachowaniem tych samych wzorców stylistycznych i rozwiązań praktycznych. W okresie międzywojennym, w związku z akredytacją rozwoju nowych gospodarstw na Warmii przez Republikę Weimarską, a później Rzeszę Niemiecką pojawiać się poczęły obce rodzimej tradycji proste domy dla nowych osadników. Większość z nich powstała w

latach 30. XX w. i od nazwiska promującego takowe działania nadprezydenta prowincji Prus Wschodnich – Ericha Kocha – nazywana była „kochówkami”.

W Gminie zachowała się ogromna ilość kompletnych zagród i gospodarstw, gdzie budynek mieszkalny wciąż flankowany jest przez sąsiadujące budynki gospodarcze. Dominują układy oparte na planie prostokąta i kwadratu, tworzące wewnętrzne dziedzińce gospodarcze. W przypadku zabudowy ścisłego centrum wsi część domów wznoszono w układzie kalenicowym, część w układzie szerokoforntowym, zaś pozostałe z budynkami gospodarczymi (z reguły stodołą) od strony ulicy i domem wewnątrz dziedzińca gospodarczego. Często też pojawiały się układy trzech budynków: stodoły i domu mieszkalnego w układzie kalenicowym do głównego traktu oraz stodołą w głębi podwórza, równolegle do osi komunikacyjnej. Rzadko napotyka się natomiast domy przylegające fasadą do głównego traktu, są to przeważnie budynki użyteczności publicznej – dawne szkoły, gospody. Tak duża różnorodność wiązała się z powstawaniem murowanej zabudowy osad w kilku fazach i okresach pomiędzy II poł. XIX w., aż po pocz. XX w.

Osobne zagadnienie stanowią układy kolonii rozsianych wśród pól uprawnych. Niektóre z nich oparte zostały w niewielkich odległościach o ten sam ciąg komunikacyjny, jednak przeważająca większość stanowi samotną zabudowę. Zawsze powielają one ten sam wzorzec: wszystkie założone zostały na planie prostokąta bądź kwadratu z fasadą domu mieszkalnego od strony podwórza wewnętrznego, rzadziej po stronie wewnętrznej.

Przeważa zabudowa mieszkalna otynkowana, z reguły jednokondygnacyjna (rzadko dwukondygnacyjna) z poddaszem użytkowym, bardzo rzadko z poddaszem mieszkalnym, pokryta dachem dwuspadowym o połaci od 40 do 50 stopni nachylenia. Mniej niż połowa domów otrzymała wertykalny akcent na osi fasady za sprawą facjaty, ryzalitu bądź wystawki. Prawdziwą rzadkością jest bardziej złożona dekoracja architektoniczna, którą zasadniczo stanowią jedyni gzymsy ponad pierwszą kondygnacją i proste opaski wokół otworów okiennych. Część domów posiada pięknie rzeźbioną snycerkę wiatrownic oraz stolarki okien poddasza użytkowego (np. dom nr 34 w Ignalinie).

Jednym z najbardziej rozpowszechnionych typów domów na terenie Gminy Lidzbark Warmiński jest budynek jednokondygnacyjny na planie prostokąta ze ścianką kolankową kryjącą użytkowe poddasze, z reguły sprawujące funkcję stodoły i spichlerza (składowano w nim siano, również z uwagi na walory termiczne tego surowca w okresie zimowym). Odznaczał się regularnym rytmem otworów okiennych (również w partii ścianki kolankowej i ścianki szczytowej, kalenicowej), otworem drzwiowym na osi fasady oraz gzymsem międzykondygnacyjnym i opaskami otworów okiennych. Wiele pozostałych domów jest wariacją na temat tego podstawowego wzorca (ryzality, facjaty, wystawki na osi). Wewnątrz, w centralnej części domu znajdowała się izba kuchenna z piecem, do której przylegały piece kaflowe w pozostałych czterech izbach.

Drugą charakterystyczną grupę stanowią tzw. „kochówki” z okresu międzywojennego – nie wielkie domki rolników i robotników leśnych. Kosztowały zaledwie 5000 marek będąc w zasięgu przeciętnego robotnika, jednak nie posiadały piwnic, toalet oraz łazienki.

Wznoszone na planie zbliżonym do kwadratu, jednokondygnacyjne odznaczały się brakiem jakiegokolwiek detalu i dachem dwuspadowym, którego prosta połać przełamana została przepustnicą. Choć w Gminie zachowały się szczątkowo (w tym jedno osiedle w pobliżu stacji kolejowej w Łaniewie), ich forma odcina się znacznie od miejscowej architektury.

Ze względu na zachowany detal architektoniczny, bądź bardziej złożoną bryłę czy rozbudowaną facjatę wyróżnia się jedynie garstka domów, w tym m.in.: dawna dyrekcja tartaku w Łaniewie (nr 45), dom nr 12 w Jarandowie, grupa domów w Blankach z pierwotnymi boniowanymi elewacjami (nr 32, 35), domy z ryzalitem na osi fasady i uszkami w narożach (np. Ignalin nr 58, Łaniewo nr 3), gzymsem wieńczącym arkadkowym (Blanki nr 16), rozbudowaną ścianką ryzalitu osiowego (Kierz nr 9, Kłębowo 37 i 42, Kochanówka 22, Łaniewo 2 i 57, Medyny 7, Redy 14, Runowo 45, 49,51), z detalem płaskorzeźbionym naczółków nadokiennych (Stryjkowo nr 46) oraz dom nr 85-86 w Rogóżu.

- **Budynki gospodarcze**

Zachowane bardzo licznie. Charakterystyczne są zachowane budynki gospodarcze, łączące funkcje obory w przyziemiu i stodoły bądź spichlerza w partii użytkowego poddasza, czasami również z drewnianą stodołą pod jednym dachem. Wzniesione na planie prostokąta, ceglano – drewniane, z reguły były otynkowane i pozbawione detalu. Rzadziej występujące budynki ceglane zdobiono natomiast opaskami gzymsu międzykondygnacyjnego oraz rytmicznym układem otworów okiennych i drzwiowych o bardzo powtarzalnych formach i kształtach na terenie całej gminy. Większość została częściowo przebudowana, nieliczne posiadają bogatsze formy detaliczne i bardziej rozbudowaną bryłę. Drewniane stodoły występują w formie zbliżonej do oryginalnej dużo rzadziej. Zachowane oryginalne obiekty (szczególnie w przypadku kolonii) odznaczały się bardzo dużymi rozmiarami oraz kilkoma osiami (kilka wrót). Nie wykazywały jakichkolwiek cech stylistycznych, nie posiadały detalu, wznoszone były w podobny sposób od połowy XIX w. aż po lata 50. XX w., co często utrudnia ich dokładne wydatowanie.

- **Budynki użyteczności publicznej i gospody**

W XIX wieku pojawiła się zabudowa z funkcją mieszkalną łącząca również inne programy użytkowe. Mowa o gospodach wiejskich, których pierwotna funkcja została zatarta. Wszystkie pełnią dziś rolę domów mieszkalnych, w niektórych znajdują się sklepy spożywcze. Odznaczały się rozbudowaną bryłą, z reguły były dwukondygnacyjne, bądź posiadały facjatę/ ryzalit w obrębie osi głównej. Większość z nich po wojnie uległa przekształceniom uniemożliwiającym ich identyfikację w czasach dzisiejszych, choć ich sylwety znamy na podstawie dokumentacji fotograficznej.

W gminie Lidzbark Warmiński zachowały się liczne budynki dawnych szkoły. Wszystkie spośród tych istniejących (Blanki, Babiak, Ignalin, Kaszuny, Kłębowo, Kraszewo, Kotowo, Miłogórze, Runowo, Stabunity, Stryjkowo, Suryty i Workiejmy) powstały pomiędzy końcem XIX w., a rokiem 1925, w większości odznaczają się bogatą, bardziej złożoną bryłą. Połowa z nich to budynki ceglane, nie otynkowane, w których partie otynkowane stanowią tylko płyciny dekoracyjne. Przeważająca większość została przystosowana do funkcji mieszkalnej, którą do dziś spełnia, tylko w kilku przypadkach budynki te nadal spełniają rolę szkół.

Układy ruralistyczne

Na terenie gminy Lidzbark Warmiński nigdy nie rozwinęły się miasta, stąd mówić można jedynie o układach ruralistycznych. Większość wsi powstała i rozwinęła się pomiędzy XIV a XVI wiekiem i wiązała się z napływem pierwszych chrześcijańskich kolonizatorów na dawne ziemie Warmów, którzy zostali przesiedleni w inne rejony ziem krzyżackich. Do XIII w. teren dzisiejszej Gminy pokrywały gęste lasy, osadnictwo autochtonów było tu mniej zintensyfikowane niż na pozostałych terenach historycznej Warmii. Wsie zakładano często na łąkach leśnych, pojawiły się tu też młodsze układy: ulicówki i ich formy pochodne (wielodrożnice), rzadkością są owalnice, których genezy można się dopatrywać we wcześniejszych chronologicznie osadach. Większość wsi wyznaczana była przez biskupów warmińskich oraz kapitułę pod koniec średniowiecza na suchym korzeniu. Widoczna obecnie struktura osadnicza wiązała się też z wprowadzeniem pruskich regulacji prawnych: uwłaszczenia chłopów, a następnie separacji gruntów (lata 1821-1860), które umożliwiły pojawienie się licznych kolonii, tak charakterystycznych dla całego regionu.

W gęstych skupiskach historycznych wiosek dominują układy wielodrożnicowe, które są odbiciem bujnego rozwoju osad w XIX w. Wśród nich można wymienić Rogóż, Łaniewo, Workiejmy, Blanki czy Kierz. W centrach części osad zlokalizowano owalny plac, przy którym skupione były budynki użyteczności publicznej i kościół. Takowe układy ulicowo – placowe bądź wielodrożnicowo – placowe czytelne są m.in. w Kaszunach, gdzie w centrum dawnej osady znajdowała się szkoła. Zabudowę wsi takich jak Runowo, Drwęca, Stryjkowo, Kłębowo, Kraszewo i wiele innych rozplanowano wzdłuż traktów komunikacyjnych, linearnie, stanowią one przykład ulicówek, których koncepcja została nieznacznie zaburzona wraz z powstaniem zabudowy po 1900 r. Formą wyjściową wsi takich jak Bugi, Miejska Wola czy Kaszuny i Kochanówka były wcześniejsze wrzecionowate owalnice. Układ ten miał charakter obronny, zwarty, z zabudową mieszkalno – gospodarczą na okręgu koła, bądź na planie elipsy, ze wspólnym pastwiskiem w środku lub owalnym placem (tzw. nawsie), często z oczkiem wodnym naturalnym, bądź sztucznym. Charakterystyczna dla wszystkich wymienionych powyżej układów była zabudowa szczytowa, jednak dziś przeważa w centrach wsi szerokofrontowe rozplanowanie budynków mieszkalnych wobec głównej osi komunikacyjnej.

Konfiskata dóbr kościelnych przez Państwo Pruskie po 1772 r. doprowadziła do redystrybucji ziem uprawnych i powstania nowych, rozproszonych układów ruralistycznych. Pod koniec

XIX i na początku XX w. powstały liczne gospodarstwa samotnicze, z polami uprawnymi wokół, z dala od głównych dróg i historycznych centrów wsi. Wiele z nich nie było rentownych, w skutek czego można było zaobserwować kolejną falę osadnictwa w okresie międzywojennym, kiedy to po znacznych zniszczeniach okresu I wojny światowej oraz licytacji zbankrutowanych majątków państwo akredytowało powstawanie nowych gospodarstw na tych ziemiach i rozrost kolonii. Pomiędzy II poł. XIX w. a 1 ćw. XX w. powstały zatem najbardziej czytelne dziś w terenie formy osadnicze – wszechobecne na terenie całej Gminy setki samotniczych kolonii gospodarczych. Jedyną osadą, która ich nie posiada i wciąż skupiona jest wokół historycznego centrum wsi – są Bugi.

Obiekty sakralne

Kościół w Babiaku

Wzniesiony w 2 poł. XIV w. (wieżę pod koniec wieku) kościół był wielokrotnie przebudowywany, choć zasadniczo zachowała się po dziś dzień jego oryginalna bryła. W roku 1844 zastąpiono wcześniejsze drewniane zwieńczenie wieży partią murowaną. W roku 1864 wzniesiono zakrystię i kruchtę. Prace restauratorskie w latach 60. XX w. doprowadziły do zamalowania XVI wiecznych polichromii (stworzonych pomiędzy 1610 i 1612 r.).

Wzniesiony na fundamentach z kamienia polnego, ceglany, w XVI w. został otynkowany. Kościół w Babiaku odznacza się nieproporcjonalnie masywną (w stosunku do korpusu głównego) wysoką wieżą, zdobioną głębokimi, wysokimi blendami oraz attykowymi sterczynami w partii jej zadaszenia czy w narożach ściany szczytowej elewacji prezbiterium. Zastosowane formy nawiązują do gotyku ceglanego typowego dla miast hanzeatyckich.

Na wyposażenie świątyni składa się późnomanierystyczny ołtarz główny przyozdobiony ornamentem późnobarokowym, barokowy chór muzyczny oraz późnoklasycystyczny prospekt organowy. W wieży nadal znajduje się dzwon z 1445 r.

Kościół w Blankach

Kościół w Blankach swoje powstanie zawdzięcza wójtowi Henrykowi Lutrowi. W XIV w. założył on osadę Blankensee oraz polecił wznieść w niej świątynię, która jednak się nie zachowała. Dopiero w 1437 r., gdy w osadzie powstała parafia – powstał współczesny kościół. W 1870 r. wzniesiono wieżę, zaś w 1892 r. restaurowano świątynię.

Murowana jednonawowa budowla na fundamentach z kamieni polnych charakteryzuje się czworoboczną wieżą drewnianą zwieńczoną iglicą ponad ceglaną kruchtą. Dzwon pochodzi z XV w. Proste elewacje korpusu głównego, których jedyną dekorację stanowią ostrołukowo zamknięte otwory okienne, zostały otynkowane. Do środka świątyni prowadzi portal zamknięty łukiem ostrym. Na wyposażenie z XVII i XVIII w. składa się barokowy ołtarz główny z 1730 r. z bogatą dekoracją akantowo – wstęgową, dwa rokokowe ołtarze boczne, wczesnobarokowa ambona, chór muzyczny z II poł. XVII w. z emporą dekorowaną malowidłami muzykujących aniołów oraz wczesnobarokowy prospekt organowy.

Kościół w Runowie

Pomiędzy XV i XVI wiekiem wzniesiono tutaj gotycką świątynię, która spłonęła w połowie XIX w. W latach 1848-1852 odbudowano i powiększono pierwotny obiekt, nadając mu cech neogotyckich. W 1888 r. Runowo stało się samodzielną parafią.

Umiejscowiony w centrum wsi jednonawowy kościół, pierwotnie otoczony cmentarzem, wzniesiono z cegły i kamienia polnego. Część elewacji przetrwała pożar i została zachowana w trakcie odbudowy świątyni, stąd obecnie jest to obiekt gotycko – neogotycki. Ceglany korpus główny na fundamencie kamiennym został otynkowany, zaś jego elewacje zdobią ostrołukowe otwory okienne. Od zachodu przylega do niego otynkowana czworoboczna wieża z kruchtą kamienno – ceglaną, zdobiona blendami, gzymsami międzykondygnacyjnymi i zwieńczona krenelażową trójkątną ścianką szczytową. Motyw ten powtórzony został w obrębie elewacji prezbiterium i dodatkowo zwieńczony sygnaturką.

Wewnątrz znajduje się ołtarz z 1772 r. autorstwa Andrzeja Schmidta

Kościół w Kłębowie

Historia świątyni w Kłębowie sięga drugiej połowy XIV w., zaś ustanowienia parafii – roku 1497. Wieżę wzniesiono dopiero w 1759 r., całą świątynię remontowano w 1645 r., zaś w 1841 r. kościół wydłużono od strony prezbiterium.

Obecna jednonawowa świątynia usytuowana jest w centrum wsi i poprzedzona niewielkim placem. Otynkowana, orientowana, wzniesiona została z cegły na wysokim kamiennym fundamencie. Dekoracja ograniczona została do wieńczącego gzymsu schodkowego elewacji bocznych, attyk w narożach korpusu głównego, równomiernego rytmu smukłych, zamkniętych półkoliście otworów okiennych. Zwieńczeniem ścianki szczytowej prezbiterium jest sygnaturka, zaś od zachodu bryłę kościoła akcentuje masywna drewniana wieża o konstrukcji słupowej, oszalowana pionowo deskami. Wystrój wnętrza kościoła jest w większości neogotycki z drugiej połowy XIX wieku.

Kościół okala neogotyckie ogrodzenie z dwiema murowanymi kapliczkami oraz bramą wejścia głównego.

Kościół w Jarandowie

Kościół wzniesiono w 1791 r, by już w trzy lata później go powiększyć. Neogotycka wieża została wzniesiona dopiero w 1894 r., zaś zakrystia i prezbiterium w 1936 r. Wcześniej we wsi istniała kaplica, z której może pochodzić część wyposażenia wnętrza.

Świątynia usytuowana jest na szczycie wzgórza i obwiedziona ogrodzeniem. Jednonawowa, murowana na fundamencie kamiennym, z otynkowanym korpusem głównym i ceglaną wieżą przyozdobioną przyporami w narożach. Na kalenicy dachu oraz ponad prezbiterium – dwie sygnaturki. We wnętrzu znajduje się barokowy ołtarz główny z 1660 r., manierystyczna ambona przekształcona w końcu XVII w. oraz klasycystyczny prospekt organowy.

Kościół w Kraszewie

Historia świątyni sięga XIV wieku, już w 1345 r. był wzmiankowany miejscowy proboszcz, jednak dopiero pod koniec tego wieku wzniesiono kościół gotycki, który spalił się w 1651 r. Odbudowany w 1718 r. uzyskał dodatkowo prezbiterium. Początkowo posiadał drewnianą wieżę, którą rozebrano w 1858 r., zastępując ją w 1861 r. wieżą o formach neogotyckich.

Współczesny obiekt wznosi się w centrum wsi i otoczony jest murem kamiennym pokrytym tynkiem, przez który na teren cmentarza przykościelnego (obecnie nieużytkowanego, z pojedynczymi nagrobkami) wiedzie neogotycka brama. Jednonawowy kościół, murowany, na kamiennych fundamentach posiada otynkowane elewacje korpusu głównego, które zdobi schodkowy gzyms wieńczący i smukłe otwory okienne zamknięte łukiem ostrym. Od południa do bryły korpusu przylegają dwie kaplice. Dobudowane od wschodu, ceglane, wieloboczne prezbiterium odznacza się rzędem odcinkowo zamkniętych otworów okiennych (dziś większość to blendy) oraz półkolistych wnęk, być może pierwotnie wypełnionych rzeźbami. Neogotycka wieża odznacza się natomiast bogatą dekoracją w postaci lizen w narożach, łączących się z pasami gzymsów międzykondygnacyjnych, wzbogaconych motywem arkadkowym oraz dekoracyjnymi, ceglanymi pasami naczółków od otworami okiennymi.

Wnętrze kryte jest stropem, zaś w prezbiterium zachowała się polichromia ścienna autorstwa Macieja Mejera, zaś w sklepieniu kaplicy chrzcielnej rokokowa dekoracja malarska. Rokokowo klasycystyczny ołtarz wykonał ok. 1800 r. Christian Bernard Szultz, z kolei chór muzyczny, prospekt organowy wykazują cechy późnobarokowe.

Kościół w Kochanówce

Świątynia wzmiankowa jest już w XIV i XV w., jednak w 1565 r. znajdowała się w bardzo złym stanie technicznym, co doprowadziło do jej odbudowy i konsekracji w 1580 r. Po pożarze na początku XVII w. została powtórnie odbudowana w 1608 r. Ostatecznie kościół rozebrano w 1911 r. i wzniesiono zupełnie nowy (1918 r.), odznaczający się cechami neogotyckimi.

Masywny, ceglany kościół usytuowany jest na południowym skraju wsi, podobnie jak inne świątynie w obrębie Gminy – na podmurówce z kamieni polnych. Trójnawowy, z jednonawowym, wyraźnie wyodrębnionym prezbiterium, pod względem użytych form stylistycznych stanowi dalekie echo form gotyku ceglanego, związanych z oddziaływaniem miast hanzeatyckich (przypory zdobiące elewacje boczne, zamknięte łukiem ostrym otwory okienne z maswerkami), połączonych z dekoracją modernistyczną (płyciny zamknięte półkoliście, zdobiące ścianę szczytową elewacji prezbiterialnej i wieżę – nawiązujące do rodzimych form neogotyckich, ale dalece je przetwarzając; nietypowy kształt wieży, naczółkowe dachy).

Wewnątrz zachowano część wyposażenia oryginalnej świątyni: wczesnobarokowy ołtarz główny oraz dwa ołtarze boczne z ok. 1700 r.

Kościół w Rogóźu

Gotycki kościół wzniesiono w XIV w., jednak prace nad nim trwały przez dwa kolejne stulecia. Został następnie rozbudowany w XVIII w., zaś w latach 1886 oraz 1918-1919 dokonano jego restauracji. Na gotyckiej kruchcie w 1797 r. wzniesiono wieżę kościelną.

Obiekt wzniesiono tuż przy szosie w centrum wsi. Orientowany, osadzony na kamiennym fundamencie, ceglany, jednonawowy kościół zdobią boczne kaplice, w tym kruchta od północy, które, podobnie jak elewacja prezbiterium, przyozdobione zostały rytmicznymi tynkowanymi blendami oraz sterczynami ceglanymi, tworzącymi rodzaj schodkowej attyki. Elementy te odwołują się do popularnego na terenie ziem lidzbarskich gotyku typowego dla miast hanzeatyckich. Masywną, ceglaną, czworoboczną wieżę zdobią jedynie blendy w partii kruchty.

Bogatą neogotycką formę posiada również ceglany mur oddzielający teren przykościelny od strony ulicy wraz z dwuczłonową bramą zaakcentowaną wysokimi słupami z tynkowanymi blendami.

We wnętrzu dominuje wystrój barokowy, z ołtarzem głównym wykonanym ok. 1770 r. w warsztacie Chrystiana Bernarda Schmidta.

Kościół w Ignalinie

Wzniesiony we wsi w 2 połowie XIV w. kościół gotycki został zastąpiony świątynią wczesno – klasycystyczną z lat 1783-1785, konsekrowaną przez Ignacego Krasickiego, biskupa warmińskiego. W okresie I i II wojny światowej na strychu kościoła, ponad stropem, urządzono lazaret dla rannych żołnierzy.

Usytuowany na niewielkim wzniesieniu terenu w centrum wsi, orientowany, zwrócony jest fasadą do głównej drogi. Jego ceglane, otynkowane elewacje wznoszą się na kamiennym fundamencie. Salowy, z wieżą nakrytą hełmem cebulastym, odznacza się detalem architektonicznym typowym dla wczesnego klasycyzmu i późnego baroku. Elewacje szczytowe wciąż akcentuje falista linia nawiązująca do spływów wolutowych, nad portalem głównym umieszczono okulus podkreślony załamaną linią gzymsu międzykondygnacyjnego, jednak wertykalizm budowli podkreślają proste lizeny w obrębie elewacji bocznych i w narożach wieży.

Wewnątrz spójność stylistyczna jest już mniejsza, ze względu na neogotyckie ołtarze boczne, neobarokowy ołtarz główny, witraże datowane na 1891 r. (sygnowane Munchen Herzogl Bayn), które zestawiono z amboną, prospektem organowym i chrzcielnicą z końca XVIII w. Wystrój wnętrza dopełnia drewniana empora organowa oparta jest na ścianach nośnych i dwóch drewnianych kolumnach.

Zespoły rezydencjonalne

Dwory:

W Gminie Lidzbark Warmiński nie zachowały się zespoły rezydencjonalne poza dwoma folwarkami w Pilniku i w Morawie oraz zespołem dworskim w Gajlitach i Kochanówce (Swajnie). W Drwęcy dworem, za sprawą rozbudowanej bryły domu i jego dekoracji, nazywany jest jeden z kolonialnych budynków mieszkalnych, jednak nie był to majątek szlachecki. Podobnie ośrodek wypoczynkowy w Medynach (Zacisze Leśne) nazywany jest dworem.

Zespół w Gajlitach

Osada powstała jako pruski majątek służebny z nadania biskupa warmińskiego na rzecz Prusa o imieniu Gajlis. W kolejnych stuleciach przechodziła z rąk do rąk. W roku 1748 stała się własnością von Hettenów (Hatynscy), a nastepnie Creyztów, z którymi powinno się wiązać wzniesienie współczesnej rezydencji i założenie parku, jednak już w 1827 r. majątek ponownie zmienia właścicieli.

Dwór położony jest na zachodnim brzegu jeziora Blanki, otoczony jest parkiem krajobrazowym. Wzniesiony na kamiennym fundamencie budynek o korpusie głównym na planie prostokąta z dostawioną od wschodu oficyną, murowany jest z cegły i otynkowany. Kryty dachem naczółkowym z wystawką ponad fasadą oraz wolim okiem w elewacji ogrodowej, jest jednokondygnacyjny, podpiwniczony, z poddaszem mieszkalnym. Oficyna jest dwukondygnacyjna. Elewacje obiektu nie zdobi detal architektoniczny, zaś bryła obiektu nie jest bardziej wystawna w porównaniu z miejscową zabudową. Jedyny akcent położony został na opaski okalające otwory okienne oraz ich rytmiczne rozmieszczenie.

W zespole znajduje się również spichlerz, sąsiadujący z dworem. Dwukondygnacyjny, nakryty dachem uskokowym z dwupoziomowym poddaszem, wzniesiony na planie prostokąta na fundamencie kamiennym, posiada pierwszą kondygnację ceglaną oraz pozostałe w konstrukcji szachulcowej. W części wschodniej znajdowało się mieszkanie dozorcy, zaś pozostałą przestrzeń wypełniały magazyny.

Dwór Kochanówka Swajnie

Dwór Swajnie znajduje się w pobliżu osady Kochanówka. Wzniesiony został pod koniec XVIII w. i podobnie jak w przypadku dworu w Gajlitach – posiadł prostą, pozbawioną detalu (poza tynkowanymi opaskami wokół otworów okiennych) formę. Jednokondygnacyjny budynek został założony na planie prostokąta i nakryty łamanym, pseudomansardowym dachem naczółkowym, skrywającym dwa poziomy poddasza: mieszkalne i użytkowe. Akcent wertykalny położony został na oś fasady, którą urozmaicił trójosiowy ryzalit kryjący wejście główne, kryty dachem dwuspadowym ponad II kondygnacją. Obok dworu zachował się budynek gospodarczy oraz dom mieszkalny (zapewne pracowników) z zabudową gospodarczą. Pierwotny układ całego zespołu pozostaje nieczytelny.

Folwark w Morawie (wraz z pałacem i parkiem)

Folwark w Morawie stanowi kompleksowy zespół z początku XX w., w którym dworowi towarzyszą budynki gospodarcze oraz trzy czworaki wraz z komórkami gospodarczymi. Zachował się też park krajobrazowy.

Dwór, wzniesiony na planie prostokąta, jednokondygnacyjny z poddaszem mieszkalnym i użytkowym na wysokiej ściance kolankowej – odznacza się równie oszczędną formą jak dwór w Gajlitach. Zdobią go symetryczne elewacje z regularnym rytmem otworów okiennych, gzymsy ponad I kondygnacją, naczółkowe nad otworami okiennymi oraz schodkowe wieńczące, półkoliście zamknięte otwory okienne w partii ścianki kolankowej, dwie symetryczne wystawki fasady oraz jedna 6 – osiowa elewacji ogrodowej. Budynek uległ przebudowie w II połowie XX w.

Zespół folwarczno – pałacowy w Pilniku

Dobra pilnickie wymienione zostały w XVII w. jako domena królewska, zaś w późniejszym okresie należały do skarbu państwa, podlegając dzierżawie. Pierwotnie zlokalizowane na tym terenie były dwa dwory, z których przetrwał jeden. Wzniesiony w połowie XIX w. na planie prostokąta, pozbawiony cech stylowych obiekt, przedłużono o trzy osie na zachód na początku XX w. Murowany, otynkowany, o pokrytych płytkimi boniami elewacjach obiekt zaakcentowano trójosiowymi facjatami zarówno od strony fasady, jak też elewacji ogrodowej, obie nakrywając dachem dwuspadowym. Przed poszerzeniem budynku znajdowały się one na osi. Wejście główne poprzedzone jest współcześnie niewielkim gankiem.

Dwór zlokalizowany jest w zachodniej części kompleksu, w jego sąsiedztwie znajduje się rozbudowany folwark, ze stodołami, trzema oborami, stajnią, spichlerzem, kuźnią, remizą oraz czterema murowanymi czworakami.

Zabytki przemysłu i techniki oraz architektura obronna

Krajobraz osadniczy zmienił się wraz z wprowadzeniem gospodarki kapitalistycznej w XIX wieku: pojawiły się budynki przemysłowe. W większości były to obiekty związane z przemysłem rolno-spożywczym oraz z gospodarką wodną (urządzenia hydrotechniczne), co odpowiadało kierunkom rozwoju gminy w XIX wieku, kiedy to główną gałęzią gospodarki, podobnie jak dziś, było rolnictwo. Dziś po większości tych obiektów nie pozostał ślad.

Rolniczy charakter ziem gminy oraz nikły rozwój majątków ziemskich sprawił, że w okolicy nie rozwinął się przemysł, zaś zapleczem wielu usług był pobliski Lidzbark Warmiński. Również tradycyjne obiekty techniczne przemysłu rolno – spożywczego zachowały się szczątkowo: po tartaku w Łaniewie pozostały ruiny, zaś w przypadku energetyki wodnej – zachował się jeden młyn ze stopniem wodnym w Medynach, będący w rękach prywatnych. Na samej rzece Symsarnie w XIX i na początku XX w. istniało tymczasem 6 młynów i tartaków wodnych, stąd stopień w Medynach jest znakiem tamtych czasów, reliktem szczególnie istotnym dla ginącej historii regionu. Składa się na niego zmodernizowany w

1924 r. system hydrotechniczny z zaporą i jazem piętrzącym oraz dwiema komorami z turbinami Francisa, jak też ceglany, smukły budynek młyna przemysłowego.

We wsiach zachowały się 3 dawne remizy strażackie (Babiak, Kochanówka i Pilnik), nie spełniające już dziś swojej funkcji oraz budynki dawnych kuźni (Blanki, Pilnik). Są to niewielkie obiekty wznoszone z reguły na planie prostokąta pozbawione detalu architektonicznego.

Obecne są też relikty dawnych linii kolejowych. Pomimo ich likwidacji utrzymano zespoły stacji kolejowej w Łaniewie, Rogóżu oraz mniejsze w Bobrowniku i Nowej Wsi Wielkiej z początku XX w. Ich zabudowa odznacza się urozmaiconą bryłą, ceglanymi, nietynkowanymi elewacjami i niewystępującymi często w regionie dachami naczółkowymi, są to natomiast typowe dla architektury kolejowej tego okresu, wzorcowe obiekty. W Łaniewie i Rogóżu zachowały się ponadto charakterystyczne ekspedycje towarowe, wzniesione z użyciem konstrukcji szachulcowej.

Cmentarze

Dominują cmentarze przykościelne oraz położone w pobliżu historycznego osadnictwa. Część z nich (w Rogóżu czy Blankach) nadal jest użytkowana. W Bugach na północ od wsi zlokalizowano cmentarz ewangelicki, obecnie bardzo silnie zdewastowany, nieczytelny w krajobrazie kulturowym wsi. Na cmentarzach przykościelnych zachowano pojedyncze nagrobki oraz krzyże. Większość z nich nie była użytkowana już w czasach przynależności tych ziem do państwa pruskiego, nekropolie przenoszono podówczas na skraj wsi, w bezpośrednie sąsiedztwo sieci osadniczej.

Gmina może poszczycić się bardzo ciekawą nekropolią zlokalizowaną tuż przy granicy z miastem. Na terenie obecnego przedmieścia bartoszyckiego w okresie I wojny światowej zlokalizowany był niemiecki obóz jeńców wojennych dla podoficerów i szeregowców (Stammlager Heilsberg), którego pozostałością jest rozległy cmentarz wojenny położony na terenie dzisiejszej wsi Markajmy. Pierwszy nagrobek pochodzi z 1916 r., zaś ostatnich pochówków dokonano w lipcu 1919 r. Na cmentarzu pochowano łącznie blisko 3000 żołnierzy, w tym Polaków, Rosjan, Rumunów, Brytyjczyków, Francuzów, Włochów, Serbów oraz Belgów. Nekropolia została wpisana do rejestru zabytków, z uwagi na utrzymaną sieć alei i kwater, historię miejsca oraz zachowane nagrobki i pomniki, w tym piramidę poświęconą żołnierzom rosyjskim oraz Krzyż Ofiar wystawiony przez Komisję Wspólnoty Brytyjskiej żołnierzom brytyjskim.

Krzyże pokutne, kapliczki inne obiekty sakralne

Ziemie dzisiejszej Gminy Lidzbark Warmiński odznaczają się bardzo dużą ilością malowniczo położonych kaplic i kapliczek przydrożnych.

W niektórych wsiach, takich jak Knipy, Workiejmy, Kaszuny, Bugi wzniesione kaplice zastępowały mieszkańcom świątynie, w innych stanowiły dodatkowe obiekty sakralne.

Wszystkie łączyła wspólna forma i bryła: ceglane, otynkowane bądź nie – nawiązywały do gotyckich tradycji regionu. Wzniesione na planie prostokąta, nakryte dachem dwuspadowym posiadały sygnaturki na osi wejścia głównego. Ich naroża akcentowane były uszakami lub ceglanymi sterczynami, zaś elewacje szczytowe nawiązywały często do popularnego gotyku ceglanego miast hanzeatyckich poprzez wprowadzenie w ich obrębie naprzemiennych blend i sterczyn. Większość posiadała otwory okienne i portale zamknięte łukiem ostrym.

W Rogóżu i Kraszewie, w których od średniowiecza funkcjonowały świątynie, zlokalizowane zostały kolejne kaplice. W drugiej z wymienionych miejscowości kaplica pod wezwaniem św. Rocha nosi przy tym odmienną stylistykę – wzniesiona w 1726 r. przez miejscowego proboszcza na kamiennym fundamencie, murowana i otynkowana pozbawiona jest detalu oraz otworów okiennych. Natomiast formą przejściową pomiędzy kaplicami, a ich mniejszymi, liczniejszymi odpowiednikami jest barokowa kapliczka przydrożna w Rogóżu, usytuowana w centrum wsi, bogata w podziały tektoniczne, z centralnie umieszczoną niszą z figurą świętego, flankowaną przez lizeny.

Grupa kapliczek przydrożnych jest niezwykle liczna na terenie gminy. Mowa tu o ponad 70 obiektach, z których wiele posiada zróżnicowaną i bogatą bryłę oraz formy architektoniczne. Przeważają obiekty neogotyckie ceglane i otynkowane, wiele z nich cechuje niespotykane w przypadku zarówno świątyń, jak też budynków mieszkalnych regionu – bogactwo form stylistycznych.

Parki

Wszystkie parki dworskie zdobiące zespoły są obecnie silnie zaniedbane, część istnieje tylko szczątkowo, tak jak ten w Budnikach. Również folwark w Pilniku otoczony był niewielkim parkiem, którego reminiscencją są pojedyncze drzewa. Jedynie w Morawie i Gajlitach są one nadal czytelne w krajobrazie, znajdując się w sąsiedztwie zespołów folwarcznych. Pierwszy z wymienionych powstał w XIX w. Nie wiadomo nic na temat faz jego rozwoju. Przeciętny wiek starodrzewia to 100 lat, przeważają lipy, graby, jesiony, klony i świerki. Rezydencję w Gajlitach otacza rozległy park krajobrazowy, którego powstanie można wiązać z nazwiskiem von Creyzt. Dziś zlewa się on z naturalną roślinnością porastającą zachodni brzeg jeziora Blanki. Wszystkie zlewają się z dziką roślinnością, od lat parki te nie były pielęgnowane, wskutek czego zatarły się ich granice, zaś obszar z roku na rok traci swe wartości.

Pomniki

Na terenie gminy znajdowały się pojedyncze pomniki upamiętniające ofiary I wojny światowej. W większości nie dotrwały do naszych czasów. Często też były przekształcane, z wykorzystaniem pierwotnych obelisków, na pomniki gloryfikujące ofensywę, odwagę i ofiarność żołnierzy Armii Czerwonej w roku 1945, bądź poszczególnych bohaterów.

Jedyny zachowany na terenie Gminy pomnik, pozbawiony tablicy inskrypcyjnej, jednak posiadający nadal oryginalną formę, zachował się w Kochanówce. Ma on formę wysokiego kamiennego obelisku zwieńczonego krzyżem greckim.

Osobną grupę stanowią pomniki zachowane na terenie cmentarza wojennego w Markajmach, który został już opisany w rozdziale dot. nekropolii. Wśród nich na szczególną uwagę zasługuje obelisk w formie piramidy, zwieńczony niegdyś figurą orła z rozłożonymi skrzydłami. W 2013 r. dokonano rekunstrukcji i odnowienia tego monumentu. Z podobną dbałością powinno się też traktować pozostałe pomnniki na tym cmentarzu.

Zabytki ruchome

Wśród zabytków ruchomych znajdujących się w obrębie Gminy Wiejskiej Lidzbark Warmiński na szczególną uwagę zasługuje wpisane do rejestru zabytków wyposażenie świątyni w Rogóżu. W gotyckim kościele, rozbudowanym w XVIII w. i restaurowanym w XIX w., znajduje się dekoracja barokowa i klasycyzująca. Ołtarz główny wykonano w 1770 r. w warsztacie Chrystiana Bernarda Schmidta, zaś z drugiej przebudowy XVIII w. pochodzą tonda z popiersiami Chrystusa, Matki Boskiej i 12 Apostołów, być może autorstwa Krzysztofa Pervangera.

Zabytki archeologiczne

Osadnictwo pradziejowe związane było z ciekami wodnymi i jeziorami, większość znalezisk z tego okresu została zidentyfikowana właśnie na tych terenach. Z uwagi na warunki hydrograficzne część znalezisk zachowała się w doskonałym stanie, podlegając naturalnej konserwacji w miejscowych bagnach, rzekach i jeziorach.

Natomiast we wczesnym średniowieczu wznoszone były grodziska na wzniesieniach terenu. Część z nich znajdowała się w pobliżu dzisiejszych osad, co wskazuje na ich wcześniejszy rodowód i zakładanie wsi w pobliżu już istniejących ośrodków Warmów.

W rejestrze zabytków znalazły się trzy stanowiska archeologiczne: grodzisko wyżynne w Workiejmach (nr rej. C-066 z 12.06.1969 r.), średniowieczne grodzisko półwyspowe w Rogóżu (nr rej. C-068 z 12.06.1969 r.) oraz kurhan kultury kurhanów zachodniobałtyjskich w Pomorowie (nr rej. C-283 z 17.07.2009 r.).

Pierwsze wymienione grodzisko zlokalizowane jest w odległości ok. 500 m na północny – wschód od wsi Workiejmy w obrębie wzgórza morenowego nazywanego Górą Miłosną i stanowi pozostałość założenia obronnego. Obwałowane grodzisko o kształcie owalnicy (70 x 30 m) obecnie posiada tylko dwa nienaruszone wały (północny i wschodni), od południa naruszone zostało prawdopodobnie w trakcie wojen napoleońskich, kiedy to wzniesiono w jego sąsiedztwie szańce.

Grodzisko cyplowe (lub półwyspowe) w Rogóżu położone ok. 400 m na południe od leśniczówki Rogóż było obwałowane oraz otoczone fosą. Wykorzystano tu naturalne

ukształtowanie płaskowyża i cieku wodnego. W jego obrębie nie odnaleziono zabytków archeologicznych.

Lista stanowisk archeologicznych w obrębie Gminy Wiejskiej Lidzbark Warmiński obejmuje 333 obiekty (Załącznik nr 4 do *Gminnego Programu*...). Wszystkie z nich wchodzą do Gminnej Ewidencji Zabytków.

Aleje przydrożne

W Gminie wiejskiej Lidzbark Warmiński znajdują się liczne aleje przydrożne z nasadzeniami z końca XIX i pocz. XX w. (w większości są to lipy). Choć oryginalna brukowana nawierzchnia została zastąpiona asfaltem, starodrzew zachowany jest w doskonałym stanie i do dziś znaczy trasy wzdłuż dróg powiatowych i gminnych. Mowa tu o alejach wzdłuż dróg nr 511N, 513N, 1531N, 1946N, 1353N, 1356N, 1357N. Stanowią one element krajobrazu kulturowego Gminy.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Wśród prawnych form ochrony zabytków wyróżnia się wpis obiektu do rejestru zabytków, uznanie go za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego, bądź ustalenie ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Wszelkie prace modernizacyjne i remonty, prowadzone w obrębie zabytków wpisanych do rejestru, winny być poprzedzone pozwoleniem konserwatora zabytków. W tym celu konieczne jest wypełnienie stosownego wniosku, często wymagane są odpowiednie ekspertyzy i badania. Wymagania wobec właścicieli, kierowników prac i procedurę postępowania w związku z remontem, precyzuje Rozporządzenie *Ministra Kultury z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych* (Dz.U. Nr 165 poz. 987) oraz *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.*

Ustawa i rozporządzenie odnoszą się również do zagospodarowania stanowisk archeologicznych, przy których wszelkie roboty ziemne muszą być uzgadniane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i prowadzone pod nadzorem specjalistów.

W Gminie Wiejskiej Lidzbark Warmiński znajdują się jedynie zabytki wpisane do rejestru zabytków, pozostałe formy ochrony nie zostały dotychczas wykorzystane.

Wśród wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych/ obszarów znajduje się 29 obiektów:

Babiak

- kościół p.w. św. Augustyna, nr rej.: 812 z 7.09.1968
- cmentarz przykościelny, nr rej.: j.w.

Blanki

- kościół p.w. św. Michała Archanioła, XV, XIX, nr rej.: 815 z 3.09.1968

- cmentarz przykościelny, nr rej.: j.w.

Bugi

- kaplica fil. p.w. św. Wojciecha, 2 poł. XIX, nr rej.: 3056 z 4.12.1997

Gajlity

- zespół dworski, XVIII-XIX:

- dwór, nr rej.: 820 z 3.08.1968

- spichlerz, nr rej.: 821 z 2.09.1968

- park, nr rej.: 3614 z 11.09.1984

Ignalin

- kościół p.w. św. Jana Ewangelisty, 1783-1785, nr rej.: 823 z 2.09.1968

- cmentarz przykościelny, nr rej.: j.w.

- plebania, XIX, nr rej.: 824 z 2.09.1968

Jarandowo

- kościół fil. p.w. Narodzenia NMP, szach., 1794, pocz. XX, nr rej.: 3061 z 4.12.1997

- cmentarz rzym.-kat., XX, nr rej.: 3741 z 12.01.1987

Kłębowo

- kościół p.w. św. Małgorzaty, XV/XVI, wieża drewn., 1759, nr rej.: 827 z 1.09.1968

- cmentarz przykościelny, nr rej.: j.w.

Knipy

- kaplica fil. p.w. MB Różańcowej, poł. XIX, nr rej.: 3066 z 4.12.1997

Kochanówka

- kościół par. p.w. św. Wawrzyńca, 1918, nr rej.: 3069 z 5.12.1997

Kraszewo

- kościół p.w. św. Elżbiety, XVI, XVIII, XIX, nr rej.: 829 z 1.09.1968

- cmentarz przykościelny, nr rej.: j.w.

- kaplica p.w. św. Rocha, nr rej.: 830 z 1.09.1968

Markajmy

- cmentarz wojenny z I wojny światowej, nr rej.: 3740 z 12.01.1987

Morawa

- park, XIX, nr rej.: 3613 z 11.09.1984

Rogóż

- kościół par. p.w. św. Barbary, XV-XVI, XIX, nr rej.: 260 (R/21) z 11.03.1957
- kapliczka przydrożna, 1767, nr rej.: 845 z 23.08.1968
- cmentarz rzym.-kat., nr rej.: 3739 z 12.01.1987

Runowo

- kościół p.w. śś. Apostołów Szymona i Judy, XVI, XIX, nr rej.: 847 z 23.08.1968
- cmentarz przykościelny, nr rej.: j.w.

Stryjkowo

- spichrz, drewn., poł. XIX, nr rej.: 1172 z 19.05.1968

Workiejmy

- kaplica p.w. św. Marcina, 1846, nr rej.: 3090 z 1.12.1993.

Jak można zaobserwować – przeważają obviekty sakralne, uderza brak dużych obiektów rezydencjonalnych (poza dworem w Gajlitach), co jest zjawiskiem bardzo typowym dla formy gospodarki i osadnictwa tych ziem.

Wszystkie powyższe obiekty znajdują się w dobrym stanie, większość przeszła w ostatnim 25 leciu remonty. Jedynie spichlerz w Stryjkowie został rozebrany, w związku z czym postuluje się wszczęcie procedury wykreślenia tego obiektu z rejestru.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z art. 22. pkt. 4 *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*: ewidencją zostają objęte zabytki architektury i budownictwa: zespoły i obiekty o istotnych, lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych oraz zabytki archeologiczne. Zgodnie z art. 22 w/w *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta), w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków nieruchomych spoczywa na Wójcie Gminy. Ewidencja ta, będąca zbiorem założonych dla zabytków architektury i budownictwa kart adresowych z fotografiami (dla stanowisk archeologicznych z oznakowaniem na mapie o

skali 1:10 000), jest podstawą sporządzenia programów opieki nad zabytkami (art. 21 *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r.*).

Gminna ewidencja zabytków powinna być uzupełniania i weryfikowana, nie jest dokumentem zamkniętym. Podlega okresowej aktualizacji. Obiekty, które zostały gruntownie przebudowane (mowa tu szczególnie o zmianie bryły budynku, układu i wielkości otworów okiennych, skucie wystroju elewacji etc.), bądź przestały istnieć – powinny być wykreślane. Zmiany stanu prawnego – wpis obiektu do rejestru zabytków, nowe ustalenia naukowe, uzupełnianie i weryfikacja wykazu stanowisk archeologicznych, również podlegają aktualizacji w kartach. W gminnej ewidencji zabytków znajdują się zarówno obiekty objęte ochroną konserwatorską, jak też nieruchome zabytki architektury i budownictwa, stanowiska archeologiczne i zabytki ruchome. Wójt gminy ma prawo w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wpisać nowe obiekty do ewidencji.

Zmiany w ewidencji nie powodują nieważności ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz gminnego programu opieki nad zabytkami.

Właściciele obiektów, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków mają obowiązek zachować gabaryty wysokościowe, formę dachu i rodzaj pokrycia, kompozycję i wystrój elewacji oraz szerokość i wielkość oryginalnych otworów okiennych wraz z formą stolarki okiennej i drzwiowej. Podobnie oryginalna forma, gabaryty i detale budynków gospodarczych wchodzących do GEZ nie powinny być modyfikowane. W przypadku kapliczek przydrożnych modyfikacjom szczególnie nie powinny podlegać ich zadaszenia (oraz materiał wykonania) oraz elewacje i detal (ceglane kapliczki nie podlegają wtórnemu tynkowaniu). Odrębną grupę tworzą zabytkowe aleje przydrożne uwzględnione w GEZ, w przypadku których obowiązuje zakaz przycinania i wycinania drzew bez zgody konserwatora, zaś w przypadku zachowania brukowanej nawierzchni na tych odcinkach – jej zmiany.

W stosunku do obiektów ujętych w gminnej ewidencji mają zastosowanie zapisy ustway o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz przepisy odrębne, w tym ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz.U. Z 2013 r., poz. 1409). Wg art. 39 ust. 3 ustawy Prawo budowlane w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Natomiast stosownie do art. 30 ust. 2 w/w ustawy Prawo budowlane – do zgłoszenia robót budowlanych należy dołączyć, w zależności od potrzeb, pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami (np. wojewódzkiego konserwatora zabytków). Katalog działań budowlanych w stosunku, do którego należy uzyskać pozwolenie budowlane, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 w/w ustawy Prawo budowlane.

Ponadto zgodnie z art. 27 cytowanej *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* na wniosek właściciela lub posiadacza zabytku – wojewódzki konserwator zabytków przedstawia, w formie pisemnej, zalecenia konserwatorskie, określające sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także zakres dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

W wykazie obiektów proponowanych do ujęcia w ewidencji gminy Lidzbark Warmiński z 2010 r. znajdowało się 1309 obiektów architektury i budownictwa, parków i cmentarzy, alei przydrożnych (7) w tym 29 obiektów wpisanych do rejestru zabytków (łącznie z nieistniejącymi). Wśród nich większość stanowią domy mieszkalne oraz budynki gospodarcze w zagrodach. Na trzecim miejscu klasyfikują się obiekty sakralne (w tym bardzo liczne kapliczki i krzyże przydrożne). Najmniejszą grupę stanowią obiekty rezydencjonalne.

5.5. Propozycja weryfikacji Gminnej Ewidencji Zabytków

Badania terenowe oraz kwerenda wykazały, że wiele spośród obiektów znajdujących się w wykazie zatraciło oryginalny charakter, zostały one przebudowane, przekształcone lub rozebrane. Po niektórych nie pozostał ślad. W związku z powyższym, na skutek odbytych w okresie od listopada 2013 r. do października 2014 r. konsultacji z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Olsztynie (decyzją z 15.01.2014, z kwietnia 2014 r. oraz 02.09.2014 r.), z wykazu z roku 2010 usunięte zostały 554 zabytki nieruchome, krzyże przydrożne, pomniki i inne obiekty. Kompletna lista znajduje się w załączniku nr 2 do *Gminnego programu*....). Tym sposobem w Gminnej Ewidencji Zabytków dla Gminy Lidzbark Warmiński znalazło się 748 obiektów nieruchomych, obszarów chronionych, w tym krzyży przydrożnych, kapliczek i 29 zabytków wpisanych do rejestru zabytków (lista przedstawiona została w Załączniku nr 1 do *Gminnego programu*...) oraz kolejne 7 alei przydrożnych (Załącznik nr 3 do *Gminnego programu*...) - łącznie 755 obiektów. Wśród nich znajduje się jeden nieistniejący zabytek rejestrowy – spichlerz w Stryjkowie, który zgodnie ze stosownymi przepisami nie może zostać wyłączony z ewidencji dopóty, dopóki nie zostanie skreślony przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Do obiektów znajdujących się pierwotnie w wykazie, w ramach kwerendy i konsultacji z WKZ w Olsztynie dodano również 62 obiekty, w przeważającej większości są to kapliczki i krzyże przydrożne (Załącznik nr 5 do *Gminnego programu*...).

Aktualna Gminna Ewidencja Zabytków obejmuje zatem 817 obiektów (w tym zabytki rejestrowe, ale bez stanowisk archeologicznych, które stanowią odrębną grupę 333 obiektów) (Załącznik nr 6 do *Gminnego programu*....)

5.6. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Najistotniejszymi elementami dziedzictwa kulturowego Gminy Lidzbark Warmiński są gotyckie świątynie z drewnianymi wieżami, wykazujące typowe dla całego regionu Warmii cechy gotyku ceglanego (oraz późniejsze wariacje na ich temat) pozostającego pod wpływem miast hanzeatyckich oraz niezwykle malownicza i zachowana w stanie niemalże nienaruszonym zabudowa kolonii, jak też bardzo liczne i odznaczające się cechami stylistycznymi kapliczki przydrożne, rozsiane po polach, lasach i morenowych wzgórzach, niejednokrotnie z dala od osad. Wszystkie trzy wymienione grupy stanowią elementy charakterystyczne krajobrazu kulturowego gminy, stanowiące o jego wyjątkowości. Mogą być doskonałym produktem turystycznym, są też świadectwem historii i tradycji tych ziem, fundament, na którym można tworzyć tożsamość regionalną. W przypadku zabudowy kolonialnej mowa nie o pojedynczych obiektach mieszkalnych, tylko o pełnych układach gospodarstw, to ich ogromne ilości i skupiska stanowią o wyjątkowości. Chroniony powinien być krajobraz kulturowy kolonii gminy wiejskiej Lidzbark Warmiński. Wiąże się to m.in. z opracowaniem odpowiednich planów zagospodarowania przestrzennego, w którym chronione powinny być nie tylko układy ruralistyczne historycznych wsi, lecz też skupiska kolonii na wzgórzach okalających osady (w wyznaczonych w porozumieniu m.in. z WKZ w Olsztynie – granicach). Ten cenny krajobraz jest obecnie ogromną rzadkością na terenach Polski, nigdzie nie jest aż tak rozwnięty i zachowany w niemal oryginalnym stanie. Koniecznie potrzebna jest jego ochrona i promocja.

Niemniej istotnym zespołem jest cmentarz wojenny w Markajmach, związany z dawnym obozem jenieckim oraz zespół dworski w Gajlitach. O ich znaczeniu decydują nie tylko względy estetyczne, lecz przede wszystkim historyczne, wpisujące się silnie w historię tych ziem.

Ponadto w regionie istnieje grupa obiektów zagrożonych, związanych z przemysłem i techniką, wśród nich młyn w Medynach, remiza w Kochanówce i kuźnia w Blankach. Są to relikty całych grup zabudowy, która nie dotrwała do naszych czasów. Jako pojedyncze, ostatnie obiekty tego typu – powinny zostać otoczone szczególną opieką.

6. Analiza szans i zagrożeń dla środowiska kulturowego gminy Lidzbark Warmiński

W celu określenia priorytetów *Programu Opieki nad Zabytkami* oraz możliwości w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego gminy Lidzbark Warmiński opracowano analizę SWOT.

Mocne strony:

- małe przekształcenia w obrębie większości zabytkowych obiektów mieszkalnych,
- wyróżniająca się ilość zabudowy mieszkalnej wiejskiej w pełnych układach z budynkami gospodarczymi,
- duże zasoby przyrodnicze, które można wykorzystać w celach turystycznych i rekreacyjnych (jeździectwo, wędkarstwo, agroturystyka), w tym w ramach turystyki weekendowej,
- niski poziom zanieczyszczenia środowiska,
- położenie gminy w sąsiedztwie miasta (Lidzbark Warmiński) oraz w pobliżu granicy polsko – rosyjskiej, co może implikować wzmożony ruch turystyczny,
- wytyczone szlaki rowerowe (też atrakcyjne ścieżki poprowadzone dawnymi liniami kolejowymi).

Słabe strony:

- słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna, drogowa oraz komunikacji publicznej,
- brak oznakowania atrakcji turystycznych, tablic informacyjnych,
- brak atrakcyjnych szlaków krajoznawczych,
- słaba promocja regionu i informacja turystyczna,
- słabe poczucie tożsamości regionalnej i mała wiedza na temat lokalnej historii oraz nikłe zainteresowanie społeczeństwa problematyką zachowania obiektów zabytkowych (przede wszystkim tych obecnych w ewidencji, nie objętych wpisem do rejestru),
- zabytki o znaczeniu regionalnym, pojedyncze obiekty posiadające wyjątkowe wartości historyczne i artystyczne,
- emigracja młodych, często dobrze wykształconych ludzi poza granice gminy,
- brak wystarczających środków na konserwację i rewaloryzację miejscowego dziedzictwa (ograniczone środki w budżecie gminy, niskie zarobki właścicieli obiektów),

Szanse:

- możliwość uzyskania wsparcia z funduszy Unii Europejskiej,
- uwzględnienie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w programach rozwojowych gminy,
- wyeksponowanie dziedzictwa kulturowego jako jednej z atrakcji regionu,
- uwzględnienie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w planowaniu przestrzennym,
- korzystanie z wszelkich programów i funduszy, w ramach których pozyskane zostaną środki na remont obiektów zabytkowych gminy oraz rozwój turystyki,
- rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturalnego, wspieranie ich działalności przez gminę,
- zwiększanie świadomości społecznej poprzez wydawane informatorów, folderów, publikacji, katalogów, postawienie tablic informacyjnych i udostępnianie opisów zabytków w internecie,
- stworzenie tras turystycznych zabytków architektury i budownictwa w powiązaniu z atrakcjami turystycznymi i krajobrazowymi,
- rozwój agroturystyki

Zagrożenia:

- wyludnianie się wsi i emigracja zarobkowa – coraz więcej gospodarstw popada w ruinę, grozi im opuszczenie,
- negatywne nastawienie części właścicieli i użytkowników do ochrony zabytków, postrzeganej jako źródło ograniczeń i represji,
- brak profesjonalnej i łatwo dostępnej informacji na temat zabytków,
- przekształcanie elementów architektonicznych i remonty zabytków przy braku zrozumienia jego walorów i zacieraniu pierwotnych wartości artystycznych,
- brak ciągłości historycznej powodujący zerwanie z tradycją (zagrożeniem dla zabytków jest poczucie obcości wytworów kulturowych)
- niski poziom edukacji regionalnej,
- brak wystarczających funduszy mieszkańców na należyte utrzymanie zabytkowych obiektów prywatnych

7. Założenia programowe

7.1. Priorytety programu opieki

Nadrzędnym celem polityki gminnej w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego oraz jego ochrona, dążenia do poprawy stanu technicznego, ich odbudowy, adaptacji i rewitalizacji, które to zabiegi pozwolą na wykorzystanie potencjału kryjącego się w owym dziedzictwie.

Powyższy cel można uzyskać w perspektywie wieloletniej poprzez następujące priorytety:

I Świadome kształtowanie i ochrona krajobrazu kulturowego:

- planowe, konsekwentne i kompetentne realizowanie założeń i zadań samorządowych dotyczących ochrony zabytków,
- wspieranie i realizacja lokalnych programów ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego,
- świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego i przyrodniczego oraz jego kompleksową ochronę,
- integracja ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu w strategii rozwoju gminy oraz dokumentach planistycznych.

II Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako elementu rozwoju gospodarczego i społecznego:

- wykorzystanie walorów kulturowych i krajobrazowych w celu promowania regionu oraz jako czynnika jego rozwoju gospodarczego i społecznego, w tym podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność przestrzeni gminy oraz zabytków dla potrzeb edukacyjnych, społecznych, turystycznych i inwestycyjnych,

III Promocja, edukacja oraz dokumentacja dziedzictwa służąca budowaniu tożsamości:

- budowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla idei ochrony zabytków oraz kształtowanie postaw wzmacniających tożsamość regionalną, opartą o tradycję i historię,
- wzrost świadomości historycznej i poczucia odpowiedzialności właścicieli chronionego mienia,
- dokumentacja zagrożonych i najcenniejszych elementów dziedzictwa kulturowego.

7.2. Kierunki działań i zadania programu opieki

Priorytet I: Świadome kształtowanie i ochrona krajobrazu kulturowego	
Kierunki działań	Zadania
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i działania zmierzające do poprawy stanu ich zachowania	• zarezerwowanie środków w budżecie gminnych na prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy (w ramach opracowanego planu remontów), • opracowanie długofalowego, uwzględniającego kompleksowość działań planu remontów i podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy, • dofinansowanie prac remontowo – konserwatorskich przy obiektach prywatnych wchodzących w skład gminy, ustalenie stosownej uchwały ustalającej zasady i tryb pozyskiwania dotacji celowej, • zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą, w tym zabezpieczenie trwałych ruin i odpowiednie oznakowanie oraz ewidencjonowanie zabytków nieruchomych i ruchomych, • rewaloryzacja i rewitalizacja zabytkowych zespołów i obiektów poprzemysłowych z możliwością ich adaptacji do nowych funkcji, • rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni (parków dawnych zespołów przypałacowych i podworskich, cmentarzy, obszarów nieczynnych cmentarzy)
Uwzględnienie postulatów ochrony zabytków w miejscowych i samorządowych planach zagospodarowania/ rozwoju gminy	• ewentualne powołanie w Urzędzie Gminy osoby odpowiedzialnej za ochronę dziedzictwa kulturowego, monitorującą realizację *Programu...*, poszukiwanie i uzyskiwanie dotacji celowych na rzecz ochrony zabytków regionu, ściśle współpracującą z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Olsztynie, • opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego**,** szczególnie obszarów o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi (w tym weryfikacja obowiązujących w zakresie aktualizacji zagadnień związanych z ochroną zabytków), • wdrażanie zapisów programów rewitalizacji, studiów historyczno-urbanistycznych w realizacji zagospodarowania przestrzennego gminy (w tym w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego), • konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących nowej zabudowy na obszarach objętych ochroną konserwatorską (określoną w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego), dotyczącą wysokości i linii zabudowy oraz jej funkcji – szczególnie w obrębie zabytkowych układów ruralistycznych • objęcie ochroną konserwatorską najbardziej spójnych pod względem zabudowy historycznych układów ruralistycznych z obszaru gminy (m.in. Bugi, Jarandowo, Kochanówka, Kraszewo).

Integracja ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego	▪ uwzględnienie lokalnych zabytków architektury i budownictwa, a szczególnie dziedzictwa związanego z infrastrukturą rzeczną i kompleksami leśnymi (tartaki, młyny, elektrownie wodne), czy wpisujących się w miejscowy krajobraz kolonii oraz kapliczek przydrożnych. ▪ ochrona panoram wsi o wartościach kulturowych (szczególnie rozległych terenów kolonii)
Ochrona układów ruralistycznych	• dbanie o ład przestrzenny wsi i przeciwdziałanie rozproszeniu osadnictwa, w tym zachowanie relacji przestrzennych pomiędzy zabytkowymi zespołami; wypełnianie zabudową wolnych działek zgodnie z historyczną kompozycją otaczającego obszaru oraz gabarytami i formą znajdujących się na nim obiektów,
Priorytet II Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako elementu rozwoju gospodarczego i społecznego	
Kierunki działań	Zadania
Zwiększenie atrakcyjności dziedzictwa kulturowego	• przeprowadzanie systematycznych prac porządkowych w obrębie zabytkowych zespołów zieleni (cmentarzy poniemieckich, parków zespołów podworskich), • przekształcenie urokliwych centrów wybranych wsi (o szczególnie spójnej przedwojennej zabudowie, np. Bugi, jak też tych o zabudowie wyraźnie zredukowanej w wyniku wyludnienia – Kaszuny, Pomorowo) w punkty turystyczne z odpowiednią informacją i miejscem na odpoczynek, • wyróżnienie miejsc i obiektów, na których można będzie oprzeć promocję gminy, szczególnie obiektów wpisanych do rejestru zabytków, skupiając się na różnorodności lokalnego dziedzictwa, w tym zadbanie o dwujęzyczność tablic informacyjnych i oznaczenia szlaków, • określenie zasad umieszczania na zabytkach architektury i budownictwa szyldów reklamowych i ich konsekwentnego egzekwowania, • wzbogacenie istniejących szlaków rowerowych oraz wodnych (w obrebie przystani) o informacje dot. najbliżej położonych zabytków gminy oraz stworzenie szlaków łącznikowych ze ścieżkami (np. szlaków edukacyjnych i krajoznawczych lokalnego dziedzictwa kulturowego) • iluminacja wybranych najcenniejszych zabytków i miejsc
Tworzenie nowych miejsc pracy w oparciu o ochronę dziedzictwa kulturowego	▪ zachęcanie do zakładania i wspieranie gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach, oferujących wypoczynek i rozrywkę w oparciu o lokalne tradycje, ▪ wspieranie rozwoju muzeów i izb regionalnych oraz stowarzyszeń i fundacji miłośników ziemi warmińskiej; propozycja rozszerzenia jego formuły o kolejne elementy miejscowego dziedzictwa,
Priorytet III Promocja, edukacja oraz dokumentacja dziedzictwa służąca budowaniu tożsamości	

Kierunki działań	Zadania
Promowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego i edukacja historyczna mieszkańców regionu	▪ wprowadzenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego i historii regionu do placówek oświatowych, poprzez organizowanie szkoleń dla nauczycieli, dodatkowych zajęć tematycznych dla uczniów, ▪ organizowanie i wspieranie wystaw edukacyjnych, konkursów w obszarze ochrony lokalnego dziedzictwa, ▪ rozważenie możliwości dalszego rozwoju uczestnictwa gminy w corocznych tematycznych Europejskich Dniach Dziedzictwa („Dni Dziedzictwa Warmii", wrzesień) i innych festynach oraz cyklach kulturowych organizowanych na poziomie powiatu i województwa, ▪ inicjowanie i wspieranie wydawnictw poświęconych lokalnemu dziedzictwu (katalogi form i układów architektonicznych, foldery promocyjne, przewodniki, albumy z archiwalnymi pocztówkami i fotografiami), ▪ wspieranie wszelkich działań kulturalnych transgranicznych oraz zachęcanie do ich rozszerzenia, ▪ nawiązanie współpracy z niemieckimi ośrodkami muzealnymi i kulturalnymi, w celu stworzenia wspólnej koncepcji ochrony i promocji lokalnego, wspólnego dziedzictwa oraz nawiązania międzynarodowego dialogu ▪ promowanie właściwych działań konserwatorskich i projektów przy prywatnych zabytkach, zespołach i terenach cennych kulturowo (m.in. przez cykliczne nagradzanie efektywnych działań czy rewitalizacji, np. ustanowienie nagrody „zabytku roku") ,
Wykreowanie produktów turystyki regionalnej w oparciu o lokalne dziedzictwo	▪ tworzenie i modernizacja infrastruktury turystycznej (tablice informacyjne, miejsca odpoczynku, tereny przeznaczone na biwaki, popieranie i zachęcanie do otwierania niewielkich punktów gastronomicznych), ▪ dalszy rozwój oraz wyznaczenie nowych szlaków turystycznych (rowerowych, pieszych, konnych, samochodowych) wzdłuż najważniejszych zabytków gminy oraz miejsc ważnych z uwagi na historię i tradycję regionu (np. kapliczek warmińskich, malowniczej zabudowy kolonii), koniecznie przy jednoczesnym ich oznakowaniu i wprowadzeniu tablic informacyjnych w wybranych miejscach, ▪ rozszerzenie klasycznego repertuaru zasobów zabytkowych o obiekty techniczne (młyn w Medynach), nekropolie (szczególnie cmentarz wojenny w Markajmach), skupienie działań konserwatorskich i promocyjnych na kilku zespołach posiadających szczególny potencjał i wartości (m.in. zespół dworski w Gajlitach, wybrane świątynie) oraz o miejsca i obiekty związane z historią regionu (np. bitwa pod Ignalinem w trakcie kampanii roku 1807 wojen napoleońskich – odpowiednie oznakowanie, szlak i obchody) ▪ inwestowanie w gry terenowe i wydarzenia kulturalne (festyny, dni ziemi warmińskiej, dni dziedzictwa okolic Lidzbarka Warmińskiego), skupione na lokalnym dziedzictwie, z konkursami (np. fotograficznymi, plastycznymi), quizami, grami i innymi rozrywkami, ▪ inwestowanie w infrastrukturę ośrodków wodnych nad jeziorami,

	które stanowić mogłyby spójny program ze szlakami dziedzictwa kulturowego
Stworzenie dokumentacji obszarów zagrożonych bądź podlegającym przyszłym procesom inwestycyjnym	• wykonanie prac studialnych i ewidencyjnych (studia historyczno – urbanistyczne, studia krajobrazowe, badania historyczno-architektoniczne, karty ewidencyjne) zaniedbanych, zagrożonych elementów dziedzictwa, • systematyczna weryfikacja i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków.
Zapewnienie szerokiego dostępu do informacji na temat dziedzictwa kulturowego gminy oraz mechanizmów jego ochrony	• udostępnienie wykazu gminnej ewidencji zabytków (oraz ew. gminnego programu opieki nad zabytkami) na stronie internetowej gminy, wraz z informacją, jakie ma to znaczenie dla właścicieli owych obiektów i zespołów, do czego są zobowiązani, na co powinni zwracać uwagę, • wprowadzenie na stronie gminy informacji na temat najcenniejszych i najciekawszych zabytków regionu, ew. wraz z opisem proponowanych tras rowerowych/ pieszych/ samochodowych etc. i mapą dziedzictwa kulturowego gminy – atrakcyjną formą graficzną. Najważniejsze informacje powinny być dwujęzyczne (jęz. niemiecki) • informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskiwania dotacji na ich remont i rewaloryzację, • utrzymywanie aktywnej współpracy z regionalnymi mediami w celu upowszechnienia działań związanych z opieką nad zabytkami i lokalnych tradycji

7.3. Szczegółowe postulaty ochrony konserwatorskiej dziedzictwa kulturowego gminy Lidzbark Warmiński:

W przypadku układów ruralistycznych wraz z zabudową i małą architekturą można wysunąć następujące postulaty:

- dbałość o układ przestrzenny: utrzymanie linii i skali zabudowy, układu budynków, niedopuszczenie do ich zaburzenia w skutek nowych inwestycji w obrębie historycznej zabudowy
- utrzymanie form architektonicznych obiektów wpisanych do ewidencji, w tym szczególnie nikłej dekoracji architektonicznej – będące istotnym walorem estetycznym budynku, a częstokroć usuwanym;
- wyeksponowanie istotniejszych budynków użyteczności publicznej (również tych, których funkcja się zmieniła): szkół, remiz, gospody, które decydują o niepowtarzalnym charakterze osad,
- dbałość o zachowanie bryły, podziałów elewacji i ceglanej dekoracji budynków gospodarczych oraz o utrzymanie niektórych zespołów domów, jako wzorcowych regionalnych kompleksów gospodarstw wiejskich,

- zainteresowanie się gminy niezamieszkałymi i opuszczonymi obiektami, podjęcie przez nią prób zasiedlenia tych zespołów, możliwych m.in. za sprawą utworzenie mechanizmu pozwalającego ich przekazanie w długoletnią dzierżawę w zamian za przeprowadzenie remontu,
- zachowanie pomników ofiar I wojny światowej,

W odniesieniu do pozostałych układów i zespołów obiektów zabytkowych gmina powinna zwrócić szczególną uwagę na:

- uporządkowanie pozostałych terenów zielonych, wchodzących w skład dawnych zespołów dworskich i folwarcznych; przynajmniej dwa z nich mogą zostać przekształcone w miejsca rekreacji dla dorosłych i dzieci (m.in. za sprawą ponownego wyznaczenia ścieżek i alejek, zorganizowania placów zabaw), rodzajem centrów rozrywki danej wsi, bądź ciekawym miejscem rekreacyjnym dla mieszkańców Lidzbarka Warmińskiego i okolic,
- niedostateczne wypromowane gotyckich kościołów regionu, których wielokrotne przebudowy doprowadziły do powstania budowli unikalnych, niepowtarzalnych, część z nich posiada nadal drewniane wieże kościelne. Brakuje tablic informacyjnych i odpowiednich szlaków krajoznawczych,
- brak w ofercie turystycznej dziedzictwa technicznego, które, będąc w mniejszości, stanowi uzupełnienie tradycyjnych zabytków. Np. istniejące w gminie ścieżki rowerowe wzdłuż dawnych linii kolejowych (Łaniewo, Nowa Wieś Wielka, Bobrownik) wystarczy jedynie odpowiednio wypromować za pomocą informacji w internecie oraz stanowisk wypoczynkowych i tablic informacyjnych przy zespołach dawnych stacji kolejowych,
- brak szlaków turystycznych i rowerowych eksponujących najbardziej malownicze i najciekawsze kapliczki przydrożne oraz zespoły zabudowy kolonialnej. Szczególnie te drugie są niezwykle atrakcyjne na tle zachowanych w granicach współczesnej Polski układów ruralistycznych, stanowić mogą główną atrakcję gminy, obok licznych kapliczek. Wypromować je może np. strona internetowa z opisem wyznaczonych również w terenie szlaków, wzbogacona atrakcyjnymi fotografiami, czy powstały na ich bazie folder.
- istniejące szlaki rowerowe oraz wodne (turystyka kajakowa) mogą zostać połączone z dodatkowymi szlakami edukacyjnymi, krajoznawczymi, turystycznymi, które oprowadzą turystów i mieszkańców po najciekawszych zabytkach i krajobrazach kulturowych gminy (np. szlak kolonii warmińskich, szlak sakralny, szlak zapomnianych wsi etc. z podstawowymi informacjami na tablicach w kolejnych punktach ścieżek oraz odpowiednim oznakowanniem całości szlaku)
- brak ochrony układów ruralistycznych wybranych historycznych centrów wsi, mimo ich doskonałego zachowania w niektórych miejscowościach. Zaleca się

przeprowadzenie stosownych badań kartograficznych, terenowych i kwerendy archiwalnej w celu ich wytyczenia i ochrony,

- miejscem o dużym potencjale są Gajlity oraz Blanki, ze względu na swe położenie nad rozległym jeziorem i różnorodność dziedzictwa. Szczególnie park w okolicy dawnego dworu mógłby zostać zagospodarowany, uporządkowany i wypromowany (otrzymując minimalną infrastrukturę informacyjną, czy małą gastronomiczną),
- potencjał uśpiony jest też w urokliwych, opustoszałych wsiach Kaszuny, Pomorowo czy otoczonej ze wszystkich stron lasami wsi Bugi przez które powinny zostać poprowadzone szeroko rozreklamowane szlaki rowerowe i jeździeckie, z tablicami informacyjnymi w obrębie wsi,
- miejsce bitwy z okresu wojen napoleońskich pod Ignalinem powinno zostać oznakowane (również w obrębie wsi, gdzie znajdują się nadal ślady legendy tamtych dni), zaś w samej osadzie można w dniach rekonstrukcji historycznej wprowadzić festyn ze straganami, wydarzeniami kulturalnymi i zabawami dla dzieci.

8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

W celu efektywnej realizacji programu opieki nad zabytkami zadania w nim określone powinny być oparte o następujące instrumenty:

1) Prawne

Wynikają one z przepisów ustawowych, np. uchwalenie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i budowlane przy zabytkach, zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, tworzenie parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych np. wojewódzkiego konserwatora zabytków. Do instrumentów prawnych zaliczamy więc do nich m.in.:

- dokumenty wydawane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego,
- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

2) Finansowe

Korzystanie z programów finansowanych ze środków europejskich; dotacje, subwencje (np. jednostek samorządu terytorialnego, Ministerstwa Kultury) ; dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe lub ulgi podatkowe dla właścicieli obiektów zabytkowych. na ochronę zabytków, szukanie zewnętrznego wsparcia.

3) Instrumenty koordynacji

W ramach tego instrumentu wyróżnia się:

- realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, lokalny program, rewitalizacji, program ochrony przyrody, studia, analizy i koncepcje, umowy i porozumienia,
- współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

4) Instrumenty społeczne – działania edukacyjne prowadzone zarówno przez placówki oświatowe jak i zlecane organizacjom pozarządowym; działania promocyjne, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, kulturą, turystyką.

5) Instrumenty kontrolne, wśród których najważniejsza jest aktualizacja gminnej ewidencji zabytków oraz stały monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego oraz stanu zagospodarowania przestrzennego. Zaleca się co dwa lata sporządzenie sprawozdania z realizacji oraz aktualizację *Programu* przede wszystkim związaną z nowymi wymogami formalnymi dotyczącymi dokumentu, dostosowania go do nowych zapisów prawnych oraz możliwości finansowania głównie z funduszy europejskich . Warto podkreślić, że począwszy od 2014 roku obowiązywać będzie nowa perspektywa finansowa a za tym obowiązywać będą nowe zasady finansowania ze środków europejskich.

9. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Program Opieki nad Zabytkami gminy Lidzbark Warmiński, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Gminy, w celu przyjęcia go na drodze uchwały. Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców gminy Lidzbark Warmiński. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata istnieje obowiązek przez wójta sprawozdań z realizacji gminnych programów opieki nad zabytkami i przedstawiania ich radzie gminy.

Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniająca:

a) Stopień wykonania zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami,

b) efektywność ich wykonania. Ocena stanu realizacji programu powinna być przeprowadzana przez Radę Miasta przy ewentualnym udziale: Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, organizacji działających na terenie gminy wiejskiej Lidzbark Warmiński zajmujących się ochroną zabytków i opieką nad nimi. Przy

ocenie należy brać pod uwagę opinię społeczeństwa, dlatego też sam *Program* jak i sprawozdania z jego realizacji muszą być udostępniane do publicznej wiadomości.

W ramach priorytetu I: Świadome kształtowanie i ochrona krajobrazu kulturowego:

- Poziom (w %) objęcia terenu gminy wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba zrewitalizowanych obiektów objętych opieką konserwatorską, w tym zabytkowej zieleni oraz wartość finansowa realizacji owych programów,
- liczba dofinansowanych remontów obiektów zabytkowych.

W ramach priorytetu II Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako elementu rozwoju gospodarczego i społecznego:

- wartość środków finansowych przeznaczonych na oznakowanie najcenniejszych obiektów zabytkowych i liczba zespołów, obszarów i budynków zaakcentowanych w przestrzeni gminy (za sprawą iluminacji, uporządkowania terenu wokół niego etc.),
- liczba powstałych (przy wsparciu gminy) gospodarstw agroturystycznych,
- ilość organizacji pozarządowych i placówek kulturalno - muzealnych, z którymi podjęto współpracę w celu ochrony dziedzictwa,

W ramach priorytetu III: Promocja, edukacja oraz dokumentacja dziedzictwa służąca budowaniu tożsamości:

- liczba przeprowadzonych konkursów, wystaw oraz festynów i zajęć terenowych dot. ochrony dziedzictwa kulturowego gminy,
- wartość funduszy przeznaczonych na wystawienie informacji o najważniejszych obiektach/ miejscach,
- liczba utworzonych ścieżek turystycznych, szlaków pieszych/ rowerowych, itd.,
- liczba przeprowadzonych w szkołach zajęć i liczba szkoleń dla nauczycieli,
- liczba wydawnictw (w tym folderów i prospektów),
- liczba opisanych na stronach internetowych gminy obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba opracowanych studiów historyczno – urbanistycznych, krajobrazowych i innych.

10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Jednym z najważniejszych elementów *Programu* jest przedstawienia możliwych źródeł finansowania ochrony dziedzictwa kulturowego, a w szczególności rewitalizacji, konserwacji, restauracji, prac budowlanych przy zabytkach, a także opracowywania dokumentacji. Niniejszy rozdział ma charakter informacyjny, prezentujący przykładowe możliwości finansowania ochrony i opieki nad zabytkami na terenie gminy z uwzględnieniem środków:

- publicznych (takich jak budżet państwa, budżety jednostek samorządów terytorialnych wszystkich szczebli, środki Unii Europejskiej, inne źródła zagraniczne),
- prywatnych (osób fizycznych, fundacji, osób prawnych, kościelnych itp.).

Podstawowym źródłem finansowania zabytków w Polsce są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów poszczególnych samorządów. Finansowanie zabytków z tych źródeł odbywa się na zasadzie współfinansowania prac przy obiektach zabytkowych, w oparciu o zapisy Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Środki z większości tych źródeł przeznaczane są wyłącznie na obiekty wpisane do rejestru

zabytków, beneficjentami zaś najczęściej są kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego. W wyjątkowych wypadkach beneficjentami mogą być wspólnoty mieszkaniowe czy osoby prywatne- właściciele obiektów zabytkowych.

10.1. Środki publiczne

1) Środki Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Strategicznym celem priorytetu „Dziedzictwo kulturowe – priorytet 1 – Ochrona zabytków" jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Wnioski należy złożyć w następujących terminach: I nabór do 30 listopada oraz II nabór do 31 marca. Jednakże w przypadku wyczerpania lub obniżenia budżetu po zakończeniu I naboru minister może odwołać II nabór do priorytetu. Budżet priorytetu na rok 2014 to aż 82 000 000 zł .

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów

zadań:

- prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
- prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat

poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków).

Do priorytetu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich. O dofinansowanie w ramach priorytetu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego – osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie. Realizacja zadania odbywa się na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, a jeden wnioskodawca ma prawo złożyć maksymalnie 2 wnioski w priorytecie. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 25 000,00 zł.

W ramach Programów Ministra Kultury środki na działalność związaną z ochroną zabytków można ubiegać się także w ramach następujących osi priorytetowych:

1. Prowadzenie badań archeologicznych (w ramach Projektu „Dziedzictwo kulturowe", Priorytet 5 – Ochrona zabytków archeologicznych).

Dotacja objąć może przeprowadzenie badań archeologicznych wraz z wykonaniem ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków w przypadku: prowadzenia robót budowlanych przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru, objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującym się w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków albo, prowadzenia robót ziemnych lub zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić, może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego.

Dotację na przeprowadzenie badań archeologicznych otrzymać może osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna zamierzającej realizować te działania, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych do przeprowadzenia działań.

2. Ochronę i cyfryzację dziedzictwa kulturowego (w ramach Projektu „Dziedzictwo kulturowe", Priorytet 6 – Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego).

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- digitalizację zasobów kultury i dziedzictwa narodowego uwzględniającą przeprowadzenie niezbędnych prac konserwatorskich;
- udostępnianie cyfrowych zasobów za pośrednictwem urządzeń multimedialnych lub/oraz sieci rozległych (Internetu) poprzez portale internetowe;
- przechowywanie zasobów cyfrowych z zapewnieniem trwałości i bezpieczeństwa danych cyfrowych.

3. Ochronę polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą (w ramach Projektu „Dziedzictwo kulturowe", Priorytet 4 – Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą).

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań realizowanych poza granicami i na terenie Rzeczypospolitej Polskiej:

- rewaloryzacji oraz prac remontowych i konserwatorskich w zabytkach polskich lub z Polską związanych, znajdujących się poza granicami kraju;
- rewaloryzacji, konserwacji, ochrony i zachowania zabytkowych cmentarzy i miejsc pamięci narodowej poza granicami kraju;
- dokumentowania utraconego i rozproszonego polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, w tym badań naukowych, kwerend bibliotecznych, archiwalnych i inwentaryzacji;
- publikacji oraz promocji badań naukowych nad dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;
- upamiętniania wybitnych osób lub zdarzeń historycznych związanych z dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;
- pomocy instytucjom stowarzyszonym w Stałej Konferencji Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich poza Krajem oraz innym instytucjom emigracyjnym i organizacjom polonijnym, prowadzącym działalność w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego.

Więcej na:

http://www.mkidn.gov.pl/pages/strona-glowna/finanse/programy-ministra.php

Ponadto funkcjonuje Program „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego", którego celem jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury. Program polega na dofinansowaniu przez Ministra wkładu krajowego do wybranych projektów kulturalnych, realizowanych ze środków europejskich.

2) Środki Funduszu Kościelnego

Fundusz, będący w dyspozycji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych) powstał w oparciu o art. 9 ust. 1 Ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego i § 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 61, poz. 354).

Dotacje z Funduszu Kościelnego są udzielane wyłącznie na remonty i konserwację zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt (w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciw włamaniowej i przeciwpożarowej itp.).

Ze środków Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących (takich jak np.: dzwonnice wolnostojące, krzyże), ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrz (takich jak np.: polichromie, freski, witraże i posadzki).

3) Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

W jego ramach finansowane są projekty ochrony dla założeń zieleni zabytkowej. Więcej na: www.nfosigw.gov.pl/

4) Regionalny Program Operacyjny dla województwa Warmińsko- Mazurskiego (Dokument przyjęty przez Zarząd Województwa Warmińsko – Mazurskiego w dniu 14 listopada 2007 r.)

Dla ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego za najistotniejszy uznaje się Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, który finansuje m.in. działania związane bezpośrednio z kulturą**.**

Realizacja Regionalnego Programu Operacyjnego będzie miała w zamierzeniu twórców znaczący wpływ również na zabytki. Uznali, że możliwe oddziaływania pozytywne będą prowadzić do lepszego zagospodarowania i użytkowania obiektów zabytkowych, poprawy ich stanu na skutek realizacji remontów, restauracji i konserwacji poszczególnych obiektów i ich zespołów jak również zamierzeń rewitalizacyjnych w zabytkowych zespołach staromiejskich. Oceniono, że szczególnych efektów można oczekiwać w stosunku do zaniedbywanych w ostatnich okresach zabytków techniki, oraz terenów starych miast historycznych, jak również zespołów powojskowych.

W ramach osi priorytetowej 5.2. Turystyka (cel: Wzrost udziału turystyki w gospodarce regionu poprzez zwiększenie atrakcyjności oferty turystycznej regionu) przewidziane zostały następujące kategorie interwencji:

08 Inne inwestycje w przedsiębiorstwa

24 Ścieżki rowerowe

57 Inne wsparcie na rzecz wzmocnienia usług turystycznych

58 Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego

59 Rozwój infrastruktury kultury

Grupy beneficjentów:

- przedsiębiorcy,

- organizacje pozarządowe,

- administracja rządowa,

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,

- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego,

- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i innych związków wyznaniowych,

- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne.

Więcej informacji: http://rpo.warmia.mazury.pl/

5) Środki pozostające w dyspozycji finansowych Warmińsko – Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

a) Dotacje celowe:

Dotacja może być udzielona na dofinansowanie nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, które:

a. zostaną przeprowadzone w roku udzielenia dotacji niewymagającej wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;

b. zostaną przeprowadzone w roku udzielenia dotacji wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;

c. zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku.

Wnioski o udzielenie dotacji są przyjmowane i rejestrowane w sekretariacie Urzędu i przekazywane do oceny formalnej, a następnie merytorycznej. Decyduje kolejność wpływu do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Olsztynie.

Wniosek o udzielenie dotacji może być złożony przez:

a. osoby fizyczne;

b. jednostki samorządu terytorialnego;

c. inne jednostki organizacyjne (np. samorządowe jednostki kultury, kościoły, związki wyznaniowe, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, itp.);

- posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego.

b) Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych z zakresu ochrony dóbr kultury dla organizacji pozarządowych.

Celem konkursu jest ochrona, zachowanie, prezentacja i popularyzacja materialnego dziedzictwa kulturowego – upowszechnianie wiedzy o zabytkach. Dotację można uzyskać Na jedno z następujących działań:

- popularyzacja i edukacja w zakresie ochrony zabytków i upowszechnianie wiedzy o historii i dziedzictwie kulturowym regionu poprzez wystawy, publikacje, prezentacje

multimiedialne i promocję wydawnictw poświęconych zabytkom regionu i problematyce konserwatorskiej, mające się ukazać w 2013r.;

- konserwacja, digitalizacja oraz mikrofilmowanie archiwaliów, starych druków, historycznych materiałów kartograficznych i ikonograficznych, inwentaryzacji rysunkowo-pomiarowych zabytków nieruchomych.

Więcej informacji na stronie: http://www.wuoz.olsztyn.pl/

6) Środki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego

Co roku Urząd Marszałkowski ogłasza otwarty konkurs ofert na wykonywanie zadań publicznych z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Konkurs ofert ma na celu wyłonienie podmiotów, którym udzielone zostaną dotacje celowe z budżetu Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane oraz dokumentacje przy zabytkach wpisanych do rejestru, usytuowanych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, posiadających istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe oraz znajdujących się w złym stanie technicznym. Podmiotami uprawnionymi do składania ofert są właściciele bądź posiadacze zabytków wpisanych do rejestru albo posiadający takie zabytki w trwałym zarządzie.

Łączna kwota środków przeznaczona na realizację zadań z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w roku 2013 wyniosła trzysta tysięcy złotych.

7) Środki Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich – Program „Leader”

Cel działania

Działanie będzie wpływać na poprawę jakości życia na obszarach wiejskich przez zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi oraz promowanie obszarów wiejskich. Umożliwi rozwój tożsamości społeczności wiejskiej, zachowanie dziedzictwa kulturowego i specyfiki obszarów wiejskich oraz wpłynie na wzrost atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej obszarów wiejskich.

Zakres działania

Pomocy finansowej udziela się podmiotom z tytułu inwestycji w zakresie:

1) budowy, przebudowy, remontu lub wyposażenia obiektów:

a) pełniących funkcje publiczne, społeczno-kulturalne, rekreacyjne i sportowe,

b) służących promocji obszarów wiejskich, w tym propagowaniu i zachowaniu dziedzictwa historycznego, tradycji, sztuki oraz kultury,

2) kształtowania obszaru przestrzeni publicznej;

3) budowy remontu lub przebudowy infrastruktury związanej z rozwojem funkcji turystycznych, sportowych lub społeczno-kulturalnych;

4) zakupu obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa w danym regionie, w tym budynków będących zabytkami, z przeznaczeniem na cele publiczne;

5) odnawiania, eksponowania lub konserwacji lokalnych pomników historycznych, budynków będących zabytkami lub miejsc pamięci;

6) kultywowania tradycji społeczności lokalnej oraz tradycyjnych zawodów.

O dotacje ubiegać się mogą osoby prawne: gmina, instytucja kultury, dla której organizatorem jest jednostka samorządu terytorialnego, kościół lub inny związek wyznaniowy, organizacja pozarządowa mająca status organizacji pożytku publicznego (w rozumieniu ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie).

Więcej na: http://www.sporol.warmia.mazury.pl/

8) Fundacja Wspomagania Wsi

Fundacja Wspomagania Wsi powstała na mocy dekretu JE ks. Kardynała Józefa Glempa 30 czerwca 1999 roku w wyniku połączenia Fundacji Wspomagającej Zaopatrzenie Wsi w Wodę i Fundacji Rolniczej . Fundacja powołana została dla wspierania inicjatyw gospodarczych i społecznych mieszkańców wsi i małych miast oraz inicjatyw związanych z poprawą stanu infrastruktury obszarów wiejskich i kulturą.

Co rok ogłaszana jest edycja konkursu „Kultura Bliska. Chronimy nasze dziedzictwo kulturowe". Są też inne konkursy, w ramach których mogą znaleźć się elementu ochrony dziedzictwa kulturowego. Szczegółowe informacje znajdują się na stronie fundacji: www.fww.org.pl

9) Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej

Jednym z priorytetów fundacji jest dofinansowanie projektów służących ochronie i zachowaniu wspólnego dziedzictwa kulturowego. O dotacje mogą ubiegać podmioty posiadające osobowość prawną. Maksymalna dotacja wynosi 80.000 PLN / 20.000 EUR i może stanowić maksymalnie 60 % całkowitych kosztów projektu

Szczegółowe informacje znajdują się na stronie fundacji: www.fwpn.org.pl

10) Fundacja Bankowa im. L. Kronenberga

Fundacja udziela wsparcia w ramach zadań dotyczących edukacji i rozwoju lokalnego. Jednym z najważniejszych obszarów działania Fundacji Kronenberga jest ochrona dziedzictwa kulturowego. O dofinansowanie mogą ubiegać się fundacje, stowarzyszenia, szkoły,domy kultury, biblioteki oraz jednostki samorządu terytorialnego działające na rzecz dobra publicznego. Szczegółowe informacje znajdują się na stronie fundacji:

www.citibank.com/poland/kronenberg/polish/index.htm

10.2 Środki prywatne:

Sektor prywatny jest istotnym, ale mało wykorzystanym źródłem wspomagania zadań publicznych sfery ochrony i opieki nad zabytkami, co jest uwarunkowane odpowiednimi rozwiązaniami prawnymi. Do zwiększenia udziału środków prywatnych w tym zakresie mogą przyczynić się działania państwa realizowane za pomocą tzw. partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP) i pomocy publicznej (na podstawie *ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym*).

Partnerstwo publiczno-prywatne stanowi formę wspierania lub powierzania zadań publicznych, w szczególności w zakresie inwestycji i usług, wskazującą na udział podmiotu publicznego, jak i prywatnego. Istotą PPP jest współdziałanie sektora publicznego i prywatnego w sferze społecznej i ekonomicznej, natomiast celem – optymalizacja wykonania zadania publicznego.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Przy każdorazowym uchwalaniu budżetu gminy część środków powinna być rezerwowana na:

- prace remontowe oraz porządkowe związane z obiektami i przestrzeniami zabytkowymi regionu, w szczególności zaś na rzecz pielęgnacji i rewaloryzacji zieleni zabytkowej (parki, cmentarze), poszczególnych obiektów,
- działania edukacyjne i promocyjne związane z promocją dziedzictwa regionu,
- prace studialne, projektowe i dokumentacyjne obiektów i przestrzeni zabytkowych.

Gmina może też wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji, prowadzoną przez organizacje pozarządowe (w zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie).

Aneksy

Załącznik 1.

Pierwotny wykaz Gminnej Ewidencji Zabytków

– wyselekcjonowane obiekty pozostające w GEZ zgodnie z pierwotnym wykazem z 2013 r. i z konsultacjami z roku 2014 r.

L.p.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	LOKALIZACJA	EWIDENCJA
1.	Babiak	kościół p.w. św. Anny i Augustyna		centrum wsi	rej. zab. nr A - 1157 z 7.09.1968
2.	Babiak	cmentarz przykościelny		k. kościoła p.w. św. Anny i Augustyna	rej. zab. nr A - 1157 z 7.09.1968
3.	Babiak	krzyż przydrożny	k. 4		g
4.	Babiak	leśniczówka	-		g
5.	Babiak	b. gospodarczy	-		g
6.	Babiak	cmentarz rzymskokatolicki/parafialny	-	na płdn.skraju wsi, przy drodze do Runowa	w
7.	Babiak	dom	10		g
8.	Babiak	szkoła-ob. budynek mieszkalny	11		g
9.	Babiak	dom	12		g
10.	Babiak	b. gospodarczy	14		g
11.	Babiak	dom	16		g
12.	Babiak	b. gospodarczy	16		g
13.	Babiak	plebania	17		g
14.	Babiak	dom	18		g
15.	Babiak	b. gospodarczy	18		g
16.	Babiak	dom II	19		g
17.	Babiak	dom	21		g
18.	Babiak	dom	23-24		g
19.	Babiak	dom	25		g
20.	Babiak	b. gospodarczy	25		g
21.	Babiak	Dom	26		g
22.	Babiak	b. gospodarcze I	26		g
23.	Babiak	dom z b.gospodarczym	28		g
24.	Babiak	dom	29		g
25.	Babiak	dom	37		g
26.	Babiak	b gospodarczy	37		g
27.	Babiak	dom	38		g
28.	Babiak	dom	39		g
29.	Babiak	dom	41		g
30.	Babiak	dom	42		g
31.	Babiak	dom	43		g

32.	Babiak	stodoła	44		g
33.	Babiak	Sodoła	45		g
34.	Babiak	dom	46		g
35.	Babiak	b. gospodarczy	46		g
36.	Babiak	dom	47		g
37.	Babiak	b. gospodarczy I	47		g
38.	Babiak	b. gospodarczy II	47		g
39.	Babiak	stodoła	47		g
40.	Babiak	budynek mieszkalno-gospodarczy	49		g
41.	Babiak	b. gospodarczy	49		g
42.	Babiak	stodoła	49		g
43.	Babiak	kapliczka	k/1		g
44.	Babiak	remiza strażacka	k/14	n-ko domu nr 12	g
45.	Babiak	kapliczka	k/15		g
46.	Babiak	kapliczka	k/29		g
47.	Babiak	kapliczka	k/31		g
48.	Blanki	kościół p.w. św. Michała Archanioła		w centrum wsi	nr rej.: A-1152 z 3.09.1968
49.	Blanki	cmentarz przykościelny		w centrum wsi	nr rej.: A-1152 z 3.09.1968
50.	Blanki	cmentarz ewangelicki/ob..katolicki	-	na końcu wsi, przy drodze do wsi Suryty	w
51.	Blanki	dom	1		g
52.	Blanki	stodoła	1		g
53.	Blanki	b. gospodarczy	10-11		g
54.	Blanki	dom	13		g
55.	Blanki	dom	16		g
56.	Blanki	obora	16		g
57.	Blanki	stodoła	16		g
58.	Blanki	dom	17		g
59.	Blanki	dom	19		g
60.	Blanki	b. gospodarczy	19		g
61.	Blanki	b. gospodarczy	20		g
62.	Blanki	b. gospodarczy	21		g
63.	Blanki	szkoła-ob. b.mieszkalny	24		g
64.	Blanki	dom	26		g
65.	Blanki	b. gospodarczy	25-26		g
66.	Blanki	dom	27		g
67.	Blanki	b. gospodarczy	28		g
68.	Blanki	dom	3		g
69.	Blanki	b.gospodarczy	31		g
70.	Blanki	stodoła	32		g

71.	Blanki	dom	33		g
72.	Blanki	obora	33		g
73.	Blanki	stodoła	33		g
74.	Blanki	dom	34		g
75.	Blanki	b.gospodarczy	34		g
76.	Blanki	kuźnia	34		g
77.	Blanki	dom	35		g
78.	Blanki	b. gospodarczy	35		g
79.	Blanki	obora	35		g
80.	Blanki	stodoła	35		g
81.	Blanki	dom	36		g
82.	Blanki	dom	37		g
83.	Blanki	stodoła	37		g
84.	Blanki	stodoła	40-41		g
85.	Blanki	b. gospodarczy	43		g
86.	Blanki	stodoła	43		g
87.	Blanki	dom	45		g
88.	Blanki	b. gospodarczy	45		g
89.	Blanki	stodoła	45		g
90.	Blanki	dom	47/48		g
91.	Blanki	dom	6		g
92.	Blanki	kapliczka	k/16		g
93.	Blanki	krzyż	k/23		g
94.	Blanki	krzyż	k/35		g
95.	Bobrownik	budynek stacji kolejowej ob. mieszkalny	-		g
96.	Bobrownik	dom	12		g
97.	Bobrownik	dom	15		g
98.	Bobrownik	b. gospodarczy	15		g
99.	Bobrownik	stodoła	17		g
100.	Bobrownik	dom	3		g
101.	Bobrownik	krzyż drewniany	k/12		g
102.	Budniki	park dworski		w centrum wsi	w
103.	Budniki	dom	4-5		g
104.	Bugi	kaplica fil. p.w. św. Wojciecha, 2 poł. XIX		w centrum wsi	nr rej.: A-4023 z 4.12.1997
105.	Bugi	spichlerz	k.9		g
106.	Bugi	cmentarz ewangelicki	-	ok. 100m na płn.od wsi, w polu.	w
107.	Bugi	dom	1		g
108.	Bugi	b. gospodarczy	1		g
109.	Bugi	stodoła	1		g

110.	Bugi	b. gospodarczy	2		g
111.	Bugi	szkoła	4		g
112.	Bugi	budynek gospodarczy	4		g
113.	Bugi	dom	5		g
114.	Bugi	b. gospodarczy	6-7		g
115.	Bugi	stodoła	6-7		g
116.	Bugi	dom	8		g
117.	Bugi	kapliczka	k/12		g
118.	Bugi	kapliczka	k/13		g
119.	Bugi	kapliczka tynkowana	k/4		g
120.	Długołęka	dom	3		g
121.	Długołęka	dom	5		g
122.	Długołęka	dom	7		g
123.	Drwęca	dom	1		g
124.	Drwęca	b. gospodarczy	1		g
125.	Drwęca	stodoła	1		g
126.	Drwęca	dom	10		g
127.	Drwęca	b. gospodarczy	10		g
128.	Drwęca	stodoła	10		g
129.	Drwęca	dwór	12		g
130.	Drwęca	dom	14		g
131.	Drwęca	b. gospodarczy	14		g
132.	Drwęca	stodoła	14		g
133.	Drwęca	budynek gospodarczy	16		g
134.	Drwęca	dom	18		g
135.	Drwęca	dom	3		g
136.	Drwęca	b. gospodarczy	3		g
137.	Drwęca	dom- pięciorak	4		g
138.	Drwęca	b. gospodarczy	4		g
139.	Drwęca	dom	8		g
140.	Drwęca	dom	9		g
141.	Drwęca	stodoła	9		g
142.	Drwęca	kapliczka	k/17		g
143.	Drwęca	kapliczka	k/7		g
144.	Gajlity	dwór	2		nr rej.: A-1068 z 3.08.1968
145.	Gajlity	spichlerz	2		nr rej.: A-1147 z 2.09.1968
146.	Gajlity	park krajobrazowy	2		nr rej.: A-1562 z 11.09.1984
147.	Ignalin	kościół p.w. św. Jana Ewangelisty	12	w centrum wsi	nr rej.: A-1146 z 2.09.1968
148.	Ignalin	cmentarz przykościelny	12	w centrum wsi	nr rej.: A-1146 z

					2.09.1968
149.	Ignalin	kapliczka przydrożna	-	na pónocny zachód od wsi, przy głównej drodze	g
150.	Ignalin	cmentarz rzymskokatolicki/parafialny	-	na zach.skraju wsi,przy drodze do Runowa	w
151.	Ignalin	organistówka	11		g
152.	Ignalin	b.gospodarczy	11		g
153.	Ignalin	plebania	12		nr rej.: A-1145 z 2.09.1968
154.	Ignalin	b.gospodarczy	18		g
155.	Ignalin	dom	19		g
156.	Ignalin	dom	20		g
157.	Ignalin	b. gospodarczy/mieszkalny	20		g
158.	Ignalin	dom	22		g
159.	Ignalin	budynek mieszkalno-gospodarczy	24		g
160.	Ignalin	dom	26		g
161.	Ignalin	b. gospodarczy I	27		g
162.	Ignalin	dom	28		g
163.	Ignalin	b. gospodarczy	28		g
164.	Ignalin	dom	3		g
165.	Ignalin	dom	30		g
166.	Ignalin	b. gospodarczy I	30		g
167.	Ignalin	dom	32		g
168.	Ignalin	dom	34		g
169.	Ignalin	dom	35		g
170.	Ignalin	b.gospodarczy	37		g
171.	Ignalin	dom	49		g
172.	Ignalin	stodoła	49		g
173.	Ignalin	stodoła	53		g
174.	Ignalin	dworek	58		g
175.	Ignalin	b.gospodarczy	58		g
176.	Ignalin	stodoła	59		g
177.	Ignalin	dom	62		g
178.	Ignalin	b. gospodarczy	62		g
179.	Ignalin	dom	64		g
180.	Ignalin	obora	64		g
181.	Ignalin	b.gospodarczy	64		g
182.	Ignalin	stodoła	64		g
183.	Ignalin	dom	65		g
184.	Ignalin	b. gospodarczy	65		g
185.	Ignalin	stodoła	65		g

186.	Ignalin	stodoła I	66		g
187.	Ignalin	krzyż metalowy	k/17		g
188.	Ignalin	kapliczka	k/23		g
189.	Ignalin	krzyż metalowy	k/66		g
190.	Ignalin	krucyfiks przydrożny	k/7		g
191.	Jagoty	leśniczówka/dom	23		g
192.	Jagoty	b. gospodarczy I	23		g
193.	Jagoty	b.gospodarczy II	23		g
194.	Jarandowo	kościół fil. p.w. Narodzenia NMP			nr rej.: A-4022 z 4.12.1997
195.	Jarandowo	cmentarz rzymskokatolicki			nr rej.: A-1807 z 12.01.1987
196.	Jarandowo	Szkoła-ob. b. mieszkalny,/świetlica/ sklep	1		g
197.	Jarandowo	dom	12		g
198.	Jarandowo	dom	2		g
199.	Jarandowo	dom	3		g
200.	Jarandowo	dom	5		g
201.	Jarandowo	dom	8		g
202.	Kaszuny	kaplica filialna	-	w centrum wsi	w
203.	Kaszuny	krzyż	-	koło kaplicy	g
204.	Kaszuny	dom	10		g
205.	Kaszuny	b.gospodarczy I	10		g
206.	Kaszuny	b.gospodarczy II	10		g
207.	Kaszuny	b. gospodarczy	11		g
208.	Kaszuny	Szkoła - ob. b.mieszkalny	12		g
209.	Kaszuny	dom	19		g
210.	Kaszuny	stodoła	19		g
211.	Kaszuny	dom	21		g
212.	Kaszuny	dom	23		g
213.	Kaszuny	b.gospodarczy	23		g
214.	Kaszuny	dom	27		g
215.	Kaszuny	b. gospodarczy II	5		g
216.	Kaszuny	b. gospodarczy I	5		g
217.	Kaszuny	dom	9		g
218.	Kłębowo	kościół p.w. św. Małgorzaty			nr rej.: A-1143 z 1.09.1968
219.	Kłębowo	cmentarz przykościelny			nr rej.: A-1143 z 1.09.1968
220.	Kłębowo	krzyż drewniany		obok cmentarza	g
221.	Kłębowo	Poczta/ob. szkoła	7		g
222.	Kłębowo	kapliczka przy sklepie	k/ 10		g
223.	Kłębowo	cmentarz rzymskokatolicki/parafialny	-	na płdn.skraju wsi, przy drodze do wsi Blanki	w

224.	Kłębowo	organistówka- ob. b. mieszkalny	11		g
225.	Kłębowo	plebania	12		g
226.	Kłębowo	szkoła-ob. b. mieszkalny	15		g
227.	Kłębowo	dom	28		g
228.	Kłębowo	dom	29		g
229.	Kłębowo	dom	30		g
230.	Kłębowo	dom	34		g
231.	Kłębowo	dom	35		g
232.	Kłębowo	dom	37		g
233.	Kłębowo	dom	38		g
234.	Kłębowo	dom	42		g
235.	Kłębowo	dom	53		g
236.	Kłębowo	b.gospodarczy	53		g
237.	Kłębowo	stodoła	53		g
238.	Kłębowo	kapliczka	k/33		g
239.	Kłębowo	kapliczka	k/37		g
240.	Kłębowo	krzyż	k/58		g
241.	Knipy	kaplica fil. p.w. MB Różańcowej			nr rej.: A-4021 z 4.12.1997
242.	Kochanówka	kościół par. p.w. św. Wawrzyńca			nr rej.: A-4024 z 5.12.1997
243.	Kochanówka	obelisk/pomnik ofiar I w. św.		przy kościele	g
244.	Kochanówka	kapliczka	-	przy kościele	g
245.	Kochanówka	cmentarz rzymskokatolicki/parafialny	-	na płdn.skraju wsi	w
246.	Kochanówka	Szkoła ob. bud. mieszkalny	19		g
247.	Kochanówka	Poczta/dom	20		g
248.	Kochanówka	Plebania	21		g
249.	Kochanówka	dom	22		g
250.	Kochanówka	obora	22		g
251.	Kochanówka	b.gospodarczy	22		g
252.	Kochanówka	dom	23		g
253.	Kochanówka	b. gospodarczy	23		g
254.	Kochanówka	dom	24		g
255.	Kochanówka	kuźnia	25		g
256.	Kochanówka	dom z b.gospodarczym	25		g
257.	Kochanówka Swajnie	Dwór	31		g
258.	Kochanówka Swajnie	b.gospodarczy	31		g
259.	Koniewo	dom	10		g
260.	Koniewo	dom	17a		g
261.	Koniewo	dom	18		g
262.	Koniewo	b. gospodarczy	2		g

263.	Koniewo	dom	2		g
264.	Koniewo	dom	20		g
265.	Koniewo	b. gospodarczy	20		g
266.	Koniewo	obora	20		g
267.	Koniewo	stodoła I	20		g
268.	Koniewo	stodoła II	20		g
269.	Koniewo	bud. gospodarczy	21		g
270.	Koniewo	dom	22		g
271.	Koniewo	b. gospodarczy	22		g
272.	Koniewo	dom	6		g
273.	Koniewo	b. gospodarczy	6		g
274.	Koniewo	dom	8		g
275.	Koniewo	dom	9		g
276.	Koniewo	kapliczka	k/10		w
277.	Koniewo	krzyż drewniany	k/25		g
278.	Kotowo	Szkoła	1		g
279.	Kotowo	b. gospodarczy	1		g
280.	Kotowo	dom	12		g
281.	Kotowo	b.gospodarczy	12		g
282.	Kotowo	obora	12		g
283.	Kotowo	stodoła	12		g
284.	Kotowo	dom	4		g
285.	Kotowo	dom	5		g
286.	Kotowo	b. gospodarczy	5		g
287.	Kotowo	dom	6		g
288.	Kotowo	dom	7		g
289.	Kotowo	dom	9		g
290.	Kotowo	b. gospodarczy	9		g
291.	Kotowo	kapliczka	k/9		g
292.	Kraszewo	kościół p.w. św. Elżbiety			nr rej.: A-1142 z 1.09.1968
293.	Kraszewo	cmentarz przykościelny			nr rej.: A-1142 z 1.09.1968
294.	Kraszewo	kaplica pw. św. Rocha			nr rej.: A-1134 z 1.09.1968
295.	Kraszewo	kapliczka	k. 7	przy szkole	g
296.	Kraszewo	cmentarz katolicki-parafialny	-	w środku wsi, na lekkim wzniesieniu, 150m od kościoła	w
297.	Kraszewo	dom	11		g
298.	Kraszewo	dom	13		g
299.	Kraszewo	dom	16		g
300.	Kraszewo	dom	28		g

301.	Kraszewo	dom	33		g
302.	Kraszewo	dom	7		g
303.	Kraszewo	Szkoła - ob.dom	8		g
304.	Kraszewo	dom	9		g
305.	Lauda	krzyż przydrożny	k/15		g
306.	Lauda	dom	1		g
307.	Lauda	budynek gospodarczy	16		g
308.	Lauda	dom	17		g
309.	Lauda	stodoła	18-19		g
310.	Lauda	dom	18-19		g
311.	Lauda	plebania-ob. b. mieszkalny	7		g
312.	Lauda	stodoła	7		g
313.	Leśnictwo Łaniewo	kapliczka	-	przy drodze za domem nr 8	g
314.	Leśnictwo Łaniewo	dom	11		g
315.	Leśnictwo Łaniewo	b.gospodarczy	11		g
316.	Leśnictwo Łaniewo	leśniczówka	2		g
317.	Leśnictwo Łaniewo	b.gospodarczy I	2		g
318.	Leśnictwo Łaniewo	b.gospodarczy II	2		g
319.	Leśnictwo Łaniewo	leśniczówka	4		g
320.	Leśnictwo Łaniewo	b.gospodarczy	4		g
321.	Leśnictwo Łaniewo	stodoła	4		g
322.	Leśnictwo Łaniewo	dom	7		g
323.	Leśnictwo Łaniewo	b.gospodarczy	7		g
324.	Leśnictwo Łaniewo	dom	8		g
325.	Łaniewo	kapliczka przydrożna	k. 77		g
326.	Łaniewo	dom	3		g
327.	Łaniewo	Stacja kolejowa	37	zespół stacji kolejowej	g
328.	Łaniewo	b. mieszkalny	35	zespół stacji kolejowej	g
329.	Łaniewo	magazyn ekspedycji	37	zespół stacji kolejowej	g
330.	Łaniewo	dom	10		g
331.	Łaniewo	dom	12		g
332.	Łaniewo	Szkoła-ob. b. mieszkalny	2		g
333.	Łaniewo	dom	14		g
334.	Łaniewo	dom	21		g
335.	Łaniewo	stodoła z oborą	21		g
336.	Łaniewo	stodoła	21		g
337.	Łaniewo	dom	22		g
338.	Łaniewo	dom	23		g
339.	Łaniewo	b. gospodarczy	23		g
340.	Łaniewo	b. gospodarczy	24		g

341.	Łaniewo	b. gospodarczy II	25		g
342.	Łaniewo	b. gospodarczy I	25		g
343.	Łaniewo	dom	26		g
344.	Łaniewo	b. gospodarczy	26		g
345.	Łaniewo	szkoła ob. dom mieszkalny	28		g
346.	Łaniewo	dom	29		g
347.	Łaniewo	b. gospodarczy	29		g
348.	Łaniewo	dom	33		g
349.	Łaniewo	budynek mieszkalno-gospodarczy	34		g
350.	Łaniewo	budynek mieszkalno-gospodarczy	36		g
351.	Łaniewo	b. gospodarczy	36		g
352.	Łaniewo	budynek mieszkalno-gospodarczy	4		g
353.	Łaniewo	dom	42		g
354.	Łaniewo	dom	43		g
355.	Łaniewo	b.gospodarczy	43		g
356.	Łaniewo	zespół tartaku: bud.biurowy-ob.dom	45		g
357.	Łaniewo	budynek gospodarczy	48		g
358.	Łaniewo	dom	50		g
359.	Łaniewo	dom	51		g
360.	Łaniewo	b. gospodarczy	51		g
361.	Łaniewo	stodoła	51		g
362.	Łaniewo	dom	57		g
363.	Łaniewo	b. gospodarczy	57		g
364.	Łaniewo	budynek mieszkalno-gospodarczy	6		g
365.	Łaniewo	dom	60		g
366.	Łaniewo	b.gospodarczy	60		g
367.	Łaniewo	stodoła	60		g
368.	Łaniewo	b. gospodarczy	64		g
369.	Łaniewo	dom	66		g
370.	Łaniewo	b.gospodarczy	66		g
371.	Łaniewo	dom	9		g
372.	Łaniewo	kapliczka	k/11		g
373.	Łaniewo	krzyż	k/25		g
374.	Łaniewo	kapliczka	k/46		g
375.	Markajmy	cmentarz wojenny z I wojny światowej			nr rej.: A-1804 z 12.01.1987
376.	Markajmy	wiadukt kolejowy	-		g
377.	Markajmy	kaplica filialna	-		w
378.	Markajmy	dom	10		g
379.	Markajmy	b. gospodarczy	10		g
380.	Markajmy	zagroda: dom	20		g

381.	Markajmy	b. gospodarczy I	20		g
382.	Markajmy	b. gospodarczy II	20		g
383.	Markajmy	stodoła	20		g
384.	Markajmy	b. gospodarczy	9		g
385.	Markajmy	stodoła	9		g
386.	Medyny	kaplica filialna	-		w
387.	Medyny	Zacisze Leśne - dwór	-		g
388.	Medyny	Zacisze Leśne - pawilon parkowy	-		g
389.	Medyny	młyn wodny- ob. elektrownia wodna	-		w
390.	Medyny	budynek gospodarczy	14		g
391.	Medyny	b. gospodarczy	26		g
392.	Medyny	b. gospodarczy	28		g
393.	Medyny	stodoła	28		g
394.	Medyny	dom	7		g
395.	Medyny	b. gospodarczy	7		g
396.	Medyny	stodoła	7		g
397.	Miejska Wola	kaplica filialna	-		w
398.	Miejska Wola	kapliczka	-	przy drodze na Babiak	g
399.	Miejska Wola	dom	1		g
400.	Miejska Wola	b. gospodarczy	1		g
401.	Miejska Wola	stodoła	1		g
402.	Miejska Wola	b. gospodarczy	12		g
403.	Miejska Wola	dom	16		g
404.	Miejska Wola	b. gospodarczy	16		g
405.	Miejska Wola	dom	21		g
406.	Miejska Wola	dom	30		g
407.	Miejska Wola	dom	24		g
408.	Miejska Wola	dom	31		g
409.	Miejska Wola	b. gospodarczy	7		g
410.	Miejska Wola	dom	8		g
411.	Miejska Wola	krzyż przydrożny II	k/21		g
412.	Miejska Wola	kapliczka	k/26		g
413.	Miłogórze	obora	10		g
414.	Miłogórze	dom	20		g
415.	Miłogórze	Szkoła-ob. b. mieszkalny	21		g
416.	Miłogórze	stodoła	21		g
417.	Miłogórze	dom	28		g
418.	Miłogórze	b. gospodarczy	28		g
419.	Miłogórze	b. gospodarczy (obora)	32		g
420.	Miłogórze	b. gospodarczy	37		g

421.	Miłogórze	obora	4		g
422.	Miłogórze	stodoła	4		g
423.	Miłogórze	stodoła	42		g
424.	Miłogórze	dom	46		g
425.	Miłogórze	stodoła	46		g
426.	Miłogórze	dom	48		g
427.	Miłogórze	obora ze stodołą	48		g
428.	Miłogórze	b. gospodarczy	5		g
429.	Miłogórze	dom	50		g
430.	Miłogórze	dom	53		g
431.	Miłogórze	obora	53		g
432.	Miłogórze	dom	54		g
433.	Miłogórze	dom	55		g
434.	Miłogórze	obora	55		g
435.	Miłogórze	stodoła	56		g
436.	Miłogórze	dom	57		g
437.	Miłogórze	dom	63		g
438.	Miłogórze	dom	7		g
439.	Miłogórze	dom	9		g
440.	Miłogórze	krzyż metalowy	k/63		g
441.	Morawa	park		w zespole dworskim	nr rej.: A-1561 z 11.09.1984
442.	Morawa	ZDF: obora	-		g
443.	Morawa	ZDF: czworak	-		g
444.	Morawa	ZDF: stajnio-stodoła	-		g
445.	Morawa	ZDF: budynek gospodarczy	-		g
446.	Morawa	ZDF: dwór	1		w
447.	Morawa	ZDF: czworak-ob. b. mieszkalny	2		g
448.	Morawa	ZDF: b.gospodarczy	2		
449.	Morawa	ZDF: czworak- ob. dom	3		g
450.	Morawa	ZDF: b.gospodarczy	3		
451.	Nowa Wieś Wielka	dom	13		g
452.	Nowa Wieś Wielka	dom	2		g
453.	Nowa Wieś Wielka	Stacja kolejowa-ob. b. mieszkalny	30		g
454.	Nowa Wieś Wielka	dom	6		w
455.	Nowa Wieś Wielka	b. gospodarczy	6		w
456.	Nowa Wieś Wielka	dom	8		g
457.	Nowa Wieś Wielka	dom	9		g
458.	Nowa Wieś Wielka	stodoła	9		g
459.	Nowa Wieś Wielka	kapliczka	k/6		g
460.	Pilnik	założenie dworsko-folwarczne z parkiem,	3		

		podwórzem z zabudowa hist., zespołem stawów, ogrodem			
461.	Pilnik	dwór	3	zespół dworsko – folwarczny	g
462.	Pilnik	czworak ob. bud. mieszkalny	4	zespół dworsko – folwarczny	g
463.	Pilnik	czworak ob. bud. mieszkalny	5	zespół dworsko – folwarczny	g
464.	Pilnik	dwojak ob. bud. mieszkalny	7	zespół dworsko – folwarczny	g
465.	Pilnik	czworak ob. dom	15	zespół dworsko – folwarczny	g
466.	Pilnik	bud. gospodarczy z oborą	5	zespół dworsko – folwarczny	g
467.	Pilnik	bud. gospodarczy przy czworaku	15	zespół dworsko – folwarczny	g
468.	Pilnik	obora 1	k/3	zespół dworsko – folwarczny	g
469.	Pilnik	obora 2	k/3	zespół dworsko – folwarczny	g
470.	Pilnik	obora 3	k/3	zespół dworsko – folwarczny	g
471.	Pilnik	obora/ stajnia	k/3	zespół dworsko – folwarczny	g
472.	Pilnik	kuźnia/ warsztat	k/3	zespół dworsko – folwarczny	g
473.	Pilnik	spichlerz	k/3	zespół dworsko – folwarczny	g
474.	Pilnik	stodoła z wiatą	k/3	zespół dworsko – folwarczny	g
475.	Pomorowo	dom	1		g
476.	Pomorowo	dom	3		g
477.	Pomorowo	stodoła	3		g
478.	Pomorowo	dom	5		g
479.	Pomorowo	kapliczka	k/5		g
480.	Redy	dom	11		g
481.	Redy	b. gospodarczy	11		g
482.	Redy	dom	12		g
483.	Redy	dom	13		g
484.	Redy	b. gospodarczy I	13		g
485.	Redy	dom	14		g
486.	Redy	dom	16		g
487.	Redy	ZF; dom	2		g
488.	Redy	dom	20		g
489.	Redy	b. gospodarczy	20		g
490.	Redy	b. gospodarczy	22		g
491.	Redy	dom	23		g
492.	Redy	b. gospodarczy	23		g
493.	Redy	stodoła	23		g
494.	Redy	ZF: dom	3		g

495.	Redy	ZF: dom	4		g
496.	Redy	dom	5		g
497.	Redy	szkoła	8		g
498.	Redy	b. gospodarczy	8		g
499.	Redy	krzyż metalowy	k/5		g
500.	Rogóż	kościół par. p.w. św. Barbary			nr rej.: A-209 z 11.03.1957
501.	Rogóż	kapliczka	k.26	k/szkoły	nr rej.: A-1122 z 23.08.1968
502.	Rogóż	dom	12		g
503.	Rogóż	cmentarz rzymskokatolicki		w centrum wsi	nr rej A-1806 12.01.1987
504.	Rogóż	b. gospodarczy	12		g
505.	Rogóż	dom	14		g
506.	Rogóż	b. gospodarczy	14		g
507.	Rogóż	dom	16		g
508.	Rogóż	dom	17		g
509.	Rogóż	b. gospodarczy	17		g
510.	Rogóż	dom/sklep	19		g
511.	Rogóż	dom	22		g
512.	Rogóż	b. gospodarczy I	22		g
513.	Rogóż	b. gospodarczy II	22		g
514.	Rogóż	dom nauczyciela-ob.b. mieszkalny	25		g
515.	Rogóż	plebania	26		g
516.	Rogóż	bud. gospodarczy	30		g
517.	Rogóż	bud. gospodarczy	30		g
518.	Rogóż	dom	32		g
519.	Rogóż	dom	35		w
520.	Rogóż	obora	35		w
521.	Rogóż	zespół dworca kolejowego: budynek stacji kolejowej	39		g
522.	Rogóż	dom	4		g
523.	Rogóż	dom	44		g
524.	Rogóż	dom	45		g
525.	Rogóż	dom	48		g
526.	Rogóż	dom	5		g
527.	Rogóż	b.gospodarczy	5		g
528.	Rogóż	dom	51		g
529.	Rogóż	dom	56		g
530.	Rogóż	b. gospodarczy	56		g
531.	Rogóż	stodoła	56		g
532.	Rogóż	b. gospodarczy	58		g
533.	Rogóż	dom	6		g

534.	Rogóż	b. gospodarczy	6		g
535.	Rogóż	b. gospodarczy	66/68		g
536.	Rogóż	b. gospodarczy	78		g
537.	Rogóż	dom	80		g
538.	Rogóż	b. gospodarczy	80		g
539.	Rogóż	dom	81		g
540.	Rogóż	dom	82		g
541.	Rogóż	b. gospodarczy	83		g
542.	Rogóż	dom	85		g
543.	Rogóż	dom	86/88		g
544.	Rogóż	dom	87		g
545.	Rogóż	b. gospodarczy I	87		g
546.	Rogóż	b. gospodarczy II	87		g
547.	Rogóż	dom	9		g
548.	Rogóż	dom	91		g
549.	Rogóż	b. gospodarczy	91		g
550.	Rogóż	kapliczka	k/17		g
551.	Rogóż	krzyż drewniany	k/22		g
552.	Rogóż	kapliczka przy plebanii	k/26		w
553.	Rogóż	kapliczka	k/26		w
554.	Rogóż	krzyż drewniany	k/32		g
555.	Rogóż	krzyż drewniany	k/46		g
556.	Rogóż	kapliczka	k/54		g
557.	Runowo	kościół p.w. śś. Apostołów Szymona i Judy			nr rej.: A-1117 z 23.08.1968
558.	Runowo	cmentarz przykościelny			nr rej.: A-1117 z 23.08.1968
559.	Runowo	kapliczka	-	przy drodze na Babiak	g
560.	Runowo	cmentarz rzymskokatolicki/parafialny	-	na zach.skraju wsi, przy szosie do Babiaka	w
561.	Runowo	dom	1		g
562.	Runowo	dom z b.gospodarczym	10		g
563.	Runowo	dom	101		g
564.	Runowo	obora ze stodołą	101		g
565.	Runowo	dom	102		g
566.	Runowo	b. gospodarczy	102		g
567.	Runowo	dom	103		g
568.	Runowo	obora	103		g
569.	Runowo	dom	104		g
570.	Runowo	stodoła	18		g
571.	Runowo	dom	19		g
572.	Runowo	b. gospodarczy	19		g

573.	Runowo	Szkoła-ob.b.mieszkalny	24		g
574.	Runowo	dom z b. gospodarczym	25		g
575.	Runowo	b. gospodarczy	27		g
576.	Runowo	dom	3		g
577.	Runowo	stodoła	3		g
578.	Runowo	dom	30		g
579.	Runowo	b. gospodarczy	30		g
580.	Runowo	b. gospodarczy	34		g
581.	Runowo	dom/b.gospodarczy	4		g
582.	Runowo	stodoła z oborą	4		g
583.	Runowo	Karczma-ob. budynek mieszkalny ze sklepem i świetlicą	41		g
584.	Runowo	Poczta- ob.b.mieszkalny	44		g
585.	Runowo	dom	45		g
586.	Runowo	b. gospodarczy	45		g
587.	Runowo	dom	47		g
588.	Runowo	Wieża strażacka	48		g
589.	Runowo	dom	49		g
590.	Runowo	dom	5		g
591.	Runowo	b. gospodarczy	5		g
592.	Runowo	dom nauczyciela	51		g
593.	Runowo	b.gospodarczy-obora	51		g
594.	Runowo	stodoła	51		g
595.	Runowo	dom	52		g
596.	Runowo	b. gospodarczy	52		g
597.	Runowo	plebania	53		g
598.	Runowo	b.gospodarczy	53		g
599.	Runowo	Szkoła	55		g
600.	Runowo	dom	56		g
601.	Runowo	budynek mieszkalno-gospodarczy	57		g
602.	Runowo	budynek mieszkalno-gospodarczy	58		g
603.	Runowo	b.gospodarczy	58		g
604.	Runowo	stodoła	59		g
605.	Runowo	dom z b. gospodarczym	62		g
606.	Runowo	b. gospodarczy	63		g
607.	Runowo	dom	64		g
608.	Runowo	dom	66		g
609.	Runowo	b. gospodarczy	66		g
610.	Runowo	dom	67		g
611.	Runowo	b. gospodarczy	67		g
612.	Runowo	dom	69		g

613.	Runowo	b. gospodarczy	69		g
614.	Runowo	dom	72		g
615.	Runowo	b. gosopodarczy I	72		g
616.	Runowo	b. gosopodarczy II	72		g
617.	Runowo	b. gospodarczy/stodoła	76		g
618.	Runowo	dom	79		g
619.	Runowo	obora	79		g
620.	Runowo	dom	80		g
621.	Runowo	b. gospodarczy	80		g
622.	Runowo	stodoła	83		g
623.	Runowo	dom	85		g
624.	Runowo	b. gospodarczy	85		g
625.	Runowo	stodoła	87		g
626.	Runowo	dom	89		g
627.	Runowo	b. gospodarczy	89		g
628.	Runowo	stodoła	89		g
629.	Runowo	dom	9		g
630.	Runowo	b. gospodarczy	9		g
631.	Runowo	dom	91		g
632.	Runowo	b. gospodarczy I	92		g
633.	Runowo	b. gospodarczy II	92		g
634.	Runowo	dom	92		g
635.	Runowo	dom	93		g
636.	Runowo	b. gospodarczy	93		g
637.	Runowo	stodoła	93		g
638.	Runowo	dom	94		g
639.	Runowo	b.gospodarczy	94		g
640.	Runowo	obora	94		g
641.	Runowo	krzyż metalowy	k/28		g
642.	Runowo	krzyż drewniany	k/59		g
643.	Runowo	kapliczka	k/64		g
644.	Runowo	krzyż drewniany	k/95		g
645.	Sarnowo	dom	10		g
646.	Sarnowo	b. gospodarczy	10		g
647.	Sarnowo	stodoła	10		g
648.	Sarnowo	b. gospodarczy	16		g
649.	Sarnowo	dom	19/20		g
650.	Sarnowo	b. gospodarczy	19/20		g
651.	Sarnowo	dom	23		g
652.	Sarnowo	kaplica filialna	25		w

653.	Sarnowo	dom	26		g
654.	Sarnowo	dom	28		g
655.	Sarnowo	dom	29		g
656.	Sarnowo	b. gospodarczy	29		g
657.	Sarnowo	kapliczka	k/19		g
658.	Sarnowo	krzyż	k/19		g
659.	Stabunity	cmentarz rzymskokatolicki/parafialny	-	na płn.skraju wsi, przy drodze do wsi Pawły	w
660.	Stabunity	szkoła	19		g
661.	Stryjkowo	spichlerz (nie istnieje)			nr rej.: A-920 z 19.05.1968
662.	Stryjkowo	dom	1		g
663.	Stryjkowo	b. gospodarczy	1		g
664.	Stryjkowo	zajazd/dom	11		g
665.	Stryjkowo	dom	12		g
666.	Stryjkowo	b.gospodarczy	14		g
667.	Stryjkowo	dom	15		g
668.	Stryjkowo	b. gospodarczy	15		g
669.	Stryjkowo	dom	16		g
670.	Stryjkowo	b. gospodarczy	16		g
671.	Stryjkowo	obora ze stodołą	17		g
672.	Stryjkowo	dom	18		g
673.	Stryjkowo	dom	19		g
674.	Stryjkowo	dom	24		g
675.	Stryjkowo	b. gospodarczy	24		g
676.	Stryjkowo	stodoła	24		g
677.	Stryjkowo	dom	3		g
678.	Stryjkowo	stodoła	3		g
679.	Stryjkowo	dom	33		g
680.	Stryjkowo	b. gospodarczy	33		g
681.	Stryjkowo	dom	36		g
682.	Stryjkowo	b. gospodarczy	36		g
683.	Stryjkowo	dom	4		g
684.	Stryjkowo	b. gospodarczy	4		g
685.	Stryjkowo	dom	41		g
686.	Stryjkowo	b. gospodarczy	41		g
687.	Stryjkowo	dom	43		g
688.	Stryjkowo	b. gospodarczy	43		g
689.	Stryjkowo	dom	46		g
690.	Stryjkowo	b. gospodarczy	46		g
691.	Stryjkowo	dom	47		g

692.	Stryjkowo	dom	5		g
693.	Stryjkowo	dom	6		g
694.	Stryjkowo	b. gospodarczy	6		g
695.	Stryjkowo	Szkoła - ob. dom	7		g
696.	Stryjkowo	dom	9		g
697.	Stryjkowo	b. gospodarczy	9		g
698.	Stryjkowo	krzyż drewniany	k/24		g
699.	Stryjkowo	kapliczka	k/42		g
700.	Stryjkowo	kapliczka	k/43		g
701.	Stryjkowo	kapliczka	k/6		g
702.	Świętnik	dom	1		g
703.	Świętnik	b. gospodarczy	1		g
704.	Świętnik	obora	1		g
705.	Świętnik	b. gospodarczy	10		g
706.	Świętnik	dom	12		g
707.	Świętnik	b. gospodarczy	12		g
708.	Świętnik	b. gospodarczy	13		g
709.	Świętnik	dom	14		g
710.	Świętnik	b. gospodarczy	14		g
711.	Świętnik	stodoła	14		g
712.	Świętnik	b. gospodarczy	15/16		g
713.	Świętnik	dom	2		g
714.	Świętnik	stodoła	2		g
715.	Świętnik	dom	5		g
716.	Świętnik	b. gospodarczy I	5		g
717.	Świętnik	dom	9		g
718.	Świętnik	b. gospodarczy	9		g
719.	Świętnik	stodoła	9		g
720.	Świętnik	kapliczka	k/1		g
721.	Wielochowo	dom	11		g
722.	Wielochowo	stodoła	11		g
723.	Wielochowo	obora	11		g
724.	Wielochowo	b. gospodarczy	13		g
725.	Wielochowo	dom	15		g
726.	Wielochowo	dom	19		g
727.	Wielochowo	dom	20		g
728.	Wielochowo	dom	25		g
729.	Workiejmy	kaplica p.w. św. Marcina			nr rej.: A-3635 z 1.12.1993
730.	Workiejmy	kapliczka przydrożna	-	przy drodze do Runowa, na płdn-zach.od centrum wsi	g

731.	Workiejmy	dom	1		g
732.	Workiejmy	b. gospodarczy	1		g
733.	Workiejmy	b. gospodarczy	11		g
734.	Workiejmy	dom	17		g
735.	Workiejmy	Szkoła- ob. b. mieszkalny	17 A		g
736.	Workiejmy	dom	4		g
737.	Workiejmy	dom	5		g
738.	Workiejmy	dom	9		g
739.	Zaręby	kapliczka	-	w centrum wsi	g
740.	Zaręby	dom	7		g
741.	Żytowo	dom	2		g
742.	Żytowo	b. gospodarczy I	2		g
743.	Żytowo	b. gospodarczy II	2		g
744.	Żytowo	stodoła	2		g
745.	Żytowo	dom	9		g
746.	Żytow o	b. gospodarczy	9		g
747.	Żytowo	obora	9		g
748.	Żytowo	stodoła	9		g

Załącznik nr 2

AKTUALIZACJA GEZ

lista **554 obiektów usuniętych** z GEZ w toku konsultacji z WKZ w Olsztynie (2014r.)

	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	LOKALIZACJA	EWIDENCJA
1.	Babiak	krzyż przydrożny /drewniany z daszkiem		nieznana	g
2.	Babiak	pomnik poległych w I w. św.		w centrum wsi	g
3.	Babiak	b. gospodarczy	10		g
4.	Babiak	b. gospodarczy	11		g
5.	Babiak	b. gospodarczy	26		g
6.	Babiak	dom	3		g
7.	Babiak	stodoła	3		g
8.	Babiak	b. gospodarczy	3		g
9.	Babiak	stodoła	38		g
10.	Babiak	b. gospodarczy	23-24		g
11.	Babiak	b. gospodarczy	39		g
12.	Babiak	dom z b.gospodarczym	4		g
13.	Babiak	b. gospodarczy	41		g
14.	Babiak	stodoła	41		g
15.	Babiak	b. gospodarczy	42		g
16.	Babiak	b. gospodarczy	43		g
17.	Babiak	stodoła	43		g
18.	Babiak	stodoła	43		g
19.	Babiak	b. gospodarczy	44		g
20.	Babiak	dom	45		g
21.	Babiak	b.gospodarczy	45		g
22.	Babiak	b.gospodarczy	45		g
23.	Babiak	krzyż	k/38		g
24.	Blanki	karczma-później szkoła	-		g
25.	Blanki	dom	10-11		g
26.	Blanki	stodoła	10.11.2014		g
27.	Blanki	b. gospodarczy	13		g
28.	Blanki	stodoła	13		g
29.	Blanki	b. gospodarczy	17		g
30.	Blanki	dom	20		g
31.	Blanki	dom	21		g
32.	Blanki	stodoła	21		g
33.	Blanki	dom	23		g
34.	Blanki	b.gospodarczy	23		g
35.	Blanki	dom	25		g
36.	Blanki	b. gospodarczy	27		g
37.	Blanki	plebania	28		g
38.	Blanki	dom	28		g

39.	Blanki	dom	31		g
40.	Blanki	dom	32		g
41.	Blanki	b. gospodarczy	32		g
42.	Blanki	b. gospodarczy	36		g
43.	Blanki	stodoła	36		g
44.	Blanki	dom	38/39	wykreślone z ew. 25.09.2012	g
45.	Blanki	b.gospodarczy	38/39	wykreślone z ew. 25.09.2012	g
46.	Blanki	b.gospodarczy	38/39	wykreślone z ew. 25.09.2012	g
47.	Blanki	obora	38/39	wykreślone z ew. 25.09.2012	g
48.	Blanki	stodoła	38/39	wykreślone z ew. 25.09.2012	g
49.	Blanki	dom	39		g
50.	Blanki	b.gospodarczy	39		g
51.	Blanki	b.gospodarczy	39		g
52.	Blanki	dom	40-41		g
53.	Blanki	obora	40-41		g
54.	Blanki	dom	43		g
55.	Blanki	dom+ 2 b. gospodarcze	46		g
56.	Blanki	b.gospodarczy	46		g
57.	Blanki	b.gospodarczy	46		g
58.	Blanki	b. gospodarczy	47/48		g
59.	Blanki	stodoła	47/48		g
60.	Blanki	dom	6		g
61.	Blanki	b.gospodarczy	6		g
62.	Blanki	obora	6		g
63.	Blanki	stodoła	6		g
64.	Blanki	krzyż metałowy	k/46		g
65.	Bobrownik	Szkoła-ob.b.mieszkalnydom	10		g
66.	Bobrownik	b.gospodarczy	10		g
67.	Bobrownik	dom	11		g
68.	Bobrownik	b.mieszkalno - gospodarczy	11		g
69.	Bobrownik	b.gospodarczy	11		g
70.	Bobrownik	Stodoła I	12		g
71.	Bobrownik	Stodoła II	12		g
72.	Bobrownik	dom	17		g
73.	Bobrownik	b.gospodarczy	17		g
74.	Bobrownik	b. gospodarczy	3		g
75.	Bobrownik	b.gospodarczy I	19		g
76.	Bobrownik	b.gospodarczy II	19		g
77.	Bobrownik	dom	19		g
78.	Bobrownik	stodoła	19		g
79.	Bobrownik	dom	2		g
80.	Bobrownik	dom	4		g
81.	Bobrownik	dom	5		g

82.	Bobrownik	b.gospodarczy	5		g
83.	Bobrownik	dom	7		g
84.	Bobrownik	stodoła	7		g
85.	Bobrownink	b.gospodarczy	7		g
86.	Bobrownik	dom	8		g
87.	Bobrownik	b.gospodarczy	8		g
88.	Bobrownik	stodoła	8		g
89.	Bugi	kapliczka przydrożna	-	nieznana	g
90.	Bugi	kapliczka przydrożna	-	nieznana	g
91.	Bugi	krzyż przydrożny metalowy	-	nieznana	g
92.	Bugi	dom	6-7		g
93.	Bugi	b. gospodarczy	11		g
94.	Bugi	dom	11		g
95.	Bugi	dom	12		g
96.	Bugi	dom	2		g
97.	Bugi	stodoła	9		g
98.	Bugi	kapliczka	k/10		g
99.	Długołęka	kapliczka (ruina)	-	nieznana	g
100.	Długołęka	b. gospodarczy	1		g
101.	Długołęka	dom	1		g
102.	Długołęka	b. gospodarczy	7		g
103.	Długołęka	stodoła	7		g
104.	Długołęka	kapliczka	k/7		g
105.	Długołęka	b. gospodarczy I	3		g
106.	Długołęka	b.gospodarczy II	3		g
107.	Drwęca	stodoła	3		g
108.	Drwęca	b. gospodarczy I	12		g
109.	Drwęca	b.gospodarczy II	12		g
110.	Drwęca	b. gospodarczy I	14		g
111.	Drwęca	b.gospodarczy II	14		g
112.	Drwęca	dom	15		g
113.	Drwęca	b. gospodarczy	17		g
114.	Drwęca	dom	17		g
115.	Drwęca	stodoła	18		g
116.	Drwęca	dom	2		g
117.	Drwęca	b. gospodarczy	2		g
118.	Drwęca	stodoła	2		g
119.	Drwęca	b. gospodarczy	4		g
120.	Drwęca	b. gospodarczy	9		g
121.	Ignalin	stodoła	11		g
122.	Ignalin	Szkoła	13		g
123.	Ignalin	stodoła	18		g
124.	Ignalin	dom	18		g
125.	Ignalin	budynek mieszkalno-gospodarczy	23		g
126.	Ignalin	dom	16		g

127.	Ignalin	b.gospodarczy	27		g
128.	Ignalin	dom	27		g
129.	Ignalin	b. gospodarczy	29		g
130.	Ignalin	dom	29		g
131.	Ignalin	b. gospodarczy II	30		g
132.	Ignalin	stodoła	32		g
133.	Ignalin	dom	33		g
134.	Ignalin	stodoła	33		g
135.	Ignalin	b. gospodarczy	34		g
136.	Ignalin	obora	35		g
137.	Ignalin	stodoła	36		g
138.	Ignalin	dom	37		g
139.	Ignalin	b. gospodarczy	41		g
140.	Ignalin	dom	41		g
141.	Ignalin	b. gospodarczy	45		g
142.	Ignalin	dom	45		g
143.	Ignalin	b. gospodarczy	45		g
144.	Ignalin	b. gospodarczy	53		g
145.	Ignalin	dom	53		g
146.	Ignalin	dom	57		g
147.	Ignalin	budynek gospodarczy	57		g
148.	Ignalin	dom	59		g
149.	Ignalin	b. gospodarczy	59		g
150.	Ignalin	budynek mieszkalno-gospodarczy	66		g
151.	Ignalin	Stodoła II	66		g
152.	Ignalin	b. gospodarczy	67-68		g
153.	Ignalin	dom	67-68		g
154.	Ignalin	dom	7		g
155.	Ignalin	budynek gospodarczy	70		g
156.	Ignalin	stodoła	70		g
157.	Ignalin	b. gospodarczy	71		g
158.	Ignalin	stodoła	71		g
159.	Ignalin	dom	71		g
160.	Ignalin	dom	8		g
161.	Ignalin	krzyż metalowy	k/5		g
162.	Ignalin	krzyż metalowy	k/68		g
163.	Ignalin	kapliczka	k/91		g
164.	Ignalin	krzyż drewniany	k/59		g
165.	Jarandowo	b. gospodarczy I	12		g
166.	Jarandowo	b. gospodarczy II	12		g
167.	Jarandowo	dom	7		g
168.	Kaszuny	kapliczka	-		g
169.	Kaszuny	dom	5		g
170.	Kaszuny	dom	11		g
171.	Kaszuny	dom	16		g

172.	Kaszuny	b. gospodarczy	18		g
173.	Kaszuny	dom	18		g
174.	Kaszuny	dom	2		g
175.	Kaszuny	b. gospodarczy	21		g
176.	Kaszuny	dom	32		g
177.	Kaszuny	dom	8		g
178.	Kaszuny	krzyż metalowy	k/18		g
179.	Kaszuny	krzyż metalowy	k/2		g
180.	Kaszuny	krzyż metalowy	k/35		g
181.	Kaszuny	krzyż metalowy	k/8		g
182.	Kłębowo	dom	24		g
183.	Kłębowo	dom	33		g
184.	Kłębowo	dom z b. gospodarczym	52		g
185.	Kłębowo	dom	54		g
186.	Knipy	wiadukt kolejowy/żelbetowy	-		g
187.	Kochanówka	b. mieszkalny	19		g
188.	Kochanówka	b. gospodarczy	21		g
189.	Kochanówka	b.gospodarczy	33		g
190.	Kochanówka	dom	33		g
191.	Kochanówka Swajnie	b udynek gospodarczy	33		g
192.	Kochanówka Swajnie	dom	33		g
193.	Koniewo	b. gospodarczy	8		g
194.	Koniewo	b. gospodarczy	11		g
195.	Koniewo	b. gospodarczy	10		g
196.	Koniewo	stodoła	18		g
197.	Koniewo	stodoła	22		g
198.	Koniewo	dom	25-26		g
199.	Koniewo	b.gospodarczy I	25-26		g
200.	Koniewo	b.gospodarczy II	25-26		g
201.	Koniewo	stodoła	25-26		g
202.	Koniewo	stodoła	2		g
203.	Kotowo	dom	11		g
204.	Kotowo	b.gospodarczy I	11		g
205.	Kotowo	b.gospodarczy II	11		g
206.	Kotowo	stodoła	11		g
207.	Kotowo	stodoła II	12		g
208.	Kotowo	dom	14		g
209.	Kotowo	b.gospodarczy I	14		g
210.	Kotowo	b.gospodarczy II	14		g
211.	Kotowo	stodoła	14		g
212.	Kotowo	b. gospodarczy	16		g
213.	Kotowo	dom	16		g
214.	Kotowo	stodoła	16		g
215.	Kotowo	b. gospodarczy	17		g

216.	Kotowo	dom	17		g
217.	Krasny Bór	b.gospodarczy	1		g
218.	Krasny Bór	dom	1		g
219.	Krasny Bór	dom	2		g
220.	Kraszewo	cmentarz rzymskokatolicki/parafialny	-	na płn.-wsch.skraju wsi	w
221.	Kraszewo	dom	14		g
222.	Kraszewo	dom	15		g
223.	Kraszewo	dom	25		g
224.	Kraszewo	plebania-ob. b.mieszkalny	29		g
225.	Kraszewo	b.gospodarczy	29		g
226.	Kraszewo	krzyż przydrożny drewniany	k/19		g
227.	Lauda	kapliczka	-		g
228.	Lauda	b.gospodarczy	1		g
229.	Lauda	budynek gospodarczy	10		g
230.	Lauda	b. gospodarczy	13		g
231.	Lauda	dom	15		g
232.	Lauda	b. gospodarczy	17		g
233.	Lauda	b. gospodarczy II	18-19		g
234.	Lauda	stodoła	18-19		g
235.	Lauda	stodoła	21/22		g
236.	Lauda	dom	21/22		g
237.	Lauda	b.gospodarczy	21/22		g
238.	Lauda	b. gospodarczy	7		g
239.	Leśnictwo Łaniewo	kapliczka		nieznana	g
240.	Leśnictwo Łaniewo	krzyż przydrożny metalowy	-		g
241.	Leśnictwo Łaniewo	dom	1		g
242.	Leśnictwo Łaniewo	dom	10		g
243.	Leśnictwo Łaniewo	b.gospodarczy	10		g
244.	Leśnictwo Łaniewo	dom	14		g
245.	Leśnictwo Łaniewo	dom	6		g
246.	Leśnictwo Łaniewo	b.gospodarczy	6		g
247.	Leśnictwo Łaniewo	b.gospodarczy	6		g
248.	Leśnictwo Łaniewo	dom	9		g
249.	Leśnictwo Łaniewo	b.gospodarczy	9		g
250.	Łaniewo	zabudowa tartaku	k/45		g
251.	Łaniewo	stodoła	10		g
252.	Łaniewo	budynek mieszkalno-gospodarczy	11		g
253.	Łaniewo	stodoła	11		g
254.	Łaniewo	b. gospodarczy	12		g
255.	Łaniewo	b. gospodarczy	3		g
256.	Łaniewo	dom	19		g
257.	Łaniewo	b.gospodarczy	19		g
258.	Łaniewo	stodoła	19		g
259.	Łaniewo	b.gospodarczy	2		g
260.	Łaniewo	dom	24		g

261.	Łaniewo	dom	25		g
262.	Łaniewo	kuchnia letnia	26		g
263.	Łaniewo	obora	31		g
264.	Łaniewo	dom	31		g
265.	Łaniewo	stodoła	31		g
266.	Łaniewo	dom	39		g
267.	Łaniewo	b.gospodarczy	39		g
268.	Łaniewo	budynek mieszkalno-gospodarczy	46		g
269.	Łaniewo	b.gospodarczy	46		g
270.	Łaniewo	b. gospodarczy	49		g
271.	Łaniewo	dom	5		g
272.	Łaniewo	stodoła	57		g
273.	Łaniewo	budynek mieszkalno-gospodarczy	63		g
274.	Łaniewo	b.gospodarczy	63		g
275.	Łaniewo	dom	64		g
276.	Łaniewo	dom	65		g
277.	Łaniewo	dom	68		g
278.	Łaniewo	b. gospodarczy	68		g
279.	Łaniewo	dom	7		g
280.	Łaniewo	stodoła	7		g
281.	Łaniewo	dom+ b. gospodarczy	8		g
282.	Łaniewo	b.gospodarczy	8		g
283.	Łaniewo	krzyż	k/6		g
284.	Markajmy	dom	38		g
285.	Markajmy	b.gospodarczy I	38		g
286.	Markajmy	b.gospodarczy II	38		g
287.	Markajmy	dom	9		g
288.	Medyny	dom	10		g
289.	Medyny	stodoła	10		g
290.	Medyny	dom	17		g
291.	Medyny	b. gospodarczy	2		g
292.	Medyny	dom	2		g
293.	Medyny	dom	24		g
294.	Medyny	b.gospodarczy	24		g
295.	Medyny	stodoła	24		g
296.	Medyny	dom z b.gospodarczym	27		g
297.	Medyny	dom	26		g
298.	Medyny	dom	28		g
299.	Medyny	dom	3		g
300.	Medyny	b.gospodarczy	3		g
301.	Medyny	b. gospodarczy	30		g
302.	Medyny	dom	31		g
303.	Medyny	b.gospodarczy	31		g
304.	Medyny	stodoła	31		g
305.	Medyny	dom	35		g

306.	Medyny	b.gospodarczy	35		g
307.	Medyny	stodoła	35		g
308.	Medyny	remiza	56		g
309.	Medyny	krzyż metalowy	k/10		g
310.	Medyny	krzyż metalowy	k/2		g
311.	Medyny	kapliczka	k/28		g
312.	Medyny	Zacisze Leśne – pawilon parkowy	-	Wybudowany w latach 70. XX w.	g
313.	Miejska Wola	remiza	k/26		g
314.	Miejska Wola	b. gospodarczy-obora	8		g
315.	Miejska Wola	dom	11		g
316.	Miejska Wola	b.gospodarczy	11		g
317.	Miejska Wola	b.gospodarczy	11		g
318.	Miejska Wola	dom	12		g
319.	Miejska Wola	Szkoła - ob.dom	15		g
320.	Miejska Wola	b.gospodarczy	15		g
321.	Miejska Wola	dom	19		g
322.	Miejska Wola	b.gospodarczy	19		g
323.	Miejska Wola	stodoła	21		g
324.	Miejska Wola	b.gospodarczy	21		g
325.	Miejska Wola	dom	22		g
326.	Miejska Wola	stodoła	22		g
327.	Miejska Wola	stodoła	24		g
328.	Miejska Wola	dom	25		g
329.	Miejska Wola	b. gospodarczy	26		g
330.	Miejska Wola	dom	26		g
331.	Miejska Wola	stodoła	26		g
332.	Miejska Wola	b. gospodarczy	30		g
333.	Miejska Wola	b. gospodarczy	31		g
334.	Miejska Wola	b.gospodarczy	31		g
335.	Miejska Wola	dom	7		g
336.	Miejska Wola	stodoła	7		g
337.	Miejska Wola	krzyż drewniany I	k/30		g
338.	Miłogórze	kapliczka	-	nieznana	g
339.	Miłogórze	b. gospodarczy	1		g
340.	Miłogórze	dom	1		g
341.	Miłogórze	stodoła	1		g
342.	Miłogórze	dom	10		g
343.	Miłogórze	b. gospodarczy II	10		g
344.	Miłogórze	dom	18		g
345.	Miłogórze	b.gospodarczy	18		g
346.	Miłogórze	dom	19		g
347.	Miłogórze	stodoła	20		g
348.	Miłogórze	b. gospodarczy	23		g
349.	Miłogórze	dom	23		g
350.	Miłogórze	dom	25		g

351.	Miłogórze	b.gospodarczy (kuźnia)	25		g
352.	Miłogórze	dom	30		g
353.	Miłogórze	stodoła	30		g
354.	Miłogórze	dom	32		g
355.	Miłogórze	dom	4		g
356.	Miłogórze	dom	41		g
357.	Miłogórze	b. gospodarczy	41		g
358.	Miłogórze	dom	42		g
359.	Miłogórze	b. gospodarczy	42		g
360.	Miłogórze	dom	5		g
361.	Miłogórze	stodoła	5		g
362.	Miłogórze	stodoła	50		g
363.	Miłogórze	dom	51		g
364.	Miłogórze	b.gospodarczy	51		g
365.	Miłogórze	obora	51		g
366.	Miłogórze	stodoła	51		g
367.	Miłogórze	b. gospodarczy	52		g
368.	Miłogórze	dom	52		g
369.	Miłogórze	stodoła	54		g
370.	Miłogórze	dom	56		g
371.	Miłogórze	stodoła	57		g
372.	Miłogórze	dom	58		g
373.	Miłogórze	stodoła	58		g
374.	Miłogórze	stodoła	63		g
375.	Miłogórze	b.gospodarczy - obora	63		g
376.	Miłogórze	stodoła	9		g
377.	Morawa	ZDF: budynek gospodarczy	-		g
378.	Nowa Wieś Wielka	b. gospodarczy I	8		g
379.	Nowa Wieś Wielka	b.gospodarczy II	8		g
380.	Nowa Wieś Wielka	dom	12		g
381.	Nowa Wieś Wielka	dom	15		g
382.	Nowa Wieś Wielka	b.gospodarczy	15		g
383.	Nowa Wieś Wielka	b. gospodarczy	2		g
384.	Nowa Wieś Wielka	stodoła	2		g
385.	Nowa Wieś Wielka	dom	4		g
386.	Nowa Wieś Wielka	krzyż metalowy	k/2		g
387.	Nowosady	cmentarz ewangelicki (nie istnieje)	-	ok. 3 km na płn.od wsi Miłogórze, w lesie	w
388.	Pomorowo	krzyż	k/3		g
389.	Pomorowo	b.gospodarczy I	5		g
390.	Pomorowo	b.gospodarczy II	5		g
391.	Redy	b. gospodarczy II	13		g
392.	Redy	b. gospodarczy	16		g
393.	Redy	b. gospodarczy	17		g

394.	Redy	dom	17		g
395.	Redy	b. gospodarczy	5		g
396.	Redy	krzyż drewniany	k/10		g
397.	Redy Osada	wiadukt kolejowy żelbetowy	-		g
398.	Redy Osada	ZDF: dwór	1		g
399.	Redy Osada	ZDF: dom+ b. gospodarczy	2		g
400.	Redy Osada	ZDF: dom+ b. gospodarczy	4		g
401.	Redy Osada	ZDF: dom	8		g
402.	Redy Widryki	krzyż przydrożny drewniany	-		g
403.	Redy Widryki	dom	1		g
404.	Rogóż	karczma	-		g
405.	Rogóż	dom/b. gospodarczy	1		g
406.	Rogóż	dom	10		g
407.	Rogóż	szkoła-ob. b. mieszkalny	13		g
408.	Rogóż	b.gospodarczy	13		g
409.	Rogóż	dom	2		g
410.	Rogóż	dom	23		g
411.	Rogóż	b. gospodarczy	28		g
412.	Rogóż	dom	28		g
413.	Rogóż	dom	3		g
414.	Rogóż	b. gospodarczy	3		g
415.	Rogóż	dom	30		g
416.	Rogóż	dom	58		g
417.	Rogóż	dom	66/68		g
418.	Rogóż	b. gospodarczy	70		g
419.	Rogóż	dom	70		g
420.	Rogóż	stodoła	70		g
421.	Rogóż	dom	78		g
422.	Rogóż	b. gospodarczy	81		g
423.	Rogóż	dom	83		g
424.	Rogóż	dom	8		g
425.	Rogóż	budynek gospodarczy	85		g
426.	Rogóż	stodoła	86		g
427.	Rogóż	b.gospodarczy I	86/88		g
428.	Rogóż	b.gospodarczy II	86/88		g
429.	Rogóż	dom	90		g
430.	Rogóż	kapliczka	k/42		g
431.	Rogóż	krzyż metalowy	k/85		g
432.	Runowo	b. gospodarczy	101		g
433.	Runowo	stodoła	101		g
434.	Runowo	dom	12		g
435.	Runowo	dom	18		g
436.	Runowo	b. gospodarczy	20		g
437.	Runowo	dom	20		g
438.	Runowo	b. gospodarczy	22		g

439.	Runowo	dom	22		g
440.	Runowo	b. gospodarczy	23		g
441.	Runowo	dom	23		g
442.	Runowo	b. gospodarczy	25		g
443.	Runowo	dom	27		g
444.	Runowo	stodoła	30		g
445.	Runowo	dom	34		g
446.	Runowo	b. gospodarczy	39		g
447.	Runowo	dom	39		g
448.	Runowo	budynek gospodarczy	41		g
449.	Runowo	b. gospodarczy	47		g
450.	Runowo	remiza strażacka	48		g
451.	Runowo	b. gospodarczy	49		g
452.	Runowo	b. gospodarczy	54		g
453.	Runowo	dom	54		g
454.	Runowo	dom	59		g
455.	Runowo	dom	6		g
456.	Runowo	stodoła	6		g
457.	Runowo	dom	63		g
458.	Runowo	b. gospodarczy	64		g
459.	Runowo	dom	68		g
460.	Runowo	dom	7		g
461.	Runowo	stodoła	7		g
462.	Runowo	dom	76		g
463.	Runowo	b. gospodarczy	77		g
464.	Runowo	dom	77		g
465.	Runowo	budynek gospodarczy	78		g
466.	Runowo	b. gospodarczy	79		g
467.	Runowo	dom	83		g
468.	Runowo	dom	87		g
469.	Runowo	b. gospodarczy	87		g
470.	Runowo	b. gospodarczy	88		g
471.	Runowo	dom	88		g
472.	Runowo	b. gospodarczy	90		g
473.	Runowo	dom	90		g
474.	Runowo	b. gospodarczy	91		g
475.	Runowo	b. gospodarczy	95		g
476.	Runowo	dom	95		g
477.	Runowo	b. gospodarczy	96		g
478.	Runowo	dom	96		g
479.	Runowo	b. gospodarczy	97		g
480.	Runowo	dom	97		g
481.	Runowo	b. gospodarczy	99		g
482.	Runowo	dom	99		g
483.	Runowo	stodoła	99		g

484.	Runowo	krzyż przydrożny drewniany	k/1		g
485.	Runowo	krzyż drewniany	k/43		g
486.	Runowo	krzyż	k/77		g
487.	Runowo	kapliczka	k/89		g
488.	Runowo	kapliczka	k/95		g
489.	Runowo	krzyż metalowy	k/6		g
490.	Sarnowo	dom	16		g
491.	Sarnowo	budynek stacji kolejowej	21		g
492.	Sarnowo	b.gospodarczy	21		g
493.	Sarnowo	stodoła	29		g
494.	Sarnowo	dom	7		g
495.	Sarnowo	krzyż	k/16		g
496.	Stabunity	kapliczka z dzwonniczką			g
497.	Stryjkowo	b. gospodarczy	19		g
498.	Stryjkowo	b. gospodarczy	5		g
499.	Stryjkowo	b. gospodarczy	10		g
500.	Stryjkowo	dom	10		g
501.	Stryjkowo	stodoła	10		g
502.	Stryjkowo	b. gospodarczy	12		g
503.	Stryjkowo	dom	13		g
504.	Stryjkowo	stodoła	13		g
505.	Stryjkowo	budynek mieszkalno-gospodarczy	14		g
506.	Stryjkowo	dom	17		g
507.	Stryjkowo	dom	2		g
508.	Stryjkowo	b. gospodarczy	20		g
509.	Stryjkowo	dom	20		g
510.	Stryjkowo	b. gospodarczy	21		g
511.	Stryjkowo	dom	21		g
512.	Stryjkowo	stodoła	23		g
513.	Stryjkowo	dom	23		g
514.	Stryjkowo	b. gospodarczy	38		g
515.	Stryjkowo	dom	38		g
516.	Stryjkowo	dom	42		g
517.	Stryjkowo	b. gospodarczy	47		g
518.	Stryjkowo	b. gospodarczy	48		g
519.	Stryjkowo	dom	48		g
520.	Stryjkowo	stodoła	48		g
521.	Świętnik	b. gospodarczy	2		g
522.	Świętnik	dom	10		g
523.	Świętnik	dom	11		g
524.	Świętnik	b. gospodarczy	11		g
525.	Świętnik	dom	13		g
526.	Świętnik	dom	15/16		g
527.	Świętnik	b. gospodarczy II	5		g
528.	Świętnik	b. gospodarczy	6		g

529.	Świętnik	dom	6		g
530.	Świętnik	dom	7		g
531.	Świętnik	stodoła	7		g
532.	Świętnik	dom	8		g
533.	Świętnik	b.gospodarczy	8		g
534.	Wielochowo	dom	18		g
535.	Wielochowo	dom	13		g
536.	Wielochowo	stodoła	20		g
537.	Wielochowo	dom	28		g
538.	Wielochowo	krzyż drewniany	k/31		g
539.	Workiejmy	b. gospodarczy I	4		g
540.	Workiejmy	b. gospodarczy II	4		g
541.	Workiejmy	dom	10		g
542.	Workiejmy	stodoła	10		g
543.	Workiejmy	dom	11		g
544.	Workiejmy	b.gospodarczy	17		g
545.	Workiejmy	b.gospodarczy II	17		g
546.	Workiejmy	b.gospodarczy III	17		g
547.	Workiejmy	b. gospodarczy	2		g
548.	Workiejmy	dom	2		g
549.	Workiejmy	b. gospodarczy	9		g
550.	Workiejmy	dom	8		g
551.	Wróblik	ZDF: czworak-ob. b. mieszkalny	2		g
552.	Wróblik	ZDF: czworak-ob. b. mieszkalny	3		g
553.	Wróblik	ZDF: czworak-ob. b. mieszkalny	4		g
554.	Żytowo	kapliczka	-		g

ALEJE WPISANE DO GEZ GMINY WIEJSKIEJ LIDZBARK WARMIŃSKI

DROGI WOJEWÓDZKIE

I. ALEJE TYPOWANE DO OCHRONY JAKO ELEMENT KRAJOBRAZU KULTUROWEGO
** w ramach ochrony kursywą wskazano odcinki o wybitnych walorach kulturowych, przyrodniczych lub krajobrazowych*

Lp.	Numer drogi	Przebieg drogi	Droga lub odcinek drogi typowany do ochrony*
1	511N	granica państwa – Górowo Iławeckie – Lidzbark Warmiński	Cały przebieg, w tym odcinek o wybitnych walorach: - *odcinek skrzyżowanie z drogą nr bN – Gałajny*
2	513N	Pasłęk – Orneta – Mingajny – Babiak – Ignalin - Lidzbark Warmiński – Kiwity – Wozławki	Cały przebieg, w tym odcinek o wybitnych walorach: - *Krykajny – Orneta* - *Mingajny – Babiak* - *Ignalin – Lidzbark Warmiński* - *Lidzbark Warmiński – tory kolejowe* - *Kobiela – Wozławki*

DROGI POWIATOWE

Wpis do rejestru zabytków

Lp.	Numer drogi	Przebieg drogi	Droga/odcinek typowany do ochrony
3	1531N	Suryty – Gajlity – Radostowo	Odcinek Suryty – Gajlity
4	1946N	Blanki – Maków – Tolniki Wielkie – Kobiela (droga 513)	Odcinek Maków – droga 1535N (Blanki - Maków)

Aleje typowane do ochrony jako element krajobrazu kulturowego
**w ramach ochrony kursywą wskazano odcinki o wybitnych walorach kulturowych, przyrodniczych lub krajobrazowych*

Lp.	Numer drogi	Przebieg drogi	Droga/odcinek typowany do ochrony
5	1356N	Orneta – Opin – Wolnica – Lidzbark Warmiński	Odcinek Wolnica – skrzyżowanie z drogą nr 1415N (Wolnica – Lidzbark)
6	1357N	Górowo Iławeckie – Stabunity – Drwęca – Babiak	Na całej długości
7	1535N	Lidzbark Warmiński – Klutajny – Żegoty – Jeziorany	Na całej długości

Bn Załącznik nr 4 – Stanowiska archeologiczne GEZ

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr stan w miejscowości	nr stan na obszarze
1.	Babiak / dawniej Drwęca	Lidzbark Warmiński	15-60	I	11
2.	Babiak	Lidzbark Warmiński	16-60	I	23
3.	Blanki	Lidzbark Warmiński	18-62	I	16
4.	Blanki	Lidzbark Warmiński	19-63	V	18
5.	Blanki	Lidzbark Warmiński	19-63	IV	17
6.	Blanki	Lidzbark Warmiński	19-63	III	16
7.	Blanki	Lidzbark Warmiński	19-62	II	9
8.	Blanki	Lidzbark Warmiński	19-62	I	8
9.	Bobrownik	Lidzbark Warmiński	16-61	X	19
10.	Bobrownik	Lidzbark Warmiński	17-61	VI	50
11.	Bobrownik	Lidzbark Warmiński	17-61	V	49
12.	Bobrownik	Lidzbark Warmiński	17-61	IV	48
13.	Bobrownik	Lidzbark Warmiński	17-61	III	47
14.	Bobrownik	Lidzbark Warmiński	17-61	II	46
15.	Bobrownik	Lidzbark Warmiński	17-61	VIII	45
16.	Bobrownik	Lidzbark Warmiński	17-61	VII	51
17.	Bugi	Lidzbark Warmiński	16-60	IX	32
18.	Bugi	Lidzbark Warmiński	16-60	VIII	31
19.	Bugi	Lidzbark Warmiński	16-60	VII	30
20.	Bugi	Lidzbark Warmiński	16-60	VI	29
21.	Bugi	Lidzbark Warmiński	16-60	V	28
22.	Bugi	Lidzbark Warmiński	16-60	IV	27
23.	Bugi	Lidzbark Warmiński	16-60	III	26
24.	Bugi	Lidzbark Warmiński	16-60	I	24
25.	Bugi	Lidzbark Warmiński	16-60	II	25
26.	Długołęka	Lidzbark Warmiński	17-61	IV	54
27.	Długołęka	Lidzbark Warmiński	17-61	III	52
28.	Długołęka	Lidzbark Warmiński	17-61	V	53
29.	Długołęka	Lidzbark Warmiński	16-61	II	20
30.	Długołęka	Lidzbark Warmiński	16-62	I	9
31.	Drwęca	Lidzbark Warmiński	15-60	II	12
32.	Drwęca	Lidzbark Warmiński	15-60	IV	14
33.	Drwęca	Lidzbark Warmiński	15-60	V	15
34.	Drwęca	Lidzbark Warmiński	15-60	VI	16
35.	Drwęca	Lidzbark Warmiński	15-60	I	29
36.	Drwęca	Lidzbark Warmiński	15-60	III	13
37.	Grabniak	Lidzbark Warmiński	15-60	I	10
38.	Ignalin	Lidzbark Warmiński	16-61	II	5
39.	Ignalin	Lidzbark Warmiński	16-61	VII	12
40.	Ignalin	Lidzbark Warmiński	16-61	III	6
41.	Ignalin	Lidzbark Warmiński	16-61	X	9
42.	Ignalin	Lidzbark Warmiński	16-61	IV	7
43.	Ignalin	Lidzbark Warmiński	16-61	XI	21
44.	Ignalin	Lidzbark Warmiński	16-61	I	4

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr stan w miejscowości	nr stan na obszarze
1.	Babiak / dawniej Drwęca	Lidzbark Warmiński	15-60	I	11
45.	Ignalin	Lidzbark Warmiński	16-61	VI	11
46.	Ignalin	Lidzbark Warmiński	16-61	V	8
47.	Ignalin	Lidzbark Warmiński	16-61	IX	15
48.	Ignalin	Lidzbark Warmiński	15-61	XII	8
49.	Ignalin	Lidzbark Warmiński	16-61	VIII	14
50.	Jagodowo	Lidzbark Warmiński	15-62	VI	13
51.	Jagodowo	Lidzbark Warmiński	15-62	V	12
52.	Jagodowo	Lidzbark Warmiński	15-62	IV	11
53.	Jagodowo	Lidzbark Warmiński	15-62	III	10
54.	Jagodowo	Lidzbark Warmiński	15-62	I	3
55.	Jagodowo	Lidzbark Warmiński	15-62	II	4
56.	Jarandowo	Lidzbark Warmiński	18-62	I	11
57.	Jarandowo	Lidzbark Warmiński	18-62	III	14
58.	Jarandowo	Lidzbark Warmiński	18-62	II	13
59.	Kaszuny	Lidzbark Warmiński	16-60	III	6
60.	Kaszuny	Lidzbark Warmiński	16-60	VII	10
61.	Kaszuny	Lidzbark Warmiński	16-60	I	4
62.	Kaszuny	Lidzbark Warmiński	16-60	II	5
63.	Kaszuny	Lidzbark Warmiński	16-60	IV	7
64.	Kaszuny	Lidzbark Warmiński	16-60	V	8
65.	Kaszuny	Lidzbark Warmiński	16-60	VI	9
66.	Kaszuny	Lidzbark Warmiński	16-60	XI	15
67.	Kaszuny	Lidzbark Warmiński	16-60	VIII	11
68.	Kaszuny	Lidzbark Warmiński	16-60	IX	12
69.	Kaszuny	Lidzbark Warmiński	16-60	XII	13
70.	Kaszuny	Lidzbark Warmiński	16-60	X	14
71.	Kierz	Lidzbark Warmiński	18-62	IV	10
72.	Kierz	Lidzbark Warmiński	18-62	III	9
73.	Kierz	Lidzbark Warmiński	18-62	II	8
74.	Kierz	Lidzbark Warmiński	18-62	I	7
75.	Kierz	Lidzbark Warmiński	19-62	I	10
76.	Kierz	Lidzbark Warmiński	19-62	II	11
77.	Kłębowo	Lidzbark Warmiński	17-62	I	15
78.	Kłębowo	Lidzbark Warmiński	17-62	III	17
79.	Kłębowo	Lidzbark Warmiński	17-62	VI	20
80.	Kłębowo	Lidzbark Warmiński	17-62	IV	18
81.	Kłębowo	Lidzbark Warmiński	17-62	V	19
82.	Kłębowo	Lidzbark Warmiński	17-62	II	16
83.	Kłębowo	Lidzbark Warmiński	17-62	VIII	27
84.	Kłębowo	Lidzbark Warmiński	17-62	IX	28
85.	Kłębowo	Lidzbark Warmiński	17-62	XI	30
86.	Kłębowo	Lidzbark Warmiński	18-62	XII	12
87.	Kłębowo	Lidzbark Warmiński	17-62	X	29
88.	Kłębowo	Lidzbark Warmiński	17-62	VII	21
89.	Kłusity Wielkie	Lidzbark Warmiński	15-60	II	5

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr stan w miejscowości	nr stan na obszarze
1.	Babiak / dawniej Drwęca	Lidzbark Warmiński	15-60	I	11
90.	Kłusity Wielkie	Lidzbark Warmiński	15-60	V	6
91.	Kłusity Wielkie	Lidzbark Warmiński	15-60	III	7
92.	Kłusity Wielkie	Lidzbark Warmiński	15-60	IV	8
93.	Kłusity Wielkie	Lidzbark Warmiński	15-60	I	4
94.	Knipy	Lidzbark Warmiński	16-63	VI	13
95.	Knipy	Lidzbark Warmiński	16-63	I	2
96.	Knipy	Lidzbark Warmiński	16-63	II	7
97.	Knipy	Lidzbark Warmiński	16-63	III	8
98.	Knipy	Lidzbark Warmiński	16-63	V	12
99.	Knipy	Lidzbark Warmiński	16-63	VII	14
100.	Knipy	Lidzbark Warmiński	16-63	VIII	15
101.	Knipy	Lidzbark Warmiński	16-63	IX	16
102.	Knipy	Lidzbark Warmiński	16-63	X	17
103.	Knipy	Lidzbark Warmiński	16-63	XI	18
104.	Knipy	Lidzbark Warmiński	16-63	XII	22
105.	Knipy	Lidzbark Warmiński	16-63	IV	11
106.	Kochanówka	Lidzbark Warmiński	18-62	II	2
107.	Kochanówka	Lidzbark Warmiński	18-62	IV	4
108.	Kochanówka	Lidzbark Warmiński	18-62	V	5
109.	Kochanówka	Lidzbark Warmiński	18-62	VI	6
110.	Kochanówka	Lidzbark Warmiński	18-62	III	3
111.	Kochanówka	Lidzbark Warmiński	18-62	I	1
112.	Koniewo	Lidzbark Warmiński	16-62	X	59
113.	Koniewo	Lidzbark Warmiński	16-62	VIII	57
114.	Koniewo	Lidzbark Warmiński	15-62	XIV	2
115.	Koniewo	Lidzbark Warmiński	15-62	XV	7
116.	Koniewo	Lidzbark Warmiński	16-62	VII	56
117.	Koniewo	Lidzbark Warmiński	16-62	VI	55
118.	Koniewo	Lidzbark Warmiński	16-62	V	54
119.	Koniewo	Lidzbark Warmiński	16-62	IV	53
120.	Koniewo	Lidzbark Warmiński	16-62	III	48
121.	Koniewo	Lidzbark Warmiński	16-62	II	47
122.	Koniewo	Lidzbark Warmiński	16-62	I	46
123.	Koniewo	Lidzbark Warmiński	16-62	XII	21
124.	Koniewo	Lidzbark Warmiński	15-62	XVI	8
125.	Koniewo	Lidzbark Warmiński	15-62	XVII	9
126.	Koniewo	Lidzbark Warmiński	16-62	XI	60
127.	Koniewo	Lidzbark Warmiński	15-62	XVIII	1
128.	Koniewo	Lidzbark Warmiński	16-62	IX	58
129.	Kotowo	Lidzbark Warmiński	15-63	IX	20
130.	Kotowo	Lidzbark Warmiński	15-63	VIII	8
131.	Kotowo	Lidzbark Warmiński	15-63	X	21
132.	Kotowo	Lidzbark Warmiński	15-63	VII	7
133.	Kotowo	Lidzbark Warmiński	15-63	IV	4

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr stan w miejscowości	nr stan na obszarze
1.	Babiak / dawniej Drwęca	Lidzbark Warmiński	15-60	I	11
134.	Kotowo	Lidzbark Warmiński	15-63	VI	6
135.	Kotowo	Lidzbark Warmiński	15-63	III	3
136.	Kotowo	Lidzbark Warmiński	15-63	II	2
137.	Kotowo	Lidzbark Warmiński	15-63	I	1
138.	Kotowo	Lidzbark Warmiński	15-63	V	5
139.	Kraszewo	Lidzbark Warmiński	17-62	IV	7
140.	Kraszewo	Lidzbark Warmiński	17-62	VII	10
141.	Kraszewo	Lidzbark Warmiński	17-62	III	6
142.	Kraszewo	Lidzbark Warmiński	17-62	II	5
143.	Kraszewo	Lidzbark Warmiński	17-62	I	4
144.	Kraszewo	Lidzbark Warmiński	17-62	V	8
145.	Krazsewo	Lidzbark Warmiński	17-62	VI	9
146.	Kraszewo	Lidzbark Warmiński	17-62	VIII	11
147.	Kraszewo	Lidzbark Warmiński	17-62	IX	12
148.	Łabno	Lidzbark Warmiński	17-62	IV	45
149.	Łabno	Lidzbark Warmiński	17-62	V	46
150.	Łabno	Lidzbark Warmiński	17-62	III	44
151.	Łabno	Lidzbark Warmiński	17-62	VI	47
152.	Łabno	Lidzbark Warmiński	17-62	II	43
153.	Łabno	Lidzbark Warmiński	17-62	VII	48
154.	Łabno	Lidzbark Warmiński	17-62	VIII	49
155.	Łabno	Lidzbark Warmiński	17-62	IX	50
156.	Łabno	Lidzbark Warmiński	17-62	X	51
157.	Łabno	Lidzbark Warmiński	17-62	XI	14
158.	Łabno	Lidzbark Warmiński	17-62	I	42
159.	Łaniewo	Lidzbark Warmiński	17-61	X	37
160.	Łaniewo	Lidzbark Warmiński	17-61	V	33
161.	Łaniewo	Lidzbark Warmiński	17-61	I	3
162.	Łaniewo	Lidzbark Warmiński	17-61	II	30
163.	Łaniewo	Lidzbark Warmiński	17-61	XII	39
164.	Łaniewo	Lidzbark Warmiński	17-61	IV	32
165.	Łaniewo	Lidzbark Warmiński	17-61	VIII	44
166.	Łaniewo	Lidzbark Warmiński	17-61	VI	34
167.	Łaniewo	Lidzbark Warmiński	17-61	VII	35
168.	Łaniewo	Lidzbark Warmiński	17-61	IX	36
169.	Łaniewo	Lidzbark Warmiński	17-61	XI	38
170.	Łaniewo	Lidzbark Warmiński	17-61	XIII	40
171.	Łaniewo	Lidzbark Warmiński	17-61	XIV	41
172.	Łaniewo	Lidzbark Warmiński	17-61	XV	42
173.	Łaniewo	Lidzbark Warmiński	17-61	XVI	43
174.	Łaniewo	Lidzbark Warmiński	17-61	III	31
175.	Markajmy	Lidzbark Warmiński	16-62	X	33
176.	Markajmy	Lidzbark Warmiński	16-62	III	26
177.	Markajmy	Lidzbark Warmiński	16-62	I	5

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr stan w miejscowości	nr stan na obszarze
1.	Babiak / dawniej Drwęca	Lidzbark Warmiński	15-60	I	11
178.	Markajmy	Lidzbark Warmiński	16-62	IV	27
179.	Markajmy	Lidzbark Warmiński	16-62	V	28
180.	Markajmy	Lidzbark Warmiński	16-62	VI	29
181.	Markajmy	Lidzbark Warmiński	16-62	VII	30
182.	Markajmy	Lidzbark Warmiński	16-62	XXI	45
183.	Markajmy	Lidzbark Warmiński	16-63	XXI	19
184.	Markajmy	Lidzbark Warmiński	16-62	IX	32
185.	Markajmy	Lidzbark Warmiński	16-62	VIII	31
186.	Markajmy	Lidzbark Warmiński	17-62	II	56
187.	Markajmy	Lidzbark Warmiński	16-62	XX	44
188.	Markajmy	Lidzbark Warmiński	16-62	XIX	43
189.	Markajmy	Lidzbark Warmiński	16-62	XVIII	42
190.	Markajmy	Lidzbark Warmiński	16-62	XV	39
191.	Markajmy	Lidzbark Warmiński	16-62	XIV	37
192.	Markajmy	Lidzbark Warmiński	16-62	XIII	36
193.	Markajmy	Lidzbark Warmiński	16-62	XVII	41
194.	Markajmy	Lidzbark Warmiński	16-62	XI	34
195.	Markajmy	Lidzbark Warmiński	16-62	XII	35
196.	Markajmy	Lidzbark Warmiński	16-62	XVI	40
197.	Marków	Lidzbark Warmiński	16-62	I	6
198.	Medyny	Lidzbark Warmiński	17-62	X	34
199.	Medyny	Lidzbark Warmiński	17-62	XII	36
200.	Medyny	Lidzbark Warmiński	17-62	XIII	37
201.	Medyny	Lidzbark Warmiński	17-62	XIV	38
202.	Medyny	Lidzbark Warmiński	17-62	XVII	41
203.	Medyny	Lidzbark Warmiński	17-62	XVI	40
204.	Medyny	Lidzbark Warmiński	17-62	IV	24
205.	Medyny	Lidzbark Warmiński	17-62	I	1
206.	Medyny	Lidzbark Warmiński	17-62	XV	39
207.	Medyny	Lidzbark Warmiński	17-62	V	25
208.	Medyny	Lidzbark Warmiński	17-62	VI	26
209.	Medyny	Lidzbark Warmiński	17-62	VII	31
210.	Medyny	Lidzbark Warmiński	17-62	VIII	32
211.	Medyny	Lidzbark Warmiński	17-62	IX	33
212.	Medyny	Lidzbark Warmiński	17-63	XIX	36
213.	Medyny	Lidzbark Warmiński	17-62	II	2
214.	Medyny	Lidzbark Warmiński	17-62	III	3
215.	Medyny	Lidzbark Warmiński	17-63	XVIII	8
216.	Medyny	Lidzbark Warmiński	17-62	XI	35
217.	Miejska Wola	Lidzbark Warmiński	16-60	I	16
218.	Miejska Wola	Lidzbark Warmiński	16-60	VI	21
219.	Miejska Wola	Lidzbark Warmiński	16-60	V	20
220.	Miejska Wola	Lidzbark Warmiński	16-60	IV	19
221.	Miejska Wola	Lidzbark Warmiński	16-60	III	18

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr stan w miejscowości	nr stan na obszarze
1.	Babiak / dawniej Drwęca	Lidzbark Warmiński	15-60	I	11
222.	Miejska Wola	Lidzbark Warmiński	16-60	II	17
223.	Miejska Wola	Lidzbark Warmiński	16-60	VII	22
224.	Miłogórze	Lidzbark Warmiński	17-61	I	1
225.	Miłogórze	Lidzbark Warmiński	17-61	II	4
226.	Miłogórze	Lidzbark Warmiński	17-61	III	5
227.	Nowa Wieś Wielka	Lidzbark Warmiński	15-61	I	4
228.	Nowa Wieś Wielka	Lidzbark Warmiński	15-61	II	21
229.	Nowa Wieś Wielka	Lidzbark Warmiński	15-61	III	22
230.	Nowa Wieś Wielka	Lidzbark Warmiński	15-61	IV	23
231.	Nowa Wieś Wielka	Lidzbark Warmiński	15-61	V	24
232.	Nowosady	Lidzbark Warmiński	17-61	VI	12
233.	Nowosady	Lidzbark Warmiński	17-61	II	6
234.	Nowosady	Lidzbark Warmiński	17-61	III	7
235.	Nowosady	Lidzbark Warmiński	17-62	I	13
236.	Nowosady	Lidzbark Warmiński	17-61	IV	8
237.	Nowosady	Lidzbark Warmiński	17-61	V	9
238.	Pilnik (PGR)	Lidzbark Warmiński	17-62	I	52
239.	Pomorowo	Lidzbark Warmiński	17-61	X	21
240.	Pomorowo	Lidzbark Warmiński	17-61	XV	28
241.	Pomorowo	Lidzbark Warmiński	17-61	XIV	27
242.	Pomorowo	Lidzbark Warmiński	17-61	XIII	26
243.	Pomorowo	Lidzbark Warmiński	17-61	I	2
244.	Pomorowo	Lidzbark Warmiński	17-61	II	13
245.	Pomorowo	Lidzbark Warmiński	17-61	XII	11
246.	Pomorowo	Lidzbark Warmiński	17-61	VIII	19
247.	Pomorowo	Lidzbark Warmiński	17-61	IX	20
248.	Pomorowo	Lidzbark Warmiński	17-61	XVI	29
249.	Pomorowo	Lidzbark Warmiński	17-61	III	14
250.	Pomorowo	Lidzbark Warmiński	17-61	IV	15
251.	Pomorowo	Lidzbark Warmiński	17-61	V	16
252.	Pomorowo	Lidzbark Warmiński	17-61	VI	17
253.	Pomorowo	Lidzbark Warmiński	17-61	VII	18
254.	Pomorowo	Lidzbark Warmiński	17-61	XI	10
255.	Redy	Lidzbark Warmiński	16-61	II	13
256.	Redy	Lidzbark Warmiński	16-62	I	25
257.	Rogóz	Lidzbark Warmiński	16-63	VI	23
258.	Rogóż	Lidzbark Warmiński	16-63	IV	5
259.	Rogóż	Lidzbark Warmiński	16-63	V	6
260.	Rogóż	Lidzbark Warmiński	16-63	III	4
261.	Rogóż	Lidzbark Warmiński	16-62	XVII	52
262.	Rogóż	Lidzbark Warmiński	16-62	XVI	51
263.	Rogóż	Lidzbark Warmiński	16-62	XV	50
264.	Rogóż	Lidzbark Warmiński	16-62	II	49
265.	Rogóż	Lidzbark Warmiński	16-62	XVIII	4

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr stan w miejscowości	nr stan na obszarze
1.	Babiak / dawniej Drwęca	Lidzbark Warmiński	15-60	I	11
266.	Rogóż	Lidzbark Warmiński	15-63	VII	13
267.	Rogóż	Lidzbark Warmiński	15-63	VIII	14
268.	Rogóż	Lidzbark Warmiński	15-63	IX	15
269.	Rogóż	Lidzbark Warmiński	15-63	X	16
270.	Rogóż	Lidzbark Warmiński	15-63	XIV	29
271.	Rogóż	Lidzbark Warmiński	15-63	XIII	19
272.	Rogóż	Lidzbark Warmiński	15-63	XII	18
273.	Rogóż	Lidzbark Warmiński	15-63	XI	17
274.	Rogóż Szwedzkie Wały	Lidzbark Warmiński	16-62	I	3
275.	Runowo	Lidzbark Warmiński	16-61	II	2
276.	Runowo	Lidzbark Warmiński	16-61	III	3
277.	Runowo	Lidzbark Warmiński	16-61	VI	17
278.	Runowo	Lidzbark Warmiński	16-61	V	16
279.	Runowo	Lidzbark Warmiński	16-61	I	1
280.	Runowo	Lidzbark Warmiński	16-61	IV	10
281.	Runowo	Lidzbark Warmiński	16-61	VII	18
282.	Sabunity-Stabunity	Lidzbark Warmiński	15-60	IX	26
283.	Sarnowo	Lidzbark Warmiński	17-63	V	13
284.	Sarnowo	Lidzbark Warmiński	16-63	II	21
285.	Sarnowo	Lidzbark Warmiński	16-63	I	20
286.	Sarnowo	Lidzbark Warmiński	17-63	III	11
287.	Sarnowo	Lidzbark Warmiński	17-63	IV	12
288.	Sarnowo	Lidzbark Warmiński	17-63	II	10
289.	Sarnowo	Lidzbark Warmiński	17-63	I	9
290.	Stabunity	Lidzbark Warmiński	15-60	VI	22
291.	Stabunity	Lidzbark Warmiński	15-60	X	30
292.	Stabunity	Lidzbark Warmiński	15-60	VII	23
293.	Stabunity	Lidzbark Warmiński	15-60	V	21
294.	Stabunity	Lidzbark Warmiński	15-60	IV	20
295.	Stabunity	Lidzbark Warmiński	15-60	III	19
296.	Stabunity	Lidzbark Warmiński	15-60	II	18
297.	Stabunity	Lidzbark Warmiński	15-60	I	17
298.	Stryjkowo	Lidzbark Warmiński	18-61	XI	11
299.	Stryjkowo	Lidzbark Warmiński	18-61	IX	9
300.	Stryjkowo	Lidzbark Warmiński	18-61	V	5
301.	Stryjkowo	Lidzbark Warmiński	18-61	VI	6
302.	Stryjkowo	Lidzbark Warmiński	18-61	IV	4
303.	Stryjkowo	Lidzbark Warmiński	18-61	VII	7
304.	Stryjkowo	Lidzbark Warmiński	18-61	VIII	8
305.	Stryjkowo	Lidzbark Warmiński	18-61	X	10
306.	Stryjkowo	Lidzbark Warmiński	18-61	II	2
307.	Stryjkowo	Lidzbark Warmiński	18-61	I	1
308.	Stryjkowo	Lidzbark Warmiński	18-61	III	3
309.	Suryty	Lidzbark Warmiński	18-62	I	15

Lp.	Miejscowość	Gmina	nr obszaru AZP	nr stan w miejscowości	nr stan na obszarze
1.	Babiak / dawniej Drwęca	Lidzbark Warmiński	15-60	I	11
310.	Suryty	Lidzbark Warmiński	19-62	III	7
311.	Suryty	Lidzbark Warmiński	19-62	II	6
312.	Suryty	Lidzbark Warmiński	19-62	I	1
313.	Świętnik	Lidzbark Warmiński	17-62	II	22
314.	Świętnik	Lidzbark Warmiński	17-63	V	37
315.	Świętnik	Lidzbark Warmiński	17-62	III	23
316.	Wielochowo	Lidzbark Warmiński	15-62	V	21
317.	Wielochowo	Lidzbark Warmiński	16-62	III	23
318.	Wielochowo	Lidzbark Warmiński	16-62	II	22
319.	Wielochowo	Lidzbark Warmiński	16-62	IV	24
320.	Wielochowo	Lidzbark Warmiński	16-62	I	2
321.	Workiejmy	Lidzbark Warmiński	15-61	VII	10
322.	Workiejmy	Lidzbark Warmiński	15-60	X	27
323.	Workiejmy	Lidzbark Warmiński	15-60	XI	28
324.	Workiejmy	Lidzbark Warmiński	15-61	I	1
325.	Workiejmy	Lidzbark Warmiński	15-61	II	2
326.	Workiejmy	Lidzbark Warmiński	15-61	III	3
327.	Workiejmy	Lidzbark Warmiński	15-61	IV	5
328.	Workiejmy	Lidzbark Warmiński	15-61	V	6
329.	Workiejmy	Lidzbark Warmiński	15-61	VI	9
330.	Workiejmy	Lidzbark Warmiński	15-61	IX	11
331.	Workiejmy	Lidzbark Warmiński	15-61	VI	7
332.	Żytowo	Lidzbark Warmiński	15-62	I	5
333.	Żytowo	Lidzbark Warmiński	15-62	II	6

Załącznik nr 5

OBIEKTY DODANE do GEZ dla Gminy Wiejskiej Lidzbark Warmiński
w ramach aktualizacji z 2014 r.

	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	LOKALIZACJA	EWIDENCJA
1.	Babiak	kaplica	k/49		g
2.	Babiak	kapliczka w zespole kościelnym	-		g
3.	Babiak	kapliczka w zespole kościelnym	-		g
4.	Blanki	dom	14		g
5.	Blanki	kapliczka	k/13		g
6.	Bugi	dom	13		g
7.	Drwęca	dom	16		g
8.	Ignalin	b.gospodarczy	12		g
9.	Ignalin	dom	10		g
10.	Ignalin	b.gospodarczy	10		g
11.	Ignalin	kapliczka	k/51		g
12.	Ignalin	kapliczka	k/39		g
13.	Jarandowo	spichlerz	1		g
14.	Kierz	kapliczka	k/3		
15.	Kierz	kapliczka	k/3		
16.	Kłębowo	kapliczka		przy kościele	g
17.	Kłębowo	kapliczka		przy kościele	g
18.	Knipy	kapliczka		w lesie	g
19.	Knipy	kapliczka	k.30		g
20.	Knipy	kapliczka	k.4		g
21.	Knipy	kapliczka	k.4.		g
22.	Kochanówka	kapliczka	-	w centrum wsi	g
23.	Kochanówka	kapliczka	K/25		g
24.	Kochanówka	kapliczka	K/11		g
25.	Kochanówka	kapliczka	K/3		g
26.	Kochanówka	dom	3		g
27.	Kochanówka	dom	11		g
28.	Koniewo	Krzyż metalowy		przy drodze do Lidzbarka Warmińskiego	g
29.	Kraszewo	krzyż przydrożny	k/11		g
30.	Lauda	Budynek mieszkalno – gospodarczy	6		g
31.	Łaniewo	dom	17		g
32.	Łaniewo	dom	53		g
33.	Łaniewo	bud. gosp	53		g

34.	Medyny	dom	1		g
35.	Medyny	krzyż metalowy	k/15		g
36.	Miejska Wola	krzyż przydrożny	k/2		g
37.	Miejska Wola	krzyż przydrożny	k/13		g
38.	Miejska Wola	krzyż przydrożny	k/35		g
39.	Miejska Wola	kapliczka		Przy drodze na Bugi	g
40.	Miłogórze	krzyż metalowy		Przy drodze, pomiędzy domami 61 a 56	g
41.	Morawa	b.gospodarczy	4		g
42.	Nowa Wieś Wielka	kapliczka	k/5		g
43.	Nowosady	kaplica		w centrum wsi	g
44.	Pilnik	kom. gospodarcza	7	zespół dworsko – folwarczny	g
45.	Pilnik	bud. gospodarczy	k/3	zespół dworsko – folwarczny	g
46.	Pilnik	remiza	k/3	zespół dworsko – folwarczny	g
47.	Stryjkowo	Metalowy krzyż	k/36		g
48.	Rogóż	ZSK: dom	41		g
49.	Rogóż	ZSK: magazyn I	41		g
50.	Rogóż	ZSK: magazyn II	41		g
51.	Rogóż	b.gospodarczy	45		g
52.	Rogóż	pomnik poległych w czasie I wś	k/26		g
53.	Runowo	dom	60		g
54.	Runowo	kapliczka	k/97		g
55.	Sarnowo	b.stacji kolejowej	21		
56.	Suryty	kapliczka	k. 15		g
57.	Suryty	szkoła ob. dom	15		g
58.	Wielochowo	dom	10		g
59.	Wielochowo	obora	10		g
60.	Wielochowo	budynek gospodarczy	10		g
61.	Workiejmy	kapliczka		na płd. - zach.	g
62.	Workiejmy	kapliczka		przy drodze na Ignalin	g

Załącznik 6.

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Lidzbark Warmiński

(wersja ostateczna, zawierająca obiekty dodane przez FOMT, bez stanowiska archeologicznych, ustalona na podstawie konsultacji z WUOZ w Olsztynie w okresie od listopada 2013 do października 2014 r.)

L.p.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	ADRES	LOKALIZACJA/ UWAGI	EWIDENCJA
1.	Babiak	kościół p.w. św. Anny i Augustyna		centrum wsi	rej. zab. nr A - 1157 z 7.09.1968
2.	Babiak	cmentarz przykościelny		k. kościoła p.w. św. Anny i Augustyna	rej. zab. nr A - 1157 z 7.09.1968
3.	Babiak	kapliczka w zespole kościelnym	-		g
4.	Babiak	kapliczka w zespole kościelnym	-		g
5.	Babiak	krzyż przydrożny	k. 4		g
6.	Babiak	kaplica	k/49		g
7.	Babiak	leśniczówka	-		g
8.	Babiak	b. gospodarczy	-		g
9.	Babiak	cmentarz rzymskokatolicki/ parafialny	-	na płdn.skraju wsi, przy drodze do Runowa	w
10.	Babiak	dom	10		g
11.	Babiak	szkoła-ob. budynek mieszkalny	11		g
12.	Babiak	dom	12		g
13.	Babiak	b. gospodarczy	14		g
14.	Babiak	dom	16		g
15.	Babiak	b. gospodarczy	16		g
16.	Babiak	plebania	17		g
17.	Babiak	dom	18		g
18.	Babiak	b. gospodarczy	18		g
19.	Babiak	dom II	19		g
20.	Babiak	dom	21		g
21.	Babiak	dom	23-24		g
22.	Babiak	dom	25		g
23.	Babiak	b. gospodarczy	25		g
24.	Babiak	Dom	26		g
25.	Babiak	b. gospodarcze I	26		g
26.	Babiak	dom z b.gospodarczym	28		g
27.	Babiak	dom	29		g
28.	Babiak	dom	37		g
29.	Babiak	b gospodarczy	37		g
30.	Babiak	dom	38		g
31.	Babiak	dom	39		g
32.	Babiak	dom	41		g
33.	Babiak	dom	42		g

34.	Babiak	dom	43		g
35.	Babiak	stodoła	44		g
36.	Babiak	Sodoła	45		g
37.	Babiak	dom	46		g
38.	Babiak	b. gospodarczy	46		g
39.	Babiak	dom	47		g
40.	Babiak	b. gospodarczy I	47		g
41.	Babiak	b. gospodarczy II	47		g
42.	Babiak	stodoła	47		g
43.	Babiak	budynek mieszkalno-gospodarczy	49		g
44.	Babiak	b. gospodarczy	49		g
45.	Babiak	stodoła	49		g
46.	Babiak	kapliczka	k/1		g
47.	Babiak	remiza strażacka	k/14	n-ko domu nr 12	g
48.	Babiak	kapliczka	k/15		g
49.	Babiak	kapliczka	k/29		g
50.	Babiak	kapliczka	k/31		g
51.	Blanki	kościół p.w. św. Michała Archanioła		w centrum wsi	nr rej.: A-1152 z 3.09.1968
52.	Blanki	cmentarz przykościelny		w centrum wsi	nr rej.: A-1152 z 3.09.1968
53.	Blanki	cmentarz ewangelicki/ob..katolicki	-	na końcu wsi, przy drodze do wsi Suryty	w
54.	Blanki	dom	1		g
55.	Blanki	stodoła	1		g
56.	Blanki	b. gospodarczy	10-11		g
57.	Blanki	dom	13		g
58.	Blanki	dom	14		g
59.	Blanki	dom	16		g
60.	Blanki	obora	16		g
61.	Blanki	stodoła	16		g
62.	Blanki	dom	17		g
63.	Blanki	dom	19		g
64.	Blanki	b. gospodarczy	19		g
65.	Blanki	b. gospodarczy	20		g
66.	Blanki	b. gospodarczy	21		g
67.	Blanki	szkoła-ob. b.mieszkalny	24		g
68.	Blanki	dom	26		g
69.	Blanki	b. gospodarczy	25-26		g
70.	Blanki	dom	27		g
71.	Blanki	b. gospodarczy	28		g
72.	Blanki	dom	3		g
73.	Blanki	b.gospodarczy	31		g
74.	Blanki	stodoła	32		g
75.	Blanki	dom	33		g
76.	Blanki	obora	33		g

77.	Blanki	stodoła	33		g
78.	Blanki	dom	34		g
79.	Blanki	b.gospodarczy	34		g
80.	Blanki	kuźnia	34		g
81.	Blanki	dom	35		g
82.	Blanki	b. gospodarczy	35		g
83.	Blanki	obora	35		g
84.	Blanki	stodoła	35		g
85.	Blanki	dom	36		g
86.	Blanki	dom	37		g
87.	Blanki	stodoła	37		g
88.	Blanki	stodoła	40-41		g
89.	Blanki	b. gospodarczy	43		g
90.	Blanki	stodoła	43		g
91.	Blanki	dom	45		g
92.	Blanki	b. gospodarczy	45		g
93.	Blanki	stodoła	45		g
94.	Blanki	dom	47/48		g
95.	Blanki	dom	6		g
96.	Blanki	kapliczka	k/16		g
97.	Blanki	kapliczka	k/13		g
98.	Blanki	krzyż	k/23		g
99.	Blanki	krzyż	k/35		g
100.	Bobrownik	budynek stacji kolejowej ob. mieszkalny	-		g
101.	Bobrownik	dom	12		g
102.	Bobrownik	dom	15		g
103.	Bobrownik	b. gospodarczy	15		g
104.	Bobrownik	stodoła	17		g
105.	Bobrownik	dom	3		g
106.	Bobrownik	krzyż drewniany	k/12		g
107.	Budniki	park dworski		w centrum wsi	w
108.	Budniki	dom	4-5		g
109.	Bugi	kaplica fil. p.w. św. Wojciecha, 2 poł. XIX		w centrum wsi	nr rej.: A-4023 z 4.12.1997
110.	Bugi	spichlerz	k.9		g
111.	Bugi	cmentarz ewangelicki	-	ok. 100m na płn.od wsi, w polu.	w
112.	Bugi	dom	1		g
113.	Bugi	b. gospodarczy	1		g
114.	Bugi	stodoła	1		g
115.	Bugi	b. gospodarczy	2		g
116.	Bugi	szkoła	4		g
117.	Bugi	budynek gospodarczy	4		g
118.	Bugi	dom	5		g
119.	Bugi	b. gospodarczy	6-7		g
120.	Bugi	stodoła	6-7		g

121.	Bugi	dom	8		g
122.	Bugi	dom	13		g
123.	Bugi	kapliczka	k/12		g
124.	Bugi	kapliczka	k/13		g
125.	Bugi	kapliczka tynkowana	k/4		g
126.	Długołęka	dom	3		g
127.	Długołęka	dom	5		g
128.	Długołęka	dom	7		g
129.	Drwęca	dom	1		g
130.	Drwęca	b. gospodarczy	1		g
131.	Drwęca	stodoła	1		g
132.	Drwęca	dom	10		g
133.	Drwęca	b. gospodarczy	10		g
134.	Drwęca	stodoła	10		g
135.	Drwęca	dwór	12		g
136.	Drwęca	dom	14		g
137.	Drwęca	b. gospodarczy	14		g
138.	Drwęca	stodoła	14		g
139.	Drwęca	dom	16		g
140.	Drwęca	budynek gospodarczy	16		g
141.	Drwęca	dom	18		g
142.	Drwęca	dom	3		g
143.	Drwęca	b. gospodarczy	3		g
144.	Drwęca	dom- pięciorak	4		g
145.	Drwęca	b. gospodarczy	4		g
146.	Drwęca	dom	8		g
147.	Drwęca	dom	9		g
148.	Drwęca	stodoła	9		g
149.	Drwęca	kapliczka	k/17		g
150.	Drwęca	kapliczka	k/7		g
151.	Gajlity	dwór	2		nr rej.: A-1068 z 3.08.1968
152.	Gajlity	spichlerz	2		nr rej.: A-1147 z 2.09.1968
153.	Gajlity	park krajobrazowy	2		nr rej.: A-1562 z 11.09.1984
154.	Ignalin	kościół p.w. św. Jana Ewangelisty	12	w centrum wsi	nr rej.: A-1146 z 2.09.1968
155.	Ignalin	cmentarz przykościelny	12	w centrum wsi	nr rej.: A-1146 z 2.09.1968
156.	Ignalin	kapliczka przydrożna	-	na pónocny zachód od wsi, przy głównej drodze	g
157.	Ignalin	cmentarz rzymskokatolicki/parafialny	-	na zach.skraju wsi,przy drodze do Runowa	w
158.	Ignalin	dom	10		g
159.	Ignalin	bud. gospodarczy	10		g
160.	Ignalin	organistówka	11		g

161.	Ignalin	b.gospodarczy	11		g
162.	Ignalin	plebania	12		nr rej.: A-1145 z 2.09.1968
163.	Ignalin	bud. gospodarczy	12		g
164.	Ignalin	b.gospodarczy	18		g
165.	Ignalin	dom	19		g
166.	Ignalin	dom	20		g
167.	Ignalin	b. gospodarczy/mieszkalny	20		g
168.	Ignalin	dom	22		g
169.	Ignalin	budynek mieszkalno-gospodarczy	24		g
170.	Ignalin	dom	26		g
171.	Ignalin	b. gospodarczy I	27		g
172.	Ignalin	dom	28		g
173.	Ignalin	b. gospodarczy	28		g
174.	Ignalin	dom	3		g
175.	Ignalin	dom	30		g
176.	Ignalin	b. gospodarczy I	30		g
177.	Ignalin	dom	32		g
178.	Ignalin	dom	34		g
179.	Ignalin	dom	35		g
180.	Ignalin	b.gospodarczy	37		g
181.	Ignalin	dom	49		g
182.	Ignalin	stodoła	49		g
183.	Ignalin	stodoła	53		g
184.	Ignalin	dworek	58		g
185.	Ignalin	b.gospodarczy	58		g
186.	Ignalin	stodoła	59		g
187.	Ignalin	dom	62		g
188.	Ignalin	b. gospodarczy	62		g
189.	Ignalin	dom	64		g
190.	Ignalin	obora	64		g
191.	Ignalin	b.gospodarczy	64		g
192.	Ignalin	stodoła	64		g
193.	Ignalin	dom	65		g
194.	Ignalin	b. gospodarczy	65		g
195.	Ignalin	stodoła	65		g
196.	Ignalin	stodoła I	66		g
197.	Ignalin	krzyż metalowy	k/17		g
198.	Ignalin	kapliczka	k/23		g
199.	Ignalin	krzyż metalowy	k/66		g
200.	Ignalin	krucyfiks przydrożny	k/7		g
201.	Ignalin	kapliczka	k/39		
202.	Ignalin	kapliczka	k/51		
203.	Jagoty	leśniczówka/dom	23		g
204.	Jagoty	b. gospodarczy I	23		g

205.	Jagoty	b.gospodarczy II	23		g
206.	Jarandowo	kościół fil. p.w. Narodzenia NMP			nr rej.: A-4022 z 4.12.1997
207.	Jarandowo	cmentarz rzymskokatolicki			nr rej.: A-1807 z 12.01.1987
208.	Jarandowo	Szkoła-ob. b. mieszkalny,/świetlica/ sklep	1		g
209.	Jarandowo	spichlerz	1		g
210.	Jarandowo	dom	12		g
211.	Jarandowo	dom	2		g
212.	Jarandowo	dom	3		g
213.	Jarandowo	dom	5		g
214.	Jarandowo	dom	8		g
215.	Kaszuny	kaplica filialna	-	w centrum wsi	w
216.	Kaszuny	krzyż	-	koło kaplicy	g
217.	Kaszuny	dom	10		g
218.	Kaszuny	bud. gospodarczy I	10		g
219.	Kaszuny	bud. gospodarczy II	10		g
220.	Kaszuny	b. gospodarczy	11		g
221.	Kaszuny	Szkoła - ob. b.mieszkalny	12		g
222.	Kaszuny	dom	19		g
223.	Kaszuny	stodoła	19		g
224.	Kaszuny	dom	21		g
225.	Kaszuny	dom	23		g
226.	Kaszuny	b.gospodarczy	23		g
227.	Kaszuny	dom	27		g
228.	Kaszuny	b. gospodarczy II	5		g
229.	Kaszuny	b. gospodarczy I	5		g
230.	Kaszuny	dom	9		g
231.	Kierz	kapliczka	k/3		g
232.	Kierz	kapliczka	k/3		g
233.	Kłębowo	kościół p.w. św. Małgorzaty			nr rej.: A-1143 z 1.09.1968
234.	Kłębowo	cmentarz przykościelny			nr rej.: A-1143 z 1.09.1968
235.	Kłębowo	kapliczka		przy kościele	g
236.	Kłębowo	kapliczka		przy kościele	g
237.	Kłębowo	krzyż drewniany		obok cmentarza	g
238.	Kłębowo	Poczta/ob. szkoła	7		g
239.	Kłębowo	kapliczka przy sklepie	k/ 10		g
240.	Kłębowo	cmentarz rzymskokatolicki/parafialny	-	na płdn.skraju wsi, przy drodze do wsi Blanki	w
241.	Kłębowo	organistówka- ob. b. mieszkalny	11		g
242.	Kłębowo	plebania	12		g
243.	Kłębowo	szkoła-ob. b. mieszkalny	15		g
244.	Kłębowo	dom	28		g
245.	Kłębowo	dom	29		g

246.	Kłębowo	dom	30		g
247.	Kłębowo	dom	34		g
248.	Kłębowo	dom	35		g
249.	Kłębowo	dom	37		g
250.	Kłębowo	dom	38		g
251.	Kłębowo	dom	42		g
252.	Kłębowo	dom	53		g
253.	Kłębowo	b.gospodarczy	53		g
254.	Kłębowo	stodoła	53		g
255.	Kłębowo	kapliczka	k/33		g
256.	Kłębowo	kapliczka	k/37		g
257.	Kłębowo	krzyż	k/58		g
258.	Knipy	kaplica fil. p.w. MB Różańcowej			nr rej.: A-4021 z 4.12.1997
259.	Knipy	kapliczka		w lesie	g
260.	Knipy	kapliczka	k.30		g
261.	Knipy	kapliczka	k.4		g
262.	Knipy	kapliczka	k.4.		g
263.	Kochanówka	kościół par. p.w. św. Wawrzyńca			nr rej.: A-4024 z 5.12.1997
264.	Kochanówka	obelisk/pomnik ofiar I w. św.		przy kościele	g
265.	Kochanówka	kapliczka	-	przy kościele	g
266.	Kochanówka	cmentarz rzymskokatolicki/parafialny	-	na płdn.skraju wsi	w
267.	Kochanówka	kapliczka	-	w centrum wsi	g
268.	Kochanówka	kapliczka	k/25		g
269.	Kochanówka	kapliczka	k/11		g
270.	Kochanówka	kapliczka	k/3		g
271.	Kochanówka	dom	3		g
272.	Kochanówka	dom	11		g
273.	Kochanówka	Szkoła ob. dom mieszkalny	19		g
274.	Kochanówka	Poczta/dom	20		g
275.	Kochanówka	Plebania	21		g
276.	Kochanówka	dom	22		g
277.	Kochanówka	obora	22		g
278.	Kochanówka	b.gospodarczy	22		g
279.	Kochanówka	dom	23		g
280.	Kochanówka	b. gospodarczy	23		g
281.	Kochanówka	dom	24		g
282.	Kochanówka	kuźnia	25		g
283.	Kochanówka	dom z b.gospodarczym	25		g
284.	Kochanówka Swajnie	Dwór	31		g

285.	Kochanówka Swajnie	b.gospodarczy	31		g
286.	Koniewo	dom	10		g
287.	Koniewo	dom	17a		g
288.	Koniewo	dom	18		g
289.	Koniewo	b. gospodarczy	2		g
290.	Koniewo	dom	2		g
291.	Koniewo	dom	20		g
292.	Koniewo	b. gospodarczy	20		g
293.	Koniewo	obora	20		g
294.	Koniewo	stodoła I	20		g
295.	Koniewo	stodoła II	20		g
296.	Koniewo	bud. gospodarczy	21		g
297.	Koniewo	dom	22		g
298.	Koniewo	b. gospodarczy	22		g
299.	Koniewo	dom	6		g
300.	Koniewo	b. gospodarczy	6		g
301.	Koniewo	dom	8		g
302.	Koniewo	dom	9		g
303.	Koniewo	kapliczka	k/10		w
304.	Koniewo	krzyż drewniany	k/25		g
305.	Koniewo	krzyż metalowy		przy drodze do Lidzbarka Warmińskiego	g
306.	Kotowo	Szkoła	1		g
307.	Kotowo	b. gospodarczy	1		g
308.	Kotowo	dom	12		g
309.	Kotowo	b.gospodarczy	12		g
310.	Kotowo	obora	12		g
311.	Kotowo	stodoła I	12		g
312.	Kotowo	dom	4		g
313.	Kotowo	dom	5		g
314.	Kotowo	b. gospodarczy	5		g
315.	Kotowo	dom	6		g
316.	Kotowo	dom	7		g
317.	Kotowo	dom	9		g
318.	Kotowo	b. gospodarczy	9		g
319.	Kotowo	kapliczka	k/9		g
320.	Kraszewo	kościół p.w. św. Elżbiety			nr rej.: A-1142 z 1.09.1968
321.	Kraszewo	cmentarz przykościelny			nr rej.: A-1142 z 1.09.1968
322.	Kraszewo	kaplica pw. św. Rocha			nr rej.: A-1134 z 1.09.1968
323.	Kraszewo	kapliczka	k. 7	przy szkole	g
324.	Kraszewo	cmentarz katolicki-parafialny	-	w środku wsi, na lekkim wzniesieniu, 150m od kościoła	w
325.	Kraszewo	krzyż przydrożny	k/11		g

326.	Kraszewo	dom	11		g
327.	Kraszewo	dom	13		g
328.	Kraszewo	dom	16		g
329.	Kraszewo	dom	28		g
330.	Kraszewo	dom	33		g
331.	Kraszewo	dom	7		g
332.	Kraszewo	Szkoła - ob.dom	8		g
333.	Kraszewo	dom	9		g
334.	Lauda	krzyż przydrożny	k/15		g
335.	Lauda	dom	1		g
336.	Lauda	Budynek mieszkalno – gospodarczy	6		g
337.	Lauda	budynek gospodarczy	16		g
338.	Lauda	dom	17		g
339.	Lauda	stodoła	18-19		g
340.	Lauda	dom	18-19		g
341.	Lauda	plebania-ob. b. mieszkalny	7		g
342.	Lauda	stodoła	7		g
343.	Leśnictwo Łaniewo	kapliczka	-	przy drodze za domem nr 8	g
344.	Leśnictwo Łaniewo	dom	11		g
345.	Leśnictwo Łaniewo	b.gospodarczy	11		g
346.	Leśnictwo Łaniewo	leśniczówka	2		g
347.	Leśnictwo Łaniewo	b.gospodarczy I	2		g
348.	Leśnictwo Łaniewo	b.gospodarczy II	2		g
349.	Leśnictwo Łaniewo	leśniczówka	4		g
350.	Leśnictwo Łaniewo	b.gospodarczy	4		g
351.	Leśnictwo Łaniewo	stodoła	4		g
352.	Leśnictwo Łaniewo	dom	7		g
353.	Leśnictwo Łaniewo	b.gospodarczy	7		g
354.	Leśnictwo Łaniewo	dom	8		g
355.	Łaniewo	kapliczka przydrożna	k. 77		g
356.	Łaniewo	dom	3		g
357.	Łaniewo	Stacja kolejowa	37	zespół stacji kolejowej	g
358.	Łaniewo	b. mieszkalny	35	zespół stacji kolejowej	g
359.	Łaniewo	magazyn ekspedycji	37	zespół stacji kolejowej	g
360.	Łaniewo	dom	10		g
361.	Łaniewo	dom	12		g
362.	Łaniewo	Szkoła-ob. b. mieszkalny	2		g
363.	Łaniewo	dom	14		g
364.	Łaniewo	dom	17		g
365.	Łaniewo	dom	21		g
366.	Łaniewo	stodoła z oborą	21		g
367.	Łaniewo	stodoła	21		g
368.	Łaniewo	dom	22		g
369.	Łaniewo	dom	23		g

370.	Łaniewo	b. gospodarczy	23		g
371.	Łaniewo	b. gospodarczy	24		g
372.	Łaniewo	b. gospodarczy II	25		g
373.	Łaniewo	b. gospodarczy I	25		g
374.	Łaniewo	dom	26		g
375.	Łaniewo	b. gospodarczy	26		g
376.	Łaniewo	szkoła ob. dom mieszkalny	28		g
377.	Łaniewo	dom	29		g
378.	Łaniewo	b. gospodarczy	29		g
379.	Łaniewo	dom	33		g
380.	Łaniewo	budynek mieszkalno-gospodarczy	34		g
381.	Łaniewo	budynek mieszkalno-gospodarczy	36		g
382.	Łaniewo	b. gospodarczy	36		g
383.	Łaniewo	budynek mieszkalno-gospodarczy	4		g
384.	Łaniewo	dom	42		g
385.	Łaniewo	dom	43		g
386.	Łaniewo	b.gospodarczy	43		g
387.	Łaniewo	zespół tartaku: bud.biurowy-ob.dom	45		g
388.	Łaniewo	budynek gospodarczy	48		g
389.	Łaniewo	dom	50		g
390.	Łaniewo	dom	51		g
391.	Łaniewo	b. gospodarczy	51		g
392.	Łaniewo	stodoła	51		g
393.	Łaniewo	dom	53		g
394.	Łaniewo	bud. gosp	53		g
395.	Łaniewo	dom	57		g
396.	Łaniewo	b. gospodarczy	57		g
397.	Łaniewo	budynek mieszkalno-gospodarczy	6		g
398.	Łaniewo	dom	60		g
399.	Łaniewo	b.gospodarczy	60		g
400.	Łaniewo	stodoła	60		g
401.	Łaniewo	b. gospodarczy	64		g
402.	Łaniewo	dom	66		g
403.	Łaniewo	b.gospodarczy	66		g
404.	Łaniewo	dom	9		g
405.	Łaniewo	kapliczka	k/11		g
406.	Łaniewo	krzyż	k/25		g
407.	Łaniewo	kapliczka	k/46		g
408.	Markajmy	cmentarz wojenny z I wojny światowej			nr rej.: A-1804 z 12.01.1987
409.	Markajmy	wiadukt kolejowy	-		g
410.	Markajmy	kaplica filialna	-		w
411.	Markajmy	dom	10		g
412.	Markajmy	b. gospodarczy	10		g

413.	Markajmy	zagroda: dom	20		g
414.	Markajmy	b. gospodarczy I	20		g
415.	Markajmy	b. gospodarczy II	20		g
416.	Markajmy	stodoła	20		g
417.	Markajmy	b. gospodarczy	9		g
418.	Markajmy	stodoła	9		g
419.	Medyny	kaplica filialna	-		w
420.	Medyny	dom	1		g
421.	Medyny	krzyż metalowy	k/15		g
422.	Medyny	Zacisze Leśne - dwór	-		g
423.	Medyny	Zacisze Leśne - pawilon parkowy	-		g
424.	Medyny	młyn wodny- ob. elektrownia wodna	-		w
425.	Medyny	budynek gospodarczy	14		g
426.	Medyny	b. gospodarczy	26		g
427.	Medyny	b. gospodarczy	28		g
428.	Medyny	stodoła	28		g
429.	Medyny	dom	7		g
430.	Medyny	b. gospodarczy	7		g
431.	Medyny	stodoła	7		g
432.	Miejska Wola	kaplica filialna	-		w
433.	Miejska Wola	kapliczka	-	przy drodze na Babiak	g
434.	Miejska Wola	krzyż przydrożny	k/2		g
435.	Miejska Wola	krzyż przydrożny	k/13		g
436.	Miejska Wola	krzyż przydrożny	k/35		g
437.	Miejska Wola	kapliczka		Przy drodze na Bugi	g
438.	Miejska Wola	dom	1		g
439.	Miejska Wola	b. gospodarczy	1		g
440.	Miejska Wola	stodoła	1		g
441.	Miejska Wola	b. gospodarczy	12		g
442.	Miejska Wola	dom	16		g
443.	Miejska Wola	b. gospodarczy	16		g
444.	Miejska Wola	dom	21		g
445.	Miejska Wola	dom	30		g
446.	Miejska Wola	dom	24		g
447.	Miejska Wola	dom	31		g
448.	Miejska Wola	b. gospodarczy	7		g
449.	Miejska Wola	dom	8		g
450.	Miejska Wola	krzyż przydrożny II	k/21		g
451.	Miejska Wola	kapliczka	k/26		g
452.	Miłogórze	krzyż metalowy		Przy drodze, pomiędzy domami 61 a 56	g
453.	Miłogórze	obora	10		g

454.	Miłogórze	dom	20		g
455.	Miłogórze	Szkoła-ob. b. mieszkalny	21		g
456.	Miłogórze	stodoła	21		g
457.	Miłogórze	dom	28		g
458.	Miłogórze	b. gospodarczy	28		g
459.	Miłogórze	b. gospodarczy (obora)	32		g
460.	Miłogórze	b. gospodarczy	37		g
461.	Miłogórze	obora	4		g
462.	Miłogórze	stodoła	4		g
463.	Miłogórze	stodoła	42		g
464.	Miłogórze	dom	46		g
465.	Miłogórze	stodoła	46		g
466.	Miłogórze	dom	48		g
467.	Miłogórze	obora ze stodołą	48		g
468.	Miłogórze	b. gospodarczy	5		g
469.	Miłogórze	dom	50		g
470.	Miłogórze	dom	53		g
471.	Miłogórze	obora	53		g
472.	Miłogórze	dom	54		g
473.	Miłogórze	dom	55		g
474.	Miłogórze	obora	55		g
475.	Miłogórze	stodoła	56		g
476.	Miłogórze	dom	57		g
477.	Miłogórze	dom	63		g
478.	Miłogórze	dom	7		g
479.	Miłogórze	dom	9		g
480.	Miłogórze	krzyż metalowy	k/63		g
481.	Morawa	park		w zespole dworskim	nr rej.: A-1561 z 11.09.1984
482.	Morawa	ZDF: obora	-		g
483.	Morawa	ZDF: czworak	4		g
484.	Morawa	ZDF: stajnio-stodoła	-		g
485.	Morawa	ZDF: budynek gospodarczy	-		g
486.	Morawa	ZDF: bud. gospodarczy	4		
487.	Morawa	ZDF: dwór	1		w
488.	Morawa	ZDF: czworak-ob. b. mieszkalny	2		g
489.	Morawa	ZDF: bud. gospodarczy	2		
490.	Morawa	ZDF: czworak- ob. dom	3		g
491.	Morawa	ZDF: bud. gospodarczy	3		
492.	Nowa Wieś Wielka	kapliczka	k/5		g
493.	Nowa Wieś Wielka	dom	13		g
494.	Nowa Wieś Wielka	dom	2		g
495.	Nowa Wieś Wielka	Stacja kolejowa-ob. b. mieszkalny	30		g
496.	Nowa Wieś Wielka	dom	6		w
497.	Nowa Wieś Wielka	b. gospodarczy	6		w

498.	Nowa Wieś Wielka	dom	8		g
499.	Nowa Wieś Wielka	dom	9		g
500.	Nowa Wieś Wielka	stodoła	9		g
501.	Nowa Wieś Wielka	kapliczka	k/6		g
502.	Nowosady	kaplica		w centrum wsi	g
503.	Pilnik	założenie dworsko-folwarczne z parkiem, podwórzem z zabudowa hist., zespołem stawów, ogrodem	3		
504.	Pilnik	dwór	3	zespół dworsko – folwarczny	g
505.	Pilnik	czworak ob. bud. mieszkalny	4	zespół dworsko – folwarczny	g
506.	Pilnik	czworak ob. bud. mieszkalny	5	zespół dworsko – folwarczny	g
507.	Pilnik	dwojak ob. bud. mieszkalny	7	zespół dworsko – folwarczny	g
508.	Pilnik	kom. gospodarcza	7	zespół dworsko – folwarczny	g
509.	Pilnik	czworak ob. dom	15	zespół dworsko – folwarczny	g
510.	Pilnik	bud. gospodarczy z oborą	5	zespół dworsko – folwarczny	g
511.	Pilnik	bud. gospodarczy przy czworaku	15	zespół dworsko – folwarczny	g
512.	Pilnik	obora 1	k/3	zespół dworsko – folwarczny	g
513.	Pilnik	obora 2	k/3	zespół dworsko – folwarczny	g
514.	Pilnik	obora 3	k/3	zespół dworsko – folwarczny	g
515.	Pilnik	obora/ stajnia	k/3	zespół dworsko – folwarczny	g
516.	Pilnik	bud. gospodarczy	k/3	zespół dworsko – folwarczny	g
517.	Pilnik	kuźnia/ warsztat	k/3	zespół dworsko – folwarczny	g
518.	Pilnik	spichlerz	k/3	zespół dworsko – folwarczny	g
519.	Pilnik	remiza	k/3	zespół dworsko – folwarczny	g
520.	Pilnik	stodoła z wiatą	k/3	zespół dworsko – folwarczny	g
521.	Pomorowo	dom	1		g
522.	Pomorowo	dom	3		g
523.	Pomorowo	stodoła	3		g
524.	Pomorowo	dom	5		g
525.	Pomorowo	kapliczka	k/5		g
526.	Redy	dom	11		g
527.	Redy	b. gospodarczy	11		g
528.	Redy	dom	12		g
529.	Redy	dom	13		g
530.	Redy	b. gospodarczy I	13		g
531.	Redy	dom	14		g

532.	Redy	dom	16		g
533.	Redy	ZF; dom	2		g
534.	Redy	dom	20		g
535.	Redy	b. gospodarczy	20		g
536.	Redy	b. gospodarczy	22		g
537.	Redy	dom	23		g
538.	Redy	b. gospodarczy	23		g
539.	Redy	stodoła	23		g
540.	Redy	ZF: dom	3		g
541.	Redy	ZF: dom	4		g
542.	Redy	dom	5		g
543.	Redy	szkoła	8		g
544.	Redy	b. gospodarczy	8		g
545.	Redy	krzyż metalowy	k/5		g
546.	Rogóż	kościół par. p.w. św. Barbary			nr rej.: A-209 z 11.03.1957
547.	Rogóż	kapliczka	k.26	k/szkoły	nr rej.: A-1122 z 23.08.1968
548.	Rogóż	dom	12		g
549.	Rogóż	cmentarz rzymskokatolicki		w centrum wsi	nr rej A-1806 12.01.1987
550.	Rogóż	b. gospodarczy	12		g
551.	Rogóż	dom	14		g
552.	Rogóż	b. gospodarczy	14		g
553.	Rogóż	dom	16		g
554.	Rogóż	dom	17		g
555.	Rogóż	b. gospodarczy	17		g
556.	Rogóż	dom/sklep	19		g
557.	Rogóż	dom	22		g
558.	Rogóż	b. gospodarczy I	22		g
559.	Rogóż	b. gospodarczy II	22		g
560.	Rogóż	dom nauczyciela-ob.b. mieszkalny	25		g
561.	Rogóż	plebania	26		g
562.	Rogóż	bud. gospodarczy	30		g
563.	Rogóż	bud. gospodarczy	30		g
564.	Rogóż	dom	32-34		g
565.	Rogóż	dom	35		w
566.	Rogóż	obora	35		w
567.	Rogóż	zespół dworca kolejowego (ZDK): budynek stacji kolejowej	39		g
568.	Rogóż	ZDK: dom	41		g
569.	Rogóż	ZDK: magazyn	41		g
570.	Rogóz	ZDK: magazyn	41		g
571.	Rogóż	ZDK: bud. gospodarczy	45		g
572.	Rogóż	dom	4		g
573.	Rogóż	dom	44		g
574.	Rogóż	dom	45		g

575.	Rogóż	dom	48		g
576.	Rogóż	dom	5		g
577.	Rogóż	b.gospodarczy	5		g
578.	Rogóż	dom	51		g
579.	Rogóż	dom	56		g
580.	Rogóż	b. gospodarczy	56		g
581.	Rogóż	stodoła	56		g
582.	Rogóż	b. gospodarczy	58		g
583.	Rogóż	dom	6		g
584.	Rogóż	b. gospodarczy	6		g
585.	Rogóż	b. gospodarczy	66/68		g
586.	Rogóż	b. gospodarczy	78		g
587.	Rogóż	dom	80		g
588.	Rogóż	b. gospodarczy	80		g
589.	Rogóż	dom	81		g
590.	Rogóż	dom	82		g
591.	Rogóż	b. gospodarczy	83		g
592.	Rogóż	dom	85		g
593.	Rogóż	dom	86/88		g
594.	Rogóż	dom	87		g
595.	Rogóż	b. gospodarczy I	87		g
596.	Rogóż	b. gospodarczy II	87		g
597.	Rogóż	dom	9		g
598.	Rogóż	dom	91		g
599.	Rogóż	b. gospodarczy	91		g
600.	Rogóż	kapliczka	k/17		g
601.	Rogóż	krzyż drewniany	k/22		g
602.	Rogóż	kapliczka przy plebanii	k/26		w
603.	Rogóż	kapliczka	k/26		w
604.	Rogóż	krzyż drewniany	k/32		g
605.	Rogóż	krzyż drewniany	k/46		g
606.	Rogóż	kapliczka	k/54		g
607.	Rogóz	pomnik poległych w czasie I wś	k/26		g
608.	Runowo	kościół p.w. śś. Apostołów Szymona i Judy			nr rej.: A-1117 z 23.08.1968
609.	Runowo	cmentarz przykościelny			nr rej.: A-1117 z 23.08.1968
610.	Runowo	kapliczka	-	przy drodze na Babiak	g
611.	Runowo	cmentarz rzymskokatolicki/parafialny	-	na zach.skraju wsi, przy szosie do Babiaka	w
612.	Runowo	dom	1		g
613.	Runowo	dom z b.gospodarczym	10		g
614.	Runowo	dom	101		g
615.	Runowo	obora ze stodołą	101		g
616.	Runowo	dom	102		g
617.	Runowo	b. gospodarczy	102		g
618.	Runowo	dom	103		g

619.	Runowo	obora	103		g
620.	Runowo	dom	104		g
621.	Runowo	stodoła	18		g
622.	Runowo	dom	19		g
623.	Runowo	b. gospodarczy	19		g
624.	Runowo	Szkoła-ob.b.mieszkalny	24		g
625.	Runowo	dom z b. gospodarczym	25		g
626.	Runowo	b. gospodarczy	27		g
627.	Runowo	dom	3		g
628.	Runowo	stodoła	3		g
629.	Runowo	dom	30		g
630.	Runowo	b. gospodarczy	30		g
631.	Runowo	b. gospodarczy	34		g
632.	Runowo	dom/b.gospodarczy	4		g
633.	Runowo	stodoła z oborą	4		g
634.	Runowo	Karczma-ob. budynek mieszkalny ze sklepem i świetlicą	41		g
635.	Runowo	Poczta- ob.b.mieszkalny	44		g
636.	Runowo	dom	45		g
637.	Runowo	b. gospodarczy	45		g
638.	Runowo	dom	47		g
639.	Runowo	Wieża strażacka	48		g
640.	Runowo	dom	49		g
641.	Runowo	dom	5		g
642.	Runowo	b. gospodarczy	5		g
643.	Runowo	dom nauczyciela	51		g
644.	Runowo	b.gospodarczy-obora	51		g
645.	Runowo	stodoła	51		g
646.	Runowo	dom	52		g
647.	Runowo	b. gospodarczy	52		g
648.	Runowo	plebania	53		g
649.	Runowo	b.gospodarczy	53		g
650.	Runowo	Szkoła	55		g
651.	Runowo	dom	56		g
652.	Runowo	budynek mieszkalno-gospodarczy	57		g
653.	Runowo	budynek mieszkalno-gospodarczy	58		g
654.	Runowo	b.gospodarczy	58		g
655.	Runowo	stodoła	59		g
656.	Runowo	dom	60		g
657.	Runowo	dom z b. gospodarczym	62		g
658.	Runowo	b. gospodarczy	63		g
659.	Runowo	dom	64		g
660.	Runowo	dom	66		g
661.	Runowo	b. gospodarczy	66		g
662.	Runowo	dom	67		g
663.	Runowo	b. gospodarczy	67		g

664.	Runowo	dom	69		g
665.	Runowo	b. gospodarczy	69		g
666.	Runowo	dom	72		g
667.	Runowo	b. gosopodarczy I	72		g
668.	Runowo	b. gosopodarczy II	72		g
669.	Runowo	b. gospodarczy/stodoła	76		g
670.	Runowo	dom	79		g
671.	Runowo	obora	79		g
672.	Runowo	dom	80		g
673.	Runowo	b. gospodarczy	80		g
674.	Runowo	stodoła	83		g
675.	Runowo	dom	85		g
676.	Runowo	b. gospodarczy	85		g
677.	Runowo	stodoła	87		g
678.	Runowo	dom	89		g
679.	Runowo	b. gospodarczy	89		g
680.	Runowo	stodoła	89		g
681.	Runowo	dom	9		g
682.	Runowo	b. gospodarczy	9		g
683.	Runowo	dom	91		g
684.	Runowo	b. gospodarczy I	92		g
685.	Runowo	b. gospodarczy II	92		g
686.	Runowo	dom	92		g
687.	Runowo	dom	93		g
688.	Runowo	b. gospodarczy	93		g
689.	Runowo	stodoła	93		g
690.	Runowo	dom	94		g
691.	Runowo	b.gospodarczy	94		g
692.	Runowo	obora	94		g
693.	Runowo	krzyż metalowy	k/28		g
694.	Runowo	krzyż drewniany	k/59		g
695.	Runowo	kapliczka	k/64		g
696.	Runowo	krzyż drewniany	k/95		g
697.	Runowo	kapliczka	k/97		
698.	Sarnowo	dom	10		g
699.	Sarnowo	b. gospodarczy	10		g
700.	Sarnowo	stodoła	10		g
701.	Sarnowo	b. gospodarczy	16		g
702.	Sarnowo	dom	19/20		g
703.	Sarnowo	b. gospodarczy	19/20		g
704.	Sarnowo	bud. stacji kolejowej	21		g
705.	Sarnowo	dom	23		g
706.	Sarnowo	kaplica filialna	25		w
707.	Sarnowo	dom	26		g
708.	Sarnowo	dom	28		g

709.	Sarnowo	dom	29		g
710.	Sarnowo	b. gospodarczy	29		g
711.	Sarnowo	kapliczka	k/19		g
712.	Sarnowo	krzyż	k/19		g
713.	Stabunity	cmentarz rzymskokatolicki/parafialny	-	na płn.skraju wsi, przy drodze do wsi Pawły	w
714.	Stabunity	szkoła	19		g
715.	Stryjkowo	spichlerz (nie istnieje)			nr rej.: A-920 z 19.05.1968
716.	Stryjkowo	Metalowy krzyż	k/36		g
717.	Stryjkowo	dom	1		g
718.	Stryjkowo	b. gospodarczy	1		g
719.	Stryjkowo	zajazd/dom	11		g
720.	Stryjkowo	dom	12		g
721.	Stryjkowo	b.gospodarczy	14		g
722.	Stryjkowo	dom	15		g
723.	Stryjkowo	b. gospodarczy	15		g
724.	Stryjkowo	dom	16		g
725.	Stryjkowo	b. gospodarczy	16		g
726.	Stryjkowo	obora ze stodołą	17		g
727.	Stryjkowo	dom	18		g
728.	Stryjkowo	dom	19		g
729.	Stryjkowo	dom	24		g
730.	Stryjkowo	b. gospodarczy	24		g
731.	Stryjkowo	stodoła	24		g
732.	Stryjkowo	dom	3		g
733.	Stryjkowo	stodoła	3		g
734.	Stryjkowo	dom	33		g
735.	Stryjkowo	b. gospodarczy	33		g
736.	Stryjkowo	dom	36		g
737.	Stryjkowo	b. gospodarczy	36		g
738.	Stryjkowo	dom	4		g
739.	Stryjkowo	b. gospodarczy	4		g
740.	Stryjkowo	dom	41		g
741.	Stryjkowo	b. gospodarczy	41		g
742.	Stryjkowo	dom	43		g
743.	Stryjkowo	b. gospodarczy	43		g
744.	Stryjkowo	dom	46		g
745.	Stryjkowo	b. gospodarczy	46		g
746.	Stryjkowo	dom	47		g
747.	Stryjkowo	dom	5		g
748.	Stryjkowo	dom	6		g
749.	Stryjkowo	b. gospodarczy	6		g
750.	Stryjkowo	Szkoła - ob. dom	7		g
751.	Stryjkowo	dom	9		g
752.	Stryjkowo	b. gospodarczy	9		g

753.	Stryjkowo	krzyż drewniany	k/24		g
754.	Stryjkowo	kapliczka	k/42		g
755.	Stryjkowo	kapliczka	k/43		g
756.	Stryjkowo	kapliczka	k/6		g
757.	Świętnik	dom	1		g
758.	Świętnik	b. gospodarczy	1		g
759.	Świętnik	obora	1		g
760.	Świętnik	b. gospodarczy	10		g
761.	Świętnik	dom	12		g
762.	Świętnik	b. gospodarczy	12		g
763.	Świętnik	b. gospodarczy	13		g
764.	Świętnik	dom	14		g
765.	Świętnik	b. gospodarczy	14		g
766.	Świętnik	stodoła	14		g
767.	Świętnik	b. gospodarczy	15/16		g
768.	Świętnik	dom	2		g
769.	Świętnik	stodoła	2		g
770.	Świętnik	dom	5		g
771.	Świętnik	b. gospodarczy I	5		g
772.	Świętnik	dom	9		g
773.	Świętnik	b. gospodarczy	9		g
774.	Świętnik	stodoła	9		g
775.	Świętnik	kapliczka	k/1		g
776.	Suryty	kapliczka	k. 15		g
777.	Suryty	szkoła ob. dom	15		g
778.	Workiejmy	kapliczka		na płd. - zach.	g
779.	Workiejmy	kapliczka		przy drodze na Ignalin	g
780.	Wielochowo	dom	10		g
781.	Wielochowo	obora	10		g
782.	Wielochowo	budynek gospodarczy	10		g
783.	Wielochowo	dom	11		g
784.	Wielochowo	stodoła	11		g
785.	Wielochowo	obora	11		g
786.	Wielochowo	b. gospodarczy	13		g
787.	Wielochowo	dom	15		g
788.	Wielochowo	dom	19		g
789.	Wielochowo	dom	20		g
790.	Wielochowo	dom	25		g
791.	Workiejmy	kaplica p.w. św. Marcina			nr rej.: A-3635 z 1.12.1993
792.	Workiejmy	kapliczka przydrożna	-	przy drodze do Runowa, na płdn-zach.od centrum wsi	g

793.	Workiejmy	dom	1		g
794.	Workiejmy	b. gospodarczy	1		g
795.	Workiejmy	b. gospodarczy	11		g
796.	Workiejmy	dom	17		g
797.	Workiejmy	Szkoła- ob. b. mieszkalny	17 A		g
798.	Workiejmy	dom	4		g
799.	Workiejmy	dom	5		g
800.	Workiejmy	dom	9		g
801.	Zaręby	kapliczka	-	w centrum wsi	g
802.	Zaręby	dom	7		g
803.	Żytowo	dom	2		g
804.	Żytowo	b. gospodarczy I	2		g
805.	Żytowo	b. gospodarczy II	2		g
806.	Żytowo	stodoła	2		g
807.	Żytowo	dom	9		g
808.	Żytowo	b. gospodarczy	9		g
809.	Żytowo	obora	9		g
810.	Żytowo	stodoła	9		g
811.	Lidzbark Warmiński – Ignalin – Runowo – Babiak	aleja przydrożna		droga nr 513N	g
812.	Lidzbark Warmiński – Nowa Wieś Wielka	aleja przydrożna		droga nr 511N	g
813.	Łaniewo – Bobrownik – Długołęka – Lidzbark Warmiński	aleja przydrożna		droga nr 1356N	g
814.	Stabunity – Drwęca – Babiak	aleja przydrożna		droga nr 1357N	g
815.	Suryty – Gajlity	aleja przydrożna		droga nr 1531N	g
816.	Lidzbark Warmiński (od granicy miasta) – Medyny – Kłębowo – droga na Klutajny (granica gminy)	aleja przydrożna		droga nr 1535N	g
817.	Blanki – granica Gminy przed Makowem	aleja przydrożna		droga nr 1946N	g